ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ เมษายน–มิถุนายน ๒๕๓๙
ISSN 0857-2909

- **ภัตตานุโมทนากถา**
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- **ประวัติและการบริหารวัดหลวงพ่อสดฯ (ต่อ)**
- ของดีจากใบลาน :
  ผลแห่งการปฏิบัติธรรม
- **หลักสมถวิปัสสนาเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ต่อ)**

พิธีบำเพ็ญกุศล

ถวายแด่ **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์**

(ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถระ ป.ธ.๙)

เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

● ***หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล*** *เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี และคณะสงฆ์ ได้เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม ถวายกุศลแด่* ***เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์*** *ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร*

● *หลังจากพระสงฆ์จตุวรรคสวดพระอภิธรรมเสร็จหนึ่งจบแล้ว* ***พระมหาบุญสิน อุตฺตมชาโต*** *ป.ธ.๙ วัดดุสิดาราม แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์*

● ***หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล*** *ทอดผ้าบังสุกุล*

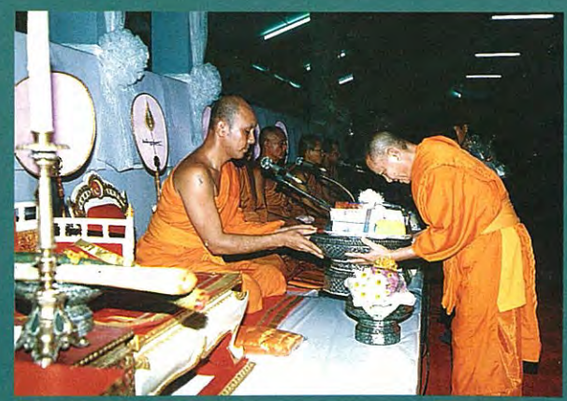

● ***หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย*** *ถวายจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรม แด่พระแสดงพระธรรมเทศนา และพระสวดพระอภิธรรม*

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ ป.ธ. ๙)
เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์(ช่วง วรปุญฺญมหาเถระ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺฑุตโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) รป.ม.(ม.ธ.) ป.ธ. ๖
ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ L.L.B. of Gray's Inn. (London) (อดีตประธานศาลฎีกา)
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :
รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc.(Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :
รศ.ดร. ชีระ เกรอด Ph.D., M.Eng., B.Eng.(Hons.)

กองบรรณาธิการ
พระมหาณัฐพนธ์ เสฏฐธมฺโม ป.ธ. ๗
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๗
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๖
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ. ๕
พระมหาสัณห์ฐิติ ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ. ๓
พระภาสกร ปภากโร
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม., M.Sc.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.

ฝ่ายภาพ :
พระธุวันต์ ปญฺญาวณฺโฌ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :
คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :
คุณเปรมขุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณภาวิดา ศรีนุชจรัสกุล
คุณอังคนา นะตะ

ฝ่ายศิลป์ :
คุณสมโพธิ์ ฌานวังศะ

รูปเล่ม/เรียงพิมพ์ :
บจ. วีชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น โทรสาร ๒๕๓-๒๕๖๕
โทรศัพท์ ๒๕๔-๓๓๐๑-๒, ๒๕๓-๒๕๖๕

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กทม.
โทร. ๒๓๕-๐๓๙๙, ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๔-๒๙๖๐
แฟ็กซ์ ๒๓๘-๑๐๗๔

อธิบายปก :

พระร่วงโรจน์ฤทธิ์
วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร
อ.เมือง จ.นครปฐม

นิตยสาร *"ธรรมกาย"* ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๓๙

สารบัญ

จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ๕

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

ภัตตานุโมทนากถา ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๑๓

ของดีจากใบลาน

ผลแห่งการปฏิบัติธรรม ..... สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๓๖

หลักปริยัติ

หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ต่อ)

..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๖๖

ธรรมปฏิบัติ

ปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๕๗

ตอบปัญหาธรรม ..... ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๑๐๐

ธรรมะสำหรับเยาวชน

ศีลข้อ ๑ ..... ด.ช.พจน์ปรีชา ชลวิจารณ์ ๗๗

ประสบการณ์ผู้ปฏิบัติธรรม

ผลประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ๙๓

ปกิณกะ

นิโรธธาตุหรือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์

ไม่เป็นอนัตตา ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๔๕

ประวัติและการบริหารวัด ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๘๐

ท้ายเล่ม

การนินทาว่าร้าย ..... ญาณรัตนะ ๑๑๙

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๖๐ บาท เล่มละ ๔๐ บาท ●

วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้มือขวาจรดหัวแม่มือซ้าย **อุชุงกายัง ปะนิธายะ** ตั้งกายให้ตรง คือวัดตั้งแต่ปลายนิ้วชี้ของเท้าขวาถึงกลางลูกสะบ้าของหัวเข่าขวาเท่ากับระยะจากบนตาตุ่มขาขวาจรดใต้ลูกคาง

ปะริมุขัง สะติงอุปัฏฐะเปตวา เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบ มีสติทุกเมื่อ เหลือบตาขึ้นนิด ๆ บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง"** พร้อมกำหนดบริกรรมนิมิต ตรง**ศูนย์กลางกาย**เหนือสะดือสองนิ้วมือ เป็น**ดวงแก้วกลมใส** เหมือนเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ประมาณเท่าวงของตาดำ ใสขาวเหมือนกระจกที่ส่องเงาหน้า สัณฐานกลมรอบตัว ไม่มีตำหนิเรียบรอบตัวเหมือนดวงแก้วกายสิทธิ์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนา และบริกรรมนิมิต บริกรรมทั้งสองนี้พรากจากกันไม่ได้ ต้องให้ติดกันอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เผลอ ให้มีสติอยู่เสมอมิได้ขาด

บริกรรมภาวนาร้อยครั้งพันครั้ง จนกระทั่งใจค่อย ๆ รวมหยุดอยู่ที่เดียว เห็นดวงนิมิตเกิดเป็นดวงใสขึ้นแล้ว ก็ให้หยุดบริกรรมภาวนา เพ่งอยู่ที่กลางดวงนั้น แล้วทำใจให้หยุดในหยุดที่จุดเล็กใสกลางดวงนั้น ให้ใสหนักขึ้นทุกทีจนเป็นรัศมีคือแสงสว่าง ดวงใสนี้เรียกว่า **ดวงปฐมมรรค** กลางดวงนี้เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย

ทำใจให้หยุดในหยุดที่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเข้าทุกทีไม่มีถอย ก็จะเห็นดวงในดวงและกายในกายใสละเอียดโตใหญ่หนักเข้าทุกที ก็ให้**เดินดวงเดินกาย**คือ เห็นดวงก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวง เห็นกายก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางกายไม่มีถอยออก

(เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็ให้รีบมาต่อวิชชาธรรมกายกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร หรือหลวงพ่อชยมงฺคโล เพื่อวิชชาจะได้พัฒนาไปอย่างถูกต้องต่อไป)

รูปด้านข้างผ่าซีก

แสดงที่ตั้งของดวงนิมิตจากฐานที่ ๔ ถึงฐานที่ ๗

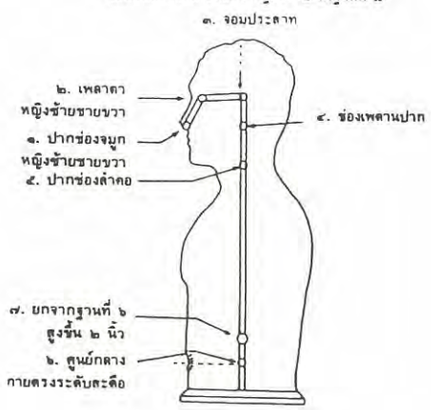

ถ้อยแถลง

"คุณสมบัติ ๕ ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ เป็นที่ปรารถนาของมหาชนหมดทั่วสากลโลก... แต่ถ้าไม่ได้ทำไว้แล้ว ต้องไม่ได้คุณสมบัติทั้ง ๕ ประการนี้ ทุกคนต้องทำด้วยตนของตนเอง จึงจะประสพและได้สมบัติเหล่านี้... คุณสมบัติ ๕ ประการนี้สำเร็จด้วยผลทานการให้" นี้มาจากพระธรรมเทศนา **ภัตตานุโมทนากถา** ของ**พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าคุณสมบัติ ๕ ประการที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อกล่าวนี้เป็นที่ปรารถนาของทุกคน แต่จะมีสักกี่คนที่เข้าใจและทำให้เกิดขึ้นด้วยตนของตนเอง ส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจเสียมากกว่า ที่ทำทานก็ทำตาม ๆ กันไป หรือทำแบบเสียไม่ได้เป็นส่วนมาก ไม่ได้เข้าใจเหตุและผลที่แท้จริง คุณสมบัติทั้ง ๕ ประการนี้ไม่ใช่เรื่องของโลกอย่างเดียว ในการปฏิบัติธรรมสิ่งเหล่านี้ก็มีความจำเป็น ช่วยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติธรรมก้าวหน้าตามสมควรแก่ธรรม เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อชี้ชัดให้พวกเราเห็นแล้วก็ไม่ควรที่จะละเลย ควรเข้าใจให้ถูกต้อง ปฏิบัติตนให้พร้อม ทาน ศีล ภาวนา ก็จะไม่เสียที่เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ เวลา ๑๙.๑๙ น. **พระเดชพระคุณ เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์** (พื้น ชุตินฺธรมหาเถระ ป.ธ.๙) อดีตกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรุงเทพฯ ได้ถึงแก่มรณภาพด้วยอาการอันสงบ ณ โรงพยาบาลศิริราช นับเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของวงการคณะสงฆ์ไทยอีกครั้งหนึ่ง และยังความเศร้าโศกเสียใจมายังเหล่าศานุศิษย์ทั้งหลายของเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จฯ อย่างหาที่สุดมิได้ เพราะพระคุณท่านเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ผู้ทรงไว้ซึ่งคุณูปการอย่างสูงแก่วงการคณะสงฆ์ และยังทรงไว้ด้วยชาติวุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิ อย่างสูงยิ่งยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้ เพื่อเป็นการรำลึกถึงเกียรติคุณของพระคุณท่าน กอง บ.ก. ได้นำชีวประวัติของท่านมาลงไว้ในนิตยสารธรรมกายฉบับนี้แล้ว เพื่อให้ทุกท่านได้รับทราบโดยทั่วกัน

"ขอให้เข้าใจเสียด้วยว่าการทำความดี ไม่ใช่จะให้ผลอย่าง

ที่เราคิดกันทันทีทันใด บางทีอาจจะช้าแล้วจึงค่อยให้ผลก็ได้ ไม่แน่นอน เพราะฉะนั้นอย่ารีบร้อนว่า ที่ให้ทานไปแล้วทำไมจึงไม่ให้ผล อย่าไปทวงผลศีลผลทาน ที่จริงนั้นก็เป็นของที่น่าทวงอยู่เหมือนกัน แต่ว่าไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะไปทวงอย่างนั้น ถ้าเราไปทวงเข้ายิ่งจะไม่มีผลปรากฏให้ เพราะว่าจิตของเราจะเป็นอกุศลขึ้นมาอีก คือเป็นบาปซ้อนขึ้นมาอีกซ้อนขึ้นมาในบุญนั้นเอง เพราะฉะนั้นอย่าทวงว่าได้ให้ทานไปแล้ว ทำไมจึงไม่เห็นผลสักที" นี้มาจากบทความ **ผลแห่งการปฏิบัติธรรม** ของ**เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเมื่อกระทำความดีแล้วอย่าไปทวงผล เพราะจะเป็นอกุศลซ้อนขึ้นในบุญนั้นกลับเป็นผลเสียขึ้นมาได้ จึงสมควรที่ทุกท่านจักต้องสำรวมระวังในการทำบุญ

หลักฐานที่ได้เพิ่มเติมมา มีทั้งหลักปริยัติ และผลการปฏิบัติของพระบูรพาจารย์ ยังคงยืนยันว่านิพพานไม่เป็นอนัตตา แต่เป็นอัตตาแท้ โปรดติดตามรายละเอียดได้ในคอลัมน์ **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง** และบทความ **นิโรธธาตุหรือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ไม่เป็นอนัตตา** โดยหลวงพ่อ **ชยมงฺคโล**

การเห็นนิมิตนอกตัวกับเห็นนิมิตในตัวให้ผลแตกต่างกันมากในทางปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องเข้าใจให้ถ่องแท้ มิฉะนั้นอาจจะเกิดผลเสียหายได้ จึงสมควรใส่ใจให้มาก ติดตามรายละเอียดได้ในคอลัมน์**ตอบปัญหาธรรม** โดยหลวงพ่อ **ชยมงฺคโล**

เป็นที่น่ายินดีว่าหลวงพ่อชยมงฺคโลหรือหลวงป่าของพวกเราได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๙ นี้ จึงขอบอกกล่าวพวกเราให้ทราบอีกครั้งหนึ่ง ติดตามรายละเอียดได้ในหน้ากิจกรรม

บรรณาธิการ

■■■■

"ไม่หลงโลกแล้วอย่าหลงธรรม จงรู้โลกและรู้ธรรม"

อนัตตลักขณสูตร

พระพุทธดำรัสที่ตรัสสภาพธรรม

ที่เป็น**อนัตตา** (อัตตาเทียม) และ**อัตตา** (แท้)

(๒๐)	อถโข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ	ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะพระปัญจวัคคีย์ ว่า
	รูปํ ภิกฺขเว **อนตฺตา**	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **รูป** (คือร่างกายนี้) **เป็นอนัตตา (มิใช่ตน)**
	รูปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว **อตฺตา อภวิสฺส**	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็(ถ้า) รูปนี้จักได้เป็นอัตตา (ตน) แล้ว** (ไซร้)
	นยิทํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	**รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ (ความลำบาก)**
	ลพฺเภถ จ รูเป	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในรูปตามใจหวัง
	เอวํ เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ	ว่ารูปของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด รูปของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
	ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว **รูปํ อนตฺตา**	ภิกษุทั้งหลาย **ก็เพราะรูปแล เป็นอนัตตา**
	ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ	**ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ**

น จ ลพฺภติ รูเป	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในรูปตามใจหวัง
เอวํ เม รูปํ โหตุ	ว่ารูปของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ	รูปของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
เวทนา อนตฺตา	**เวทนา** (คือความรู้สึกอารมณ์) **เป็นอนัตตา**
เวทนา จ หิทํ ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็ (ถ้า) เวทนานี้**
อตฺตา อภวิสฺส	**จักได้เป็นอัตตาแล้ว** (ไซร้)
นยิทํ เวทนา อาพาธาย	**เวทนานี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่อ**
สํวตฺเตยฺย	**อาพาธ**
ลพฺเภถ จ เวทนาย	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในเวทนาตามใจหวัง
เอวํ เม เวทนา โหตุ	ว่าเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ	เวทนาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย**ก็เพราะเวทนาแล**
เวทนา อนตฺตา	เป็น**อนัตตา**
ตสฺมา เวทนา อาพาธาย	ฉะนั้น **เวทนาจึงเป็นไป**
สํวตฺตติ	**เพื่ออาพาธ**
น จ ลพฺภติ เวทนาย	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในเวทนาตามใจหวัง
เอวํ เม เวทนา โหตุ	ว่าเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ	เวทนาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

สญฺญา อนตฺตา	**สัญญา** (คือความจำ) **เป็นอนัตตา**
สญฺญา จ หิทํ ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็(ถ้า)สัญญานี้**
อตฺตา อภวิสฺส	**จักได้เป็นอัตตาแล้ว** (ไซร้)
นยิทํ สญฺญา อาพาธาย	**สัญญานี้ ก็ไม่พึงเป็นไป**
สํวตฺเตยฺย	**เพื่ออาพาธ**
ลพฺเภถ จ สญฺญาย	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในสัญญาตามใจหวัง
เอวํ เม สญฺญา โหตุ	ว่าสัญญาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ	สัญญาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย**ก็เพราะสัญญาแล**
สญฺญา อนตฺตา	**เป็นอนัตตา**
ตสฺมา สญฺญา อาพาธาย	ฉะนั้น **สัญญาจึงเป็นไป**
สํวตฺตติ	**เพื่ออาพาธ**
น จ ลพฺภติ สญฺญาย	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในสัญญาตามใจหวัง
เอวํ เม สญฺญา โหตุ	ว่าสัญญาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ	สัญญาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
สงฺขารา อนตฺตา	สังขารทั้งหลาย (คือสภาพที่เกิดกับใจ ปรุงใจให้ดีบ้าง ชั่วบ้าง) เป็นอนัตตา
สงฺขารา จ หิทํ ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็**ถ้าสังขารทั้งหลายนี้**
อตฺตา อภวิสฺสํสุ	**จักได้เป็นอัตตาแล้ว** (ไซร้)

นยิทํ สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺเตยฺยุํ	**สังขารทั้งหลายนี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ**
ลพฺเภถ จ สงฺขาเรสุ	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในสังขารทั้งหลายตามใจหวัง
เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ	ว่าสังขารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ	สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว **สงฺขารา อนตฺตา**	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย**ก็เพราะสังขารทั้งหลายแลเป็นอนัตตา**
ตสฺมา สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺตนฺติ	ฉะนั้น **สังขารทั้งหลายจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ**
น จ ลพฺภติ สงฺขาเรสุ	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในสังขารทั้งหลายตามใจหวัง
เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ	ว่าสังขารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ	สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
วิญฺญาณํ อนตฺตา	**วิญญาณ** (คือธรรมชาติรับรู้) **เป็นอนัตตา**
วิญฺญาณญฺจ หิทํ ภิกฺขเว **อตฺตา อภวิสฺส**	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ก็(ถ้า)วิญญาณนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว** (ไซร้)
นยิทํ วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	วิญญาณนี้ **ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ**
ลพฺเภถ จ วิญฺญาเณ	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในวิญญาณตามใจหวัง

เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ	ว่าวิญญาณของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ	วิญญาณของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว **วิญฺญาณํ อนตฺตา**	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย**ก็เพราะวิญญาณแลเป็นอนัตตา**
ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺตติ	ฉะนั้น **วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ**
น จ ลพฺภติ วิญฺญาเณ	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในวิญญาณตามใจหวัง
เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ	ว่าวิญญาณของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ ฯ	วิญญาณของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ฯ
(๒๑) ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ	**รูป**เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?
อนิจฺจํ ภนฺเต	**ไม่เที่ยง** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา **ตํ** สุขํ วาติ	**สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น**เป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?
ทุกฺขํ ภนฺเต	**ป็นทุกข์** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ควรหรือ เพื่อจะเห็นสิ่งนั้น**

เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	**ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่**
เอโส เม อตฺตาติ	**นั่นเป็นตนของเรา** ?
โน เหตํ ภนฺเต	**ข้อนั้นหาเป็นอย่างนั้นไม่** พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	**เวทนา** เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?
อนิจฺจา ภนฺเต	**ไม่เที่ยง** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น**เป็นทุกข์
ตํ สุขํ วาติ	หรือเป็นสุขเล่า ?
ทุกฺขํ ภนฺเต	**เป็นทุกข์** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์**
วิปริณามธมฺมํ	**มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา**
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	**ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น**
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	**ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่**
เอโส เม อตฺตาติ	นั่นเป็น**ตนของเรา** ?
โน เหตํ ภนฺเต	**ข้อนั้นหาเป็นอย่างนั้นไม่** พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
สญฺญา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	**สัญญา** เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?
อนิจฺจา ภนฺเต	**ไม่เที่ยง** พระเจ้าข้า

ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น**เป็นทุกข์
ตํ สุขํ วาติ	หรือเป็นสุขเล่า ?
ทุกฺขํ ภนฺเต	**เป็นทุกข์** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์**
วิปริณามธมฺมํ	**มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา**
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	**ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น**
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	**ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่**
เอโส เม อตฺตาติ	**นั่นเป็นตนของเรา** ?
โน เหตํ ภนฺเต	**ข้อนั้นหาเป็นอย่างนั้นไม่** พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
สงฺขารา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	**สังขารทั้งหลาย**เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?
อนิจฺจา ภนฺเต	**ไม่เที่ยง** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น**เป็นทุกข์
ตํ สุขํ วาติ	หรือเป็นสุขเล่า ?
ทุกฺขํ ภนฺเต	**เป็นทุกข์** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	**สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์**
วิปริณามธมฺมํ	**มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา**
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	**ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น**

เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	**ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่**
เอโส เม อตฺตาติ	**นั่นเป็นตนของเรา** ?
โน เหตํ ภนฺเต	ข้อนั้นหาเป็นอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ	**วิญญาณ**เที่ยงหรือไม่เที่ยง ?
อนิจฺจํ ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา	**ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น**เป็นทุกข์
ตํ สุขํ วาติ	หรือเป็นสุขเล่า ?
ทุกฺขํ ภนฺเต	**เป็นทุกข์** พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	**สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์**
วิปริณามธมฺมํ	**มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา**
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	**ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น**
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	**ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่**
เอโส เม อตฺตาติ ฯ	**นั่นเป็นตนของเรา ฯ**
โน เหตํ ภนฺเต ฯ	**ข้อนั้นหาเป็นอย่างนั้นไม่** พระเจ้าข้า ฯ*

** พระไตรปิฎกบาลี (ฉบับสยามรัฐ) เล่มที่ ๔, วินัยปิฎก มหาวรรค, ข้อ ๒๐-๒๑, หน้า ๒๔-๒๗*

ภัตตานุโมทนากถา ๑

โดย

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

หลวงพ่อวัดปากน้ำ

บุญบริจาคเพียงครั้งเดียวนี้ ติดเป็นดวง ๆ ไปขนาด ๑,๐๐๐ วาพระนิพพาน... เมื่อเราบริจาคทานและตามระลึกถึงบุญอย่างนี้แล้ว ภัยอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดทำอะไรไม่ได้ จะประกอบกิจการงานอย่างใด ก็เกิดลาภและสักการะยิ่งใหญ่ไพศาลก็เพราะนึกถึงบุญนั้นบุญย่อมนำผลสมบัติมาให้ในปัจจุบันนี้เทียว

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคาหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทติฯ กตมานิ ปญฺจฯ อายุํ เทติ วณฺณํ เทติ พลํ เทติ ปฏิภาณํ เทติฯ อายุํ โข ทตฺวา อายุสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มนุสฺสสฺส วาฯ วณฺณํ ทตฺวา วณฺณสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มนุสฺสสฺส วาฯ สุขํ ทตฺวา สุขสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มนุสฺสสฺส วาฯ พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มนุสฺสสฺส วาฯ ปฏิภาณํ ทตฺวา ปฏิภาณสฺส ภาคี โหติ ทิพฺพสฺส วา มนุสฺสสฺส วาฯ โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคาหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทตีติ ฯ

ณ บัดนี้อาตมภาพจักได้แสดงธรรมีกถาว่าด้วย **ภัตตานุโมทนากถา** เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของท่านทานบดี พร้อมด้วยวงศาคณาญาติเนื่องด้วยสายโลหิตและเนื่องด้วยความคุ้นเคย ญาติสาโลหิตา ญาติเนื่องด้วยสายโลหิตและเนื่องด้วยความคุ้นเคย ญาติมี ๒ อย่าง เนื่องด้วยสายโลหิตเรียกว่า **สาโลหิตา** เนื่องด้วยความคุ้นเคย เรียกว่า **วิสฺสาสา ปรมา ญาติ** ญาติที่เนื่องด้วยความคุ้นเคยกัน พระองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นญาติอย่างยิ่ง

วันนี้ เจ้าภาพพร้อมด้วยบุตรภรรยาวงศาคณาญาติ พากันมาบริจาคทานแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนอุบาสกอุบาสิกา ตอนเช้าได้ถวายข้าวยาคู คือข้าวต้ม เวลาเพลได้ถวายโภชนาหารพร้อมทั้งสูปพยัญชนะอันสมควร เวลาบ่ายนี้ให้มีพระธรรมเทศนา น้อมนำปัจจัยไทยธรรมบูชาพระสัทธรรมเห็นสภาวะปานฉะนี้ ได้ชื่อว่าถวายทานแด่พระธรรม เป็นอันว่าเจ้าภาพได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า มีรูปพระปฏิมาเป็นประธาน มีพระสงฆ์เป็นบริวาร และได้ชื่อว่าถวายทานแด่พระธรรม และได้ชื่อว่าถวายทานแด่พระสงฆ์ ทั้ง ๓ นี้ เป็นเนมิตกนาม **พุทโธ** เป็นเนมิตกนามเกิดจากพุทธรัตนะ **ธมฺโม** เป็นเนมิตกนามเกิดจากธรรมรัตนะ และ **สงฺโฆ** เป็นเนมิตกนามเกิดขึ้นจากสังฆรัตนะ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทั้ง ๓ นี้ เป็นตัวแก่นสารของพระพุทธศาสนา

พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทั้ง ๓ นี้ อยู่ที่ไหน? **อยู่ในตัวของเรานี่เอง** อยู่ในตัวตรงไหน? ในตอนศีรษะ หรือว่าอยู่ในตอนเท้า หรือว่าอยู่ในท่อนตัว เอาคอออกเสีย เอาขาออกเสียเหลือแต่ท่อนตัว จะอยู่ตอนขา ตอนหัว หรือว่าอยู่ตอนตัว **พระพุทธเจ้าอยู่ตรงกลางกาย** เรามีกลางมีศูนย์ตรงสะดือนั่นเป็นศูนย์ นั่นเรียกว่ากลางกาย สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย เหมือนเราขึงด้ายเส้นหนึ่งให้ตึง ตรงกลางที่ด้ายจดกันนั่นแหละ เรียกว่า กลางกั๊ก ตรงกลางกั๊กเหนือสะดือขึ้นมา ๒ นิ้ว พระพุทธเจ้าอยู่ตรงนั้น ตรงกลางกั๊กนั้น ให้เอาใจไปหยุดนิ่งอยู่ตรงกลางกั๊กนั้น พระพุทธเจ้าอยู่นอกใจหรือในใจ? ให้เอาใจไปหยุดนิ่งอยู่ตรงนั้น พอใจหยุดนิ่ง ก็เข้ากลางของใจที่หยุดนิ่งนั้นทีเดียว ที่เขาว่าสวรรค์ในอกนรกในใจ **พระก็อยู่ในใจ** พอใจหยุดนิ่ง ก็เข้ากลางของใจที่หยุดนิ่ง กลางของกลาง ๆ ๆ ซ้ายขวาหน้าหลังล่างบนนอกในไม่ไปทีเดียว กลางของกลาง ๆ ๆ หนักเข้า พอหยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้น จะเห็นทางที่จะเข้าไปถึงกายละเอียดเป็นชั้น ๆ เข้าไปจนถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เราต้องรู้ ถ้าไม่รู้เราจะระลึกถึง พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ไม่ถูก ถ้ารู้จักเสียแล้วจะระลึกถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ได้ถูกต้อง

เมื่อเอาใจไปหยุดนิ่งอยู่ตรงศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ หยุดนิ่งหนักเข้า ก็เข้ากลางของใจที่หยุดนิ่ง กลางของกลาง ๆ ๆ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็นธรรมอีกดวงหนึ่งเท่าดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ใส บริสุทธิ์ดุจกระจกคันฉ่องส่องดูเงาหน้า ใสแจ๋วทีเดียว ใจก็หยุดนิ่งอยู่ตรงกลางดวงที่ใสนั้น ตรงกลางดวงที่ใสนั้น **ตรงกลางดวงที่ใสนั่นแหละมีดวงศีล พอเข้าไปถึงกลางดวงกำเนิด ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ก็เข้าถึงดวงศีล** ดวงเท่ากัน หยุดอยู่กลางดวงศีลนั้น กลางดวงกำเนิดดวงศีลนั้น **มีดวงสมาธิ** เข้าไปถึงถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลาง

ดวงสมาธินั่นแหละ กลางของกลาง ๆ ๆ หนักเข้าจะเข้าถึง**ดวงปัญญา**อยู่กลางดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั้น พอถูกส่วนเข้ากลางของกลาง ๆ ๆ หนักเข้าจะเข้าถึง**ดวงวิมุตติ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั้น พอถูกส่วนหนักเข้ากลางของกลาง ๆ ๆ หนักเข้า เข้าถึงดวง**วิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น พอถูกส่วนเข้า กลางของกลาง ๆ ๆ หนักเข้าจะเข้าไปถึง**กายมนุษย์ละเอียด** พอเข้าไปถึงกายมนุษย์ละเอียดเท่านั้น จะตกใจทีเดียวว่าเจ้านี้ข้าไม่เคยเห็นเลย เจ้าอยู่ที่นี่เวลาเจ้าฝันออกไปเวลาตื่นขึ้นมาก็ไม่เห็นเจ้า ไม่รู้ว่าหายไปอยู่ที่ไหน ข้าไม่รู้จักที่ของเจ้าว่าอยู่ที่ไหน บัดนี้ข้ามาพบเจ้าเข้าแล้ว อยู่ในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนี่เอง กายมนุษย์ละเอียดที่ฝันออกไปเมื่อพบเจ้าเวลานี้ก็ดีแล้ว ไหนเจ้าลองฝันให้ข้าดูซิ ฝันไปเมืองเพชรไปในเขาวัง เอาเรื่องในเขาวังนั้นมาเล่าให้ฟังหน่อย สักนาทีเดียวเท่านั้น กายละเอียดฝันไปเอาเรื่องในเขาวังมาเล่าให้กายมนุษย์หยาบฟังแล้ว และเจ้าลองฝันไปเอาเรื่องทางอรัญประเทศบ้าง พระธาตุพนมบ้างมาเล่าให้ฟังบ้าง สักนาทีเดียวเช่นกัน กายมนุษย์ละเอียดก็ฝันไปเอาเรื่องพระธาตุพนมมาเล่าให้ฟังอีก และไหนลองฝันไปเมืองเชียงใหม่ ไปเอาเรื่องดอยสุเทพมาเล่าให้ฟังอีก ไปเมืองนครศรีธรรมราชฝันไปเอาเรื่องพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุมาเล่าให้ข้าฟังอีกเช่นกันนี่ ฝันได้อย่างนี้ **ฝันทั้ง ๆ ที่ตื่น ๆ ไม่ใช่ฝันหลับ ๆ** ฝันอย่างนี้ประเดี๋ยวเดียวได้เรื่องหลายเรื่อง ถ้าหลับ ฝันนานนักกว่าจะได้สักเรื่องหนึ่ง หลายคืนจึงจะได้สักเรื่องหนึ่งบ้าง บางทีไม่ฝันเสียเลย บางทีก็ฝันบ่อยครั้ง เอาแน่นอนไม่ได้ ให้รู้จักกายมนุษย์ละเอียดดังนี้ ถ้าเราเป็นเช่นนี้เราจะสนุกไม่น้อย **ถ้าเราเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด เราก็จะฉลาดกว่าคนชั้นหนึ่งเพราะมนุษย์รู้เรื่องหยาบ ๆ เราเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด เราจึงรู้เรื่องได้ละเอียดกว่า เรื่องลี้ลับอะไรเรารู้หมด เราไปตรวจดูได้หมดทีเดียว** ไม่ว่าจะเป็นกลางวันหรือกลางคืนไปตรวจดูได้ เอากายมนุษย์นี้ไปตรวจดู ฝันไปเรื่อย ตรวจดูทุก ๆ คน ถ้าฝันตื่น ๆ ได้อย่างนี้ก็สนุกแน่ นี่ชั้นหนึ่งก่อน นี่กายมนุษย์ละเอียดไม่ใช่พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ต้องเข้าไปอีก ๙ กายจึงจะถึงกายพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **นี่พึงรู้ว่า กายมนุษย์ละเอียดอยู่ตรงกลางกายเราทีเดียว**

ทีนี้เอาใจมนุษย์ละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดลึกเข้าไปอีก

กลางของกลาง ลึกเข้าไปอีก พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีลนั้น ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายทิพย์** เลย กายมนุษย์ละเอียดไป นี่คือ**กายฝันในฝัน** อีกกายหนึ่งซึ่งละเอียดกว่ากายมนุษย์ละเอียดเรียกว่า **กายทิพย์**

ใจกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น**กายทิพย์ละเอียด** ต้องหยุดนิ่งทีเดียว ไม่ไปทางอื่น หยุดนิ่งทีเดียวเท่านั้น หากเราไม่รู้จัก ฝันก็ไม่ถึง คิดก็ไม่ถึง คาดคะเนไม่ถูก กายทิพย์ละเอียด คือกายที่ ๔

ใจกายทิพย์ละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด หยุดนิ่งถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูก

ส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายรูปพรหม** นี่หรือ คือ พระพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ไม่ใช่ นี่เป็นกายรูปพรหม กายที่ ๕

ใจกายรูปพรหม หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายรูปพรหมละเอียด** นี่เป็นกายที่ ๖ ยังไม่ใช่พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เป็นกายในภพ ยังเป็นกายในรูปภพอยู่

ใจกายรูปพรหมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายอรูปพรหม** นี่ก็ยังไม่ใช่พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เป็นเพียงกายอรูปพรหม กายในอรูปภพเท่านั้น กายที่ ๗

ใจกายอรูปพรหม หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็ถึง**กายอรูปพรหมละเอียด** นี่ก็ยังไม่ใช่พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ อีกเช่นกัน เป็นกายอรูปพรหมละเอียด เป็นกายที่ ๘ กายนี้ยังเป็นกายอยู่ในภพเหมือนกัน

กายมนุษย์ กายทิพย์ สองกายนี้อยู่ใน ๗ ชั้น คือ มนุษย์ชั้นหนึ่ง สวรรค์ ๖ ชั้น เป็น ๗ ชั้นด้วยกัน, **กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด** ๔ กายนี้อยู่ในกามภพ อีก ๒ กาย คือ**กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด** อยู่ในรูปภพ ๑๖ ชั้น สูงขึ้นไปกว่ากามภพ, **กายอรูปพรหม** และ**กายอรูปพรหมละเอียด** อยู่สูงขึ้นไปกว่ารูปภพอีก ๔ ชั้น คือ อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ นี่กายอรูปพรหมละเอียดอยู่ในชั้นนี้

ใจกายอรูปพรหมละเอียด หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็น**กายธรรม** รูปเหมือนพระปฏิมา เกตุดอกบัวตูม ใสเหมือนกระจกคันฉ่องส่องดูเงาหน้า งดงามจริง ๆ หน้าตักไม่ถึง ๕ วา หย่อนกว่า ๕ วา ถ้ามีบารมีแรงกล้าแล้วเกือบถึง ๕

วาทีเดียว นี่เรียกว่ากายธรรม เป็นโคตรภู ไม่ใช่เป็นพระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหัต เป็น**โคตรภูบุคคล** เป็นกายธรรมเท่านั้น **กายธรรมนี่แหละคือพุทธรัตนะ** เป็นกายที่ ๙

กายที่ ๙ นี้คือ "**พุทธรัตนะ**" ที่สร้างรูปพระปฏิมาในพระอุโบสถ วิหารศาลาการเปรียญต่าง ๆ นั้น สร้างรูปกายที่ ๙ นี้ คือ พุทธรัตนะนี้ ที่เราไหว้บูชาอยู่ทุกวันนี่ รูปมีเกตุตูมบ้าง เลียบบ้าง แหลมบ้าง มีเกตุอย่างนี้ ไม่ใช่เหมือนคนอย่างนี้ คนเราไม่มีอย่างนั้น พระสิทธัตถราชกุมาร ก็ไม่มีอย่างนี้ เหมือนมนุษย์เรานี่เอง พระสิทธัตถราชกุมาร เมื่อครั้งโกมารภัจจ์แนะนำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จไปในสำนักของพระบรมศาสดา ครั้งนั้นพระองค์พร้อมด้วยพระสงฆ์ ๕๐๐ รูป อยู่ในอัมพติกาวาส สวนมะม่วงของหมอโกมารภัจจ์ เวลาค่ำของวันกลางเดือนที่แสงดวงจันทร์สว่าง ถือประทีปเสด็จไปด้วยพลช้างพลม้าครึกครื้นมากมาย ครั้นไปถึงก็ลงจากหลังพระราชพาหนะ เข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดา พระเจ้าอชาตศัตรูได้เสด็จเข้าไปใกล้พระบรมศาสดา แสงก็สว่างไปรอบ จึงได้ถามโกมารภัจจ์ว่า พระศาสดาองค์ไหน? ถ้าหากพระศาสดามีเกตุแหลม ๆ ตูม ๆ อย่างนี้ พระเจ้าอชาตศัตรูพระองค์เป็นกษัตริย์จะต้องไปถามโกมารภัจจ์ทำไม นี่พระองค์ไม่รู้จักเหมือนกัน พระองค์จึงได้ตรัสถามอย่างนั้น โกมารภัจจ์กราบทูลว่าพระพุทธเจ้าข้า ผู้ประทับนั่งพิงเสากลางผินพระพักตร์ไปทางบูรพาทิศ พระปฤษฎางค์จดอยู่ที่เสากลางนั้น พระองค์นั้นแหละคือพระบรมศาสดา พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงหมอบเข้าไปเฝ้าใกล้พระบรมศาสดา พระเสโทไหลเต็มพระพักตร์และทั่วพระวรกาย ตรัสอะไรมิออก ทรงสะทกสะท้านต่อพระบรมศาสดา เพราะพระองค์ได้กระทำปิตุฆาต ฆ่าบิดาคือพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นบิดาของพระองค์เองไว้ พระองค์ไม่สบายพระทัย ถ้าหากพระพุทธองค์ไม่ทรงทักทายปราศรัยก่อนแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูผู้กำลังพระหฤทัยจะแตกทีเดียว พระพุทธองค์จึงทรงทักทายปราศรัยกระทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสบายพระหฤทัยขึ้นแล้วพระพุทธองค์ทรงรับสั่งกับพระเจ้าอชาตศัตรูประการต่างๆ พระเจ้าอชาตศัตรูจะประสงค์อย่างไรก็ทรงตรัสอย่างนั้น พระเจ้าอชาตศัตรูจะถามอย่างไร พระพุทธองค์ก็ทรงแก้ไขด้วยความถี่ถ้วนทุกประการ

ที่พระเจ้าอชาตศัตรูไปเฝ้าพระบรมศาสดาก็เพื่อให้ทรงรู้จัก เพราะพระพุทธเจ้าก็เหมือนกับ

พระสงฆ์ธรรมดาสามัญทั้งหลาย พระสิทธัตถราชกุมารกายมนุษย์ เป็นบุตรของพระเจ้าสุทโธทนะ พระนางมายา รูปพรรณสัณฐานก็เป็นมนุษย์ธรรมดาอย่างเรานี้เอง มีพระกัจจายนะองค์เดียวเท่านั้น ที่มีรูปร่างเหมือนพระพุทธเจ้า พระอานนท์ก็คล้ายคลึง เพราะเป็นพระอนุชา ผู้ที่เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเข้าไปหาพระกัจจายนะเสียก็มี เข้าไปหาพระอานนท์เสียก็มีมิใช่น้อย ดังนั้นพระกัจจายนะจึงได้นิมิตกายของท่านให้เป็นคนท้องโตมีพุงพลุ้ยเสียด้วยฤทธิ์พระอรหัต เพื่อให้แปลกไปจากพระบรมศาสดา คนที่ไปเฝ้าพระบรมศาสดาจะได้จำไม่ผิด พระมหากัจจายนะนี้มีบารมีมากเคยปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าเหมือนกัน แต่ว่าแล้วไม่ได้ทันตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ได้เป็นพระอรหันต์เสียก่อนในศาสนาของพระโคดมบรมครูนี้

กายมนุษย์จะเป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ จะเป็นพระพุทธเจ้าได้ต้องเป็นธรรมกาย ธรรมกายเท่านั้น เป็นพระพุทธเจ้าได้ พระองค์ทรงรับสั่งด้วยพระองค์เองว่า ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ เรา ตถาคตคือธรรมกาย ธรรมกายนั้นเป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระตถาคตแท้ ๆ ไม่ใช่อื่น

อีกนัยหนึ่งในพระสุตตันตปิฎกแท้ ๆ วางตำราไว้ว่า **เอตํ โข วาเสฏฺฐา ธมฺมกาโยติ ตถาคตสฺส อธิวจนํ** ดูก่อนวาเสฏฐโคตรทั้งหลาย คำว่าธรรมกาย ๆ นั้น เป็นตถาคตโดยแท้ทรงรับสั่งอย่างนี้ **ธรรมกาย** นั้นเอง คือ**พระตถาคตเจ้า ธรรมกาย**นั่นเองคือ**พุทธรัตนะ** เป็นกายที่ ๙ ของมนุษย์นี้

กายที่ ๙ ของมนุษย์นี้เป็น "**พุทธรัตนะ**" แล้ว **ดวงธรรมรัตนะก็อยู่ศูนย์กลางกายพุทธรัตนะนั้น** สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กทีเดียว **ข้างในวัดผ่าเส้น**

ศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว ใสเกินกว่าใส ใสเป็นแก้ว จึงได้ชื่อว่า "**ธรรมรัตนะ**" ธรรมเป็นแก้วหรือแก้วธรรม ดวงนั้นคือธรรมรัตนะ **ธรรมกายละเอียด อยู่ในกลางดวงธรรมรัตนะนั้น** เหมือนพุทธรัตนะแบบเดียวกัน แต่ว่าหน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา ใสหนักขึ้นไปอีก นั่นเรียกว่า "**สังฆรัตนะ**" รัตนะทั้ง ๓ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ นี้คือพระพุทธศาสนาที่เรานับถือกราบไหว้บูชาอยู่ **พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ** เป็นกายที่ ๑๐ **เป็นกายนอกภพ** ออกจากภพไป

นอกจากนั้นกายพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทั้ง ๓ นี้ มีชั้น**โคตรภู** เข้าไปถึง**พระโสดา** อีก หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ธรรมกายสังฆรัตนะในพระโสดาละเอียดนั้น หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ก็มีพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เหมือนกัน ใน**กายพระสกทาคา** หน้าตัก ๑๐ วา ในกายพระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๕ วา ก็มีพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เช่นเดียวกัน ในกาย**พระอนาคา** หน้าตัก ๑๕ วา กายพระอนาคาละเอียด หน้าตัก ๒๐ วา มีพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ แบบเดียวกัน ใน**กายพระอรหัต** หน้าตัก ๒๐ วา กายพระอรหัตละเอียด หน้าตัก ๒๐ วา มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเหมือนกันวัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว ก็มีพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ แบบเดียวกัน

เราเป็นพุทธศาสนิกชน เริ่มต้นเราต้องรู้จักพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เหล่านี้ไว้ให้มั่นในขันธสันดาน ถ้ารู้จักพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เหล่านี้ไว้แน่นอนแก่ใจแล้ว ต่อจากนั้นเราพึงกระทำกิจอื่นต่อไป

เจ้าภาพผู้บริจาคทานวันนี้ได้ชื่อว่าเป็นวัตรกิริยาของพุทธศาสนิกทั้งหลาย คือตามรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้มั่นคงถาวรสืบไปเพราะเจ้าภาพได้บริจาคทานครั้งนี้ ด้วยกำลังทรัพย์ของตนที่อุตส่าห์เก็บรักษาไว้ด้วยกำลังกาย กำลังวาจา และกำลังใจ จนสุดความสามารถของตน ซ่อนเร้นด้วยความยากลำบาก ถึงจะอาบเหงื่อต่างน้ำ เหงื่อไหลไคลย้อยกว่าจะหาทรัพย์ได้มาบริจาคเท่าวันนี้ ก็ยอมกระทำเพราะความเคารพเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยหมดทั้งสากลพุทธศาสนา ถ้าแม้แต่คนเดียวก็ไม่บริจาคทานทุกคนปิดประตูเรือนและปิดหม้อข้าวเสีย ไม่บริจาคกันเลย เพียงเดือนเดียวเท่านั้น พระเถรานุเถระจะประสงค์หาสักองค์หนึ่งก็แสนยาก หาไม่พบกันเลย เพราะทุกองค์ต้องสึกหมดอยู่ไม่ได้ ข้าวปลาอาหารไม่มีฉัน พระภิกษุสามเณร จะอยู่ได้ก็เพราะอาหารเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง

เจ้าภาพผู้ถวายทานครั้งนี้ได้ชื่อว่า เป็นศาสนูปถัมภ์ ได้ชื่อว่าเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา ได้ชื่อว่าทำพระศาสนาของพระศาสดาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป เพราะตลอดวันตลอดคืนนี้ พระภิกษุสามเณรฉันอาหารอิ่มเดียวนี้เท่านั้น มีอายุยืนไปได้ ๗ วัน วรรณะผิวพรรณร่างกายก็เป็นไปได้ ๗ วัน ด้วยอำนาจข้าวอิ่มเดียวนี้ ทานของเจ้าภาพผู้ได้บริจาคแก่พระภิกษุสามเณรอุบาสกและอุบาสิกาครั้งนี้ ไม่ใช่เป็นทานธรรมดา เป็นทานอันเลิศประเสริฐยิ่งเพราะได้ถวายทานถูกทักขิไณยบุคคลนั่นเอง ทักขิไณยบุคคลไม่ใช่มีน้อยๆ ในวัดปากน้ำนี้มีกว่า ๑๕๐ คน ทักขิไณยบุคคล ๑๕๐ กว่านี้มีธรรมกาย

ทักขิไณยบุคคลนั้นมี ๙ จำพวกคือ

พระอรหัตตผลจำพวกที่หนึ่ง เป็นทักขิไณยบุคคลชั้นสูงสุด

พระอรหัตตมรรค เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่สอง

รองลำดับลงมา

พระอนาคามิผล เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่สาม

พระอนาคามิมรรค เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่สี่

พระสกทาคามิผล เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่ห้า

พระสกทาคามิมรรค
เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่หก
พระโสดาปัตติผล
เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่เจ็ด
พระโสดาปัตติมรรค
เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่แปด
โคตรภูบุคคล
เป็นทักขิไณยบุคคลจำพวกที่เก้า

ทักขิไณยบุคคล ๙ จำพวกนี้ เป็นพระอริยบุคคล ผู้ใดได้บริจาคทานถวายแก่พระอริยบุคคลเหล่านี้แล้ว บุญกุศลย่อมยิ่งใหญ่ไพศาลเหลือจะนับจะประมาณ เพราะพระอริยบุคคลผู้ควรซึ่งทานสมบัติเป็นเครื่องเจริญผลมี ๙ จำพวกดังกล่าวแล้วนั้น

วันนี้ท่านเจ้าภาพได้บริจาคทานถูกทักขิไณยบุคคลผู้มีธรรมกายมากด้วยกัน **บุญกุศลจึงยิ่งใหญ่ไพศาลไหลมาสู่สันดานของเจ้าภาพติดอยู่ท่ามกลางศูนย์กลางที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ อยู่ในกลางดวงนั้น** กลางดวงกายมนุษย์ก็ติดกัน กลางดวงกายมนุษย์ละเอียดก็ติดกันอีกดวงหนึ่ง เป็นบุญอีกดวงหนึ่งกลางดวงกายทิพย์กายทิพย์ละเอียดก็ติดกันทั้งนั้น กายรูปพรหมกายรูปพรหมละเอียดก็ติดกัน กายอรูปพรหมกายอรูปพรหมละเอียดก็ติดกัน กายธรรมกายธรรมละเอียดก็ติดกัน กายโสดากายโสดาละเอียดก็ติดอีกเหมือนกัน กายสกทาคากายสกทาคาละเอียดก็ติดกัน กายอนาคากายอนาคาละเอียดก็ติดกัน กายพระอรหัตกายพระอรหัตละเอียดก็ติดกันอีกนับอสงไขยกายไม่ถ้วน **บุญบริจาคเพียงครั้งเดียวนี้ ติดเป็นดวง ๆ ไปขนาด ๑,๐๐๐ วาพระนิพพาน** เมื่อเจ้าภาพได้ถวายทานขาดจากใจเป็นสิทธิ์ของผู้รับ ผู้รับจะใช้อย่างไรก็ใช้ได้ เพราะเป็นสิทธิ์ของตนแล้ว ขณะใดขณะนั้น **ปุญฺญาภิสนฺธา บุญไหลมาติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ของเจ้าภาพ ใสบริสุทธิ์ปราศจากมลทินทีเดียว เหมือนสวิทช์ไฟฟ้าวูบเดียวไฟก็ติด** ฉะนั้น

ถ้าบุคคลทำบุญได้อย่างนี้แล้ว ให้เอาใจไปจดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กนั้น **ให้เอาใจจดให้ถูกต้องตรงกลางดวงนั้น เมื่อต้องทุกข์ภัยอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ระลึกนึกถึงดวงบุญที่ตนได้กระทำไว้** อย่าไประลึกนึกถึงสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ดวงบุญของตน

พระสิทธัตถราชกุมารเมื่อครั้งทรงกระทำทุกรกิริยาใกล้จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พญามารรู้ก็ลุกขึ้นผจญพระพุทธเจ้าที่ใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ พระองค์ทรงมองดูหมู่เทวดาที่ตามพิทักษ์รักษา เพราะแต่ก่อนพระปัญจวัคคีย์คอยเฝ้าพิทักษ์รักษาพระองค์อยู่ แต่ได้ละพระองค์อยู่ แต่ได้ละพระองค์ไปเสียแล้ว เหลือแต่หมู่เทวดาผู้ยังตามพิทักษ์รักษาเท่านั้น **ทรงดูเทวดา ไปพบอยู่ที่ขอบจักรวาลโน้น เพราะเกรงกลัวพญามาร เหลือพระองค์แต่ผู้เดียวในขณะนี้ พระองค์จึงทรงระลึกถึงแต่ในพระทัยว่า เราได้สร้างบารมีมากนับชาตินับภพไม่ถ้วน ขอเอาบารมีเหล่านั้นต่อสู้ผจญกับพญามารนี้** จึงได้ทรงเปล่งอุทานว่า **อธิโภนฺโต ทานสีลเนกฺขมฺมปญฺญาวิริยขนฺติสจฺจอธิฏฺฐานเมตฺตาอุเปกฺขาอุทานนฺติ** ทรงรับสั่งดังนี้ พอขาดพระโอษฐ์เท่านั้น นางพระธรณีก็ผลุดขึ้นมากล่าวกับพระองค์ว่า ขอพระองค์อย่าพรั่นพรึงต่อพญามารอย่าหวาดหวั่นครั่นคร้ามต่อพญามารเลย ศึกพญามารครั้งนี้ หม่อมฉันขอปราบเอง ปราบด้วยบารมีของพระองค์ที่ได้สร้างสมอบรมไว้ ได้หลั่งอุทกวารีให้ตกลงเหนือพื้นปฐพี หม่อมฉันได้รองรับไว้ด้วยมวยเกศจะได้หายไปแห่งหนึ่งแห่งใดก็หาไม่ ทุกหยดหยาดคงอยู่ในมวยเกศของหม่อมฉันนี้นี่แหละจะเป็นเครื่องมือปราบพญามารในครั้งนี้ ครั้นนางพระธรณีกล่าวบังคมทูลพระสิทธัตถราชกุมารดังนั้นแล้ว ก็รูดน้ำในมวยผมปราดเดียว กลายเป็นทะเลท่วมทับพญามารให้อันตรธานไป ศัสตราวุธกลายเป็นธูปเทียนบูชาพระบรมศาสดาไป ได้ปรากฏอัศจรรย์ ดังนี้

เมื่อเราบริจาคทานและตามระลึกถึงบุญอย่างนี้แล้ว ภัยอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดทำอะไรไม่ได้ จะประกอบกิจการงานอย่างใด ก็เกิดลาภและสักการะยิ่งใหญ่ไพศาลก็เพราะนึกถึงบุญนั้น บุญย่อมนำผลสมบัติมาให้ในปัจจุบันนี้เทียว

ท่านยืนยันรับรองไว้ในพระบาลีว่า **การให้โภชนาหารอิ่มเดียว ได้ชื่อว่า ให้ฐานะ ๕**

ประการแก่ปฏิคาหก กตมานิ ปญฺจ ฐานานิ ฐานะ ๕ ประการเป็นไฉน ?

อายุํ เทติ ชื่อว่าให้อายุประการหนึ่ง คือให้อายุแก่ ปฏิคาหกผู้รับทาน

วณฺณํ เทติ ชื่อว่าให้วรรณะ ความสวยงามความสดชื่นแห่งร่างกายประการหนึ่ง

สุขํ เทติ ชื่อว่าให้ความสุขแก่ปฏิคาหกประการหนึ่ง

พลํ เทติ ชื่อว่าให้กำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ แก่ปฏิคาหกประการหนึ่ง

ปฏิภาณํ เทติ ชื่อว่าให้ความเฉลียวฉลาดแก่ปฏิคาหกประการหนึ่ง

ทั้ง ๕ ประการนี้ มีบาลีรับรองในตอนท้ายอีกว่า **อายุํ โข ทตฺวา อายุสฺส ภาคี โหติ** ผู้ให้อายุ ย่อมมีอายุเป็นส่วนตอบสนอง **วณฺณํ ทตฺวา วณฺณสฺส ภาคี โหติ** ผู้ให้วรรณะ ย่อมมีวรรณะเป็นส่วนตอบแทน **สุขํ ทตฺวา สุขสฺส ภาคี โหติ** ผู้ให้ความสุข ย่อมมีความสุขเป็นส่วนตอบแทน **พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาคี โหติ** ผู้ให้กำลังย่อมมีกำลัง เป็นส่วนตอบแทน **ปฏิภาณํ ทตฺวา ปฏิภาณสฺส ภาคี โหติ** ผู้ให้ความเฉลียวฉลาดย่อมมีความเฉลียวฉลาดเป็นส่วนตอบแทน

คุณสมบัติ ๕ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ เป็นที่ปรารถนาของมหาชนหมดทั่วสากลโลก เพราะอายุใคร ๆ ก็ปรารถนาอยากจะให้มีอายุยืนอยู่ชั่วกาลนาน วรรณะผิวพรรณผ่องใสสดชื่น ก็เป็นที่ดึงดูดนัยนาของหมู่สัตว์โลกให้มารวมอยู่ที่ผิวพรรณเหมือนกัน ใคร ๆ ก็ปรารถนาอยากได้เช่นกัน ความสุขกายสบายใจในอิริยาบถทั้ง ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ทุกทิวาราตรีก็เป็นที่ปรารถนาอยากได้ของชนทุกถ้วนหน้า ความเจริญด้วยกำลังกาย กำลังวาจา และกำลังใจ สามารถในกิจการงานทุกสิ่งทุกอย่างตามหน้าที่ของตนก็เป็นที่ปรารถนาของคนทุก ๆ คน ปฏิภาณความเฉลียวฉลาดในกิจการทั้งปวงใคร ๆ ก็ต้องการปรารถนา **แต่ถ้าไม่ได้ทำไว้แล้วต้องไม่ได้คุณสมบัติทั้ง ๕ ประการนี้ ทุกคนต้องทำด้วยตนของตนเอง จึงจะประสบและได้สมบัติเหล่านี้**

คุณสมบัติ ๕ ประการนี้ ถ้าสำเร็จด้วยผลทานการให้ ดังแสดงไว้ในทักขิณาวิภังคสูตร แก้ถึงทานการให้เป็นปาฏิปุคคลิกทาน ซึ่งไม่ใช่สังฆทาน เจ้าภาพผู้ถวายให้เป็นสังฆทานวันนี้

ในปาฏิปุคคลิกทานแสดงหลักไว้ว่า บุคคลผู้มีศรัทธาเลื่อมใสให้ทานแก่สัตว์เดรัจฉานเพียงอิ่มเดียว สมบัติบริบูรณ์ด้วย อายุ สุขะ พละ ปฏิภาณะ คอยตามสนองไปทุกภพทุกชาติไม่ได้ขาดสาย

ถ้าให้แก่คนเลวทรามมนุษย์ พรานเบ็ดหรือพรานแห ผู้มีมือชุ่มไปด้วยโลหิตใจอำมหิตบาปหยาบช้า ให้อาหารเพียงอิ่มเดียว เจ้าของทานผู้ให้อาหารแก่คนเช่นนั้นย่อมได้รับอานิสงส์ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณะ ตามสนองไปทุกภพทุกชาติยิ่งใหญ่ไพศาลกว่าให้แก่พวกสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย ในภพในชาติเหล่านั้น ย่อมไม่ประสบความตายในปฐมวัยเสียก่อน จะมีอายุขัยอยู่จนแก่เฒ่าตามวิบากสมบัติของตน นี่เรียกว่า **อายุ** ความมีผิวพรรณไม่แก่เฒ่าชรา ยิ่งแก่เฒ่ายิ่งสวยงาม หน้าตาไม่น่าเกลียดเทอะทะ ไม่แก่แบบเป็นที่อิดหนาระอาใจของบุตรหลาน เป็นคนแก่แต่ใคร ๆ ก็อยากเข้าใกล้ใคร ๆ ก็ปรารถนาอยากพูดด้วย ใคร ๆ ก็อยากลูบเนื้อคลำตัว คนแก่เฒ่าชราสวยงามแบบนี้เรียกว่า **วรรณะ** ความสุขกายสบายใจในอิริยาบถทั้ง ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ทุกทิวาราตรีไม่มีทุกข์ภัยเข้ามาเบียดเบียน นี่เรียกว่า **สุขะ** ความมีกำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ ตลอดอายุไขยเช่นเดียวกัน นี่เรียกว่า พละ ความมีปรีชาเฉลียวฉลาด เด็กเล็ก ๆ หนุ่ม ๆ สาว ๆ มีความเฉลียดฉลาดปานใด เราแก่เฒ่าก็มีความเฉลียวฉลาดมากขึ้น ไม่ถอยหลังลงมา นี้ได้ชื่อว่า **ปฏิภาณะ**

หากสามารถให้ทานยิ่งขึ้นไปกว่านี้ คือ**ให้แก่บุคคลผู้ตั้งอยู่ในศีลเพียงอิ่มเดียวเท่านั้น ไม่ต้องมากกว่านั้นได้บุญอานิสงส์มากมายยิ่งนัก** ก็หรือให้แก่บุคคลผู้ตั้งอยู่ในโคสีลธาตุบุคคลผู้ตั้งอยู่ในโคสีลธาตุ คือ ผู้มีศีลเหมือนโคเหมือนกระบือวัวควาย เมื่อเจ้าของเปิดคอกออกจากคอกของมันแล้ว มันก็ไปตามทางของมัน พอถึงที่ทำเลเหมาะมีหญ้า มันก็กินหญ้านั้นจนอิ่ม แล้ว

มันก็เดินกลับมาคอกของมัน มันเดินไปเดินมาตรงทาง ไม่เลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมายาสาไถยอย่างหนึ่งอย่างใด นั่นเรียกว่า โคกระบือมีศีลเป็นเช่นนั้น เด็ก ๆ ไม่รู้เดียงสาบาปกรรมชั่วร้ายมิได้กระทำ นี่ก็มีศีลเป็นโคสีลธาตุเช่นกัน โคสีลธาตุนั้นวางก้ามไม่เอาเดียงสาต่อทางโลก จึงมีศีลอยู่

ทีนี้ คนแก่วางก้ามนั้น แก่อย่างไร? คือไม่เดียงสาต่อเหตุการณ์ทางโลก คนอยู่ทางโลกเขามีความต้องการอะไร คนแก่วางก้ามไม่รู้เข้าใจและเดียงสาในสิ่งเหล่านั้น มุ่งแต่จะกระทำความดีอย่างเดียว คนอย่างนี้หายากนัก เพราะคนแก่ที่ยังไม่วางก้ามนั้นถึงจะเป๋าเถ้าไม่ฟุ้ง ก็ยังยุ่งอยู่เสมอ คนแก่อย่างนี้ ไม่ใช่เรียกว่า แก่วางก้าม คนแก่แล้ววางก้ามนั้น ไม่ยุ่งอะไรเหมือนอย่างเด็ก ๆ ไม่เดียงสาต่อสิ่งอะไรฉะนั้นนี่เรียกว่า แก่แล้ววางก้าม คนแก่วางก้ามนี้ได้ชื่อว่า โคสีลธาตุ ด้วยสามารถวางศรัทธาเลื่อมใส ให้อาหารแก่เด็ก ๆ ชนิดนี้ ให้อาหารแก่คนแก่ชนิดนั้น อิ่มเดียวเท่านั้น ได้ผลานิสงส์มากมายเหลือจะประมาณ ย่อมถึงพร้อมด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณะ ทุกภพทุกชาติตลอดแสนโกฏิชาติติด ๆ กันไม่คลาดเคลื่อน

ถ้าให้ทานแก่ผู้ที่ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ สูงยิ่งขึ้นไปกว่านี้ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์นั้น คือ **ผู้ตั้งมั่น**อยู่ในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ **คนที่เห็น**พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **คนที่เป็น**พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **คนที่ถึง**พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **และคนที่ได้พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ อยู่ในตัวแจ่มเสมอ นั่นเรียกว่า บุคคลผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ บุคคลชนิดนั้นย่อมไม่กระทำบาปกรรม** เพราะกลัวบาปกรรมเป็นที่สุด บุคคลผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์เช่นนี้ เราให้อาหารอิ่มเดียวเท่านั้นบุญอานิสงส์คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณะ ย่อมตามสนองมากยิ่งขึ้นไปเป็นทวีคูณตลอดทุกภพทุกชาติเทียว **อสงฺขยํ อปฺปมาณํ** นับชาติไม่ถ้วน **ถ้าให้ทานแก่บุคคลผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ มีศีล ๕** เป็นอสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงขึ้นไป ให้ทานแก่**ผู้มีศีล ๘** เป็นอสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงหนักขึ้นไป แก่**ผู้มีศีล ๑๐ คือสามเณร**เป็น อสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงหนักขึ้นไป**ถ้ามีศีล ๒๒๗ คือพระภิกษุ**ก็เป็น อสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงหนักขึ้นไปอีก ถ้าให้แก่ผู้ตั้งอยู่ใน**โคตรภูบุคคล** ให้ทานแก่ผู้ตั้งอยู่ใน**พระโสดาบัน โสดาปัตติมรรค**มีอานิสงส์เป็น อสงฺขยํ อปฺปมาณํ หนักขึ้นไป ถวายทานแก่ท่านผู้เป็น**พระโสดาปัตติผล** ก็เป็นอสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงขึ้นไป ถวายทานแก่**พระสกทาคามิมรรค สกทาคามิผล พระอนาคามิมรรค พระอนาคามิผล พระอรหัตมรรค และพระอรหัตผล**ก็เป็น อสงฺขยํ อปฺปมาณํ สูงหนักขึ้นไปเป็นลำดับ **แต่ถ้าถวายทานแก่พระพุทธเจ้า ก็มีอานิสงส์มากหนักขึ้นไปเป็นพิเศษ** นี่ทานในทักขิณาวิภังคสูตร แสดงหลักไว้ดังนี้

วันนี้ท่านเจ้าภาพได้บริจาคทาน ถูกทักขิไณยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ มีธรรมกาย ๑๕๐ เศษในวัดปากน้ำนี้ **เจ้าภาพย่อมได้บุญกุศลใหญ่มหาศาล ส่วนบุคคลที่น้อมนำปัจจัยไทยธรรมมาช่วยมากบ้าง น้อยบ้างก็ตาม ก็ได้บุญกุศลยิ่งใหญ่ไพศาลเช่นเดียวกัน** เจ้าภาพได้ให้โภชนาหารอย่างเดียวก็หาไม่ ยังให้เสียงอีก คือให้เสียงอังกะลุง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ๕ อย่างนี้ ที่เขาติดกันอยู่ทั่วทั้งโลก คือ ติดด้วยรูปบ้าง ด้วยเสียงบ้าง ด้วยกลิ่นบ้าง ด้วยรสบ้าง ด้วยสัมผัสบ้าง หลบหลีกไม่พ้น ติดอยู่ในสภาวธรรมเหล่านี้กันอย่างยากที่จะถอนได้ **สำหรับผู้ที่ติดอยู่ในเสียง เราให้เสียงอันไพเราะนี้เป็นทาน ก็ย่อมเป็นที่ชอบใจ** พระภิกษุสามเณรซึ่งกำลังขบฉันอาหาร เมื่อได้ฟังเสียงอังกะลุงที่เจ้าภาพให้เป็นทานก็ขบฉันอาหารได้มากขึ้น เพราะเพลิดเพลินในเสียงอังกะลุงนั้นไปด้วย ฉันอาหารไปด้วย **เสียงที่ให้เป็นทานนั้นจะเป็นผลแก่เจ้าภาพอย่างไร?** ประโยชน์ที่จะได้รับก็คือ **เมื่อเจ้าภาพไปเกิดในชาติใดภพใด ย่อมได้ประสบบุญกุศลที่ตนได้สั่งสมอบรมในวันนี้** จะไปเป็นอะไรก็ช่างเถิด **เครื่องประโคมเครื่องบรรเลงเป็นไม่ขาดสายมีติดตัวอยู่เสมอไม่ว่าจะไปเกิดในชาติใดตระกูลใด เหมือนพระสิวลีให้เสียงอย่างนี้เป็นทาน ท่านเป็นผู้มีเครื่องดนตรีตามประโคมเสมอไป** ผู้ที่มีเครื่องดนตรีตามประโคมนี้ต้องเป็นคนชั้นสูง คนชั้นต่ำ ๆ ไม่มีเครื่องดนตรีตามประโคมไปเลย จะต้องเป็นคนชั้นสูง เป็นกษัตริย์ เสนาบดี เศรษฐี ธนบดี จึงจะมีเครื่องดนตรีบรรเลงตามประโคมอยู่เสมอ

เพราะเหตุนี้ บุญกุศลของบุคคลนั้น ย่อมแตกต่างกันไปหาเหมือนกันไม่สุดแต่บุญทานที่ตนได้กระทำไว้ในอดีตชาติและท่านได้จัดหลักแห่งทานไว้คือ ในพระสูตร ๑๐ ในพระวินัย ๔ ในพระปรมัตถ์ ๖

ทานในพระสูตร ๑๐ คือ

อนฺนํ ให้ข้าว **ปานํ** ให้น้ำ **วตฺถํ** ให้ผ้าผ่อนท่อนสะไบ **ยานํ** ให้อุปกรณ์แก่การไปมา **มาลา** ให้ระเบียบดอกไม้ **คนฺธํ** ให้ของหอม **วิเลปนํ** ให้เครื่องลูบไล้ละลายทา

กระแจะจันทน์ **ธารณํ** ให้เครื่องประดับทัดทรงตบแต่ง **เสยฺยาวสถํ** ให้อาสนะที่นั่งที่นอนที่พักพาอาศัย **ปทีเปยฺยํ** ตามประทีปไว้ในที่มืด ๑๐ ประการนี้ เรียกว่าทานในพระสูตรเป็นบุญเป็นกุศลดังกล่าวแล้วทุกประการ

ทานในพระวินัย ๔ คือ

ให้**จีวรเครื่องสำหรับนุ่งห่ม**แก่พระภิกษุสามเณรประการหนึ่ง

ถวาย**อาหารบิณฑบาต**แด่พระภิกษุสามเณรประการหนึ่ง

ถวาย**เสนาสนะสำหรับพักอาศัย**แก่พระภิกษุสามเณรประการหนึ่ง และ

ถวาย**คิลานเภสัชยารักษาไข้**แก่พระภิกษุสามเณรอีกประการหนึ่ง

ท่านเจ้าภาพได้ถวายอาหารบิณฑบาตครั้งนี้ก็ได้ชื่อว่า เป็นทานในพระวินัย

ทานในพระปรมัตถ์ ๖ คือ

มีอายตนะ ๖ คือ ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ถอนความยินดีในอารมณ์เหล่านี้ออกเสียได้ สละความยินดีในอารมณ์เหล่านี้เสียได้ **ก่อนเราเกิดมา**เขาก็ยินดีกันอยู่อย่างนี้ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ **กำลังที่เราเกิดมา**เขาก็ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เหล่านี้ ครั้นเราจะตายเขาก็ยินดีใน รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์อย่างนี้เหมือนกัน **ความยินดีเหล่านี้หากถอนอารมณ์ออกเสียได้ ไม่ให้มาเสียดแทงเราได้ พิจารณาว่านี้เป็นอารมณ์ของชาวโลกไม่ใช่อารมณ์ของธรรม ปล่อยอารมณ์เหล่านั้นเสีย ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่ให้เข้าไปเสียดแทงใจ ทำใจให้หยุด ให้นิ่ง นี่เขาเรียกว่าให้ธรรมารมณ์เป็นทาน ย่อมมีกุศลใหญ่ เป็นทางไปแห่งพระนิพพานโดยแท้ และเป็นทานอันยิ่งใหญ่ทางปรมัตถ์**

เจ้าภาพผู้ถวายทานวันนี้ ได้ชื่อว่า ได้ถวายทานครบบริบูรณ์ทั้ง ๓ ประการ คือ ถวายทานในพระสูตร ถวายทานในพระวินัย และถวายทานในพระปรมัตถ์ เพราะท่านเจ้าภาพได้ถวายอาหารบิณฑบาตอันประณีตแก่พระภิกษุสามเณรในวัดปากน้ำ ผู้มีธรรมกายมากด้วยกัน ให้อิ่มหนำสำราญแล้ว ชื่อว่า ได้ถวายทานในพระสูตรและพระวินัย แหละที่สละทรัพย์สมบัติของหวงแหนรักษายินดีปรีดา มีเงินทองข้าวของเหล่านั้น สละความรักใคร่ความหวงแหนความรักษา อุตส่าห์เก็บหอมรอมริบ ความเหนียวแน่นในทรัพย์สมบัตินั้นสละออกมาเป็นก้อนใหญ่ หาน้อยไม่ ได้สละออกมาให้ขาดออกไปจากใจ นี่แหละเป็นทานในพระปรมัตถ์แท้ๆ ไม่ใช่ทานในพระสูตรหรือพระวินัย

ความสละขาดออกไปจากใจเช่นนั้น เรียกว่า **จาคเจตนานัย** เป็นทางไปแห่งมรรคผลและพระนิพพาน มีบาลีเป็นหลักฐานว่า **จาโค ปฏินิสฺสคฺโค วิมุตฺติ อนาลโย จาโค** แปลว่า ความสละทรัพย์สมบัติ **ปฏินิสฺสคฺโค** วางสมบัติ **วิมุตฺติ** ปล่อยสมบัติ **อนาลโย** ไม่ยินดีเหลียวแลเพ่งพิศไม่เอาใจใส่ และไม่ค่อยระวังรักษาหรือรักใคร่อีกต่อไป **สละขาดออกให้แก่พระภิกษุสามเณรนี่เป็นปรมัตถทานโดยแท้** พึงจำไว้ว่าให้ติดใจ จะได้เป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่งพระนิพพานในภพนี้และภพต่อไปภายหน้า

ทานในพระสูตร ๑๐ ทานในพระวินัย ๔ ทานในพระปรมัตถ์ ๖ และทานในทักขิณาวิภังคสูตรเป็นทานอันยอดเยี่ยม จะหาทานในที่ไหน ๆ เปรียบเทียบไม่ได้ ถ้าว่าเรามาประสบพบพระพุทธศาสนา ได้บริจาคทานในพระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ และทานในทักขิณาวิภังคสูตร ดังได้แสดงมานี้ ย่อมได้รับผลสมบัติอันยิ่งใหญ่ไพศาลสุดจะนับจะประมาณได้ทีเดียว

ครั้งพุทธกาล **นายอินทกะชาวนาได้ถวายทานแก่พระอนุรุทธเถระด้วยอาหารเพียงอิ่มเดียวได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์** มีหมู่นางเทพอัปสรแวดล้อม เสวยวิบากสมบัติยิ่งใหญ่ไพศาล **ส่วนอังกุระเทพบุตร เมื่อเป็นมนุษย์ชื่ออังกุระเป็นมหาเศรษฐีได้บริจาคทานในมนุษย์โลกเป็นเวลานานหลายชั่วตระกูล บริจาคทานในมนุษย์โลกนี้ถึงสองหมื่นปี** หมดทรัพย์สมบัติไปจะนับจะประมาณหาได้ไม่ สองหมื่นปีมนุษย์โลกปราศจากการไถการหว่าน ก่อระเบียบเตาไฟ ยาว ๑๒ โยชน์ ระยะหนทางเดิน ๕ วัน ก่อเตาใหญ่ ๆ ติดกันเป็นแถวไป เรือบรรทุกข้าวสารมาใส่ข้าวในกระทะขึ้นมาทางหลังเตานั้น ทางน้ำข้าวที่เทไหลไปนั้นเป็นทางเรือเดินได้ เขาได้บริจาคทานอยู่ในมนุษย์โลกนี้สองหมื่นปี **ครั้นตายจากมนุษย์โลกแล้วได้ไปเกิดในดาวดึงส์เทวโลก แต่สมบัติของอังกุระเทพบุตรสู้ของอินทกเทพบุตรไม่ได้** สมบัติของอินทกเทพบุตรยิ่งใหญ่ไพศาลกว่า **เพราะอินทกเทพบุตรเมื่อเป็นชาวนาได้ถวายทานแก่พระภิกษุในพระพุทธศาสนา ส่วนอังกุรเทพบุตรได้ถวายทานนอกพระพุทธศาสนา คนผู้มีศีลในทานของตน ไม่ได้มีแม้แต่เพียงคนเดียว วิบากสมบัติจึงสู้ของอินทกเทพบุตรไม่ได้** เห็นปานฉะนี้

วันนี้เจ้าภาพได้บริจาคทานในพระพุทธศาสนา มีทักขิไณยบุคคลผู้มีธรรมกายถึง ๑๕๐ เศษ ผลทานนี้ย่อมให้วิบากสมบัติอันยิ่งใหญ่ไพศาล เป็นอเนกอนันต์หาประมาณมิได้ **เมื่อเราได้ประสบพบพระพุทธศาสนาเช่นนี้แล้ว ก็**

เป็นบุญใหญ่ลาภใหญ่ และเมื่อได้มาบริจาคทานสมเจตนาอย่างนี้แล้ว จะเป็นคนอนาถายากแค้นต่อไปในภพหน้านั้นเป็นอันไม่ต้องหวัง แต่ถ้าบุญวาสนาที่อบรมสั่งสมไว้ดี ได้พบพระพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง เข้าก็จะได้เป็นศาสนูปถัมภ์ของพระบรมศาสดา พระองค์ก็จะได้ทรงโปรดให้ได้สำเร็จมรรคผลสมความปรารถนา

ประเทศไทย มี ชาติ ศาสนา ๒ อย่างนี้เป็นหลักสำคัญ ชาติตนก็ได้เกิดเป็นชาวไทยชาติไทยอยู่แล้ว ศาสนาตนก็เป็นชาวพุทธ นับถือศาสนาพุทธอยู่แล้ว เมื่อตนทำมาเลี้ยงชีพและครอบครัวของตนจนได้ผลมาเลี้ยงสมความมุ่งมาดปรารถนา และอุตส่าห์เหลือเพื่อนำออกมาเลี้ยงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีก นี่ก็ได้ชื่อว่า เป็นประโยชน์แก่ชาติเป็นประโยชน์แก่ศาสนาโดยแท้ และไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา ทำตนของตนให้มีราคาในชาติในศาสนาเช่นนี้

ที่เจ้าภาพได้ถวายโภชนาหารเป็นสังฆทานในวันนี้ ชื่อว่าได้ทำบุญใหญ่กุศลใหญ่ยิ่ง **พึงมนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้าให้เอาใจจดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ก็ถูกดวงบุญพอดี ให้หยุดอยู่ตรงนั้นจะได้เกิดกุศลอันไพศาล จะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยสมความมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ**

ตามที่ได้ชี้แจงแสดงมาเป็นภัตตานุโมทนากถา ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษามตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจแห่งความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านผู้เป็นเจ้าภาพและสาธุชนทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า **สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทํ ผลํ เอตสฺมึ รตนตฺยสฺมึ มนสา ว เจตโส** ขอจิตอันเลื่อมใสและจิตอันผ่องใสในพระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จ แก่ท่านผู้เป็นเจ้าภาพและสาธุชนทั้งหลายทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลาสมมติยุติธรรมีกถาโดยอรรถนิยมสมควรเพียงเท่านี้.

■ ■ ■ ■

ประวัติโดยสังเขป
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์*
(ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถระ ป.ธ.๙)

วัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

นามเดิม	ฟื้น พรายภู่
เชื้อชาติไทย	สัญชาติไทย
วัดสามพระยา	แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ
ชาติภูมิ	เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. วันอังคารแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ ที่บ้านคลองสะแก ตำบลคลองสะแก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นามบิดา นายฟุ้ง พรายภู่ เชื้อชาติไทย นามมารดา นางกัง พรายภู่ เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย
บรรพชา	บรรพชาเมื่ออายุ ๑๗ ปี ณ วัดสามพระยา แขวงวัดสามพระยา อำเภอพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร
อุปสมบท	เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ เวลา ๑๙.๒๕ น. ณ พัทธสีมาวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

**เพื่อเป็นการรำลึกถึงเกียรติคุณของเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กอง บ.ก. จึงขอนำประวัติของท่านมาลงในนิตยสารธรรมกายให้ทุกท่านได้ทราบโดยทั่วกัน*

พระอุปัชฌาย์ พระธรรมดิลก เจ้าอาวาสวัดสามพระยา
พระกรรมวาจาจารย์ พระครูปลัดผาด วัดสามพระยา
พระอนุสาวนาจารย์ พระมหาสละ วัดสามพระยา แขวงวัดสามพระยา
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วิทยฐานะ เปรียญธรรม ๙ ประโยค

สมณศักดิ์

๑ มีนาคม	๒๔๘๑	พระปริยัติโสภณ
๔ ธันวาคม	๒๔๙๑	พระเทพเวที
๕ ธันวาคม	๒๕๐๐	พระธรรมคุณาภรณ์
๕ ธันวาคม	๒๕๐๖	พระธรรมปัญญาบดี
๕ ธันวาคม	๒๕๑๘	สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์-ปัจจุบัน

ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑	เป็นเจ้าอาวาสวัดสามพระยา
พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๔	เป็นเจ้าคณะมณฑลเหนือ
พ.ศ.๒๔๘๔-๒๕๐๕	เป็นสังฆมนตรี
พ.ศ.๒๔๘๕-๒๕๑๖	เป็นเจ้าคณะจังหวัดพระนคร
พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๐๘	เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะภาค ๑-๑๘
พ.ศ.๒๕๐๓-๒๕๓๑	เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง
พ.ศ.๒๕๒๐	เป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง และ
พ.ศ.๒๕๒๐	ปฏิบัติหน้าที่เจ้าคณะใหญ่หนใต้
พ.ศ.๒๕๐๖-ปัจจุบัน	เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม

มรณภาพ นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นต้นมาเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ งดกิจนิมนต์ทุกอย่าง แต่ยังคงปฏิบัติกิจของสงฆ์เป็นปกติภายในวัด

ประชุมกรรมการมหาเถรสมาคมทุกครั้ง และมีอาการอาพาธทางหลอดลมเป็นประจำ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๙ คณะสงฆ์จัดให้มีการอบรมพระสงฆาธิการเพื่อแต่งตั้ง เป็นพระอุปัชฌาย์รุ่นที่ ๓๑ ซึ่งในพิธีเปิดวันแรกเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ให้โอวาทแก่พระอุปัชฌาย์ ประมาณ ๕๐ นาที นับว่าเป็นโอวาทครั้งสุดท้าย พอวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๓๙ ท่านมีอาการอ่อนเพลีย พระราชปริยัติบดี ได้นำส่งโรงพยาบาลบางโพ ซึ่งผู้อำนวยการมีความเคารพนับถือเจ้าประคุณสมเด็จฯ และได้ปวารณาไว้ เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้รักษาอาการอยู่ที่โรงพยาบาลบางโพ เป็นเวลา ๑๘ วัน ความทราบถึงพระกรรณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ย้ายเข้ารักษาที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ ทั้งนี้อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ **วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ เจ้าประคุณสมเด็จฯ มรณภาพด้วยอาการอันสงบ เวลา ๑๙.๑๙ น. สิริรวมชนมายุได้ ๙๐ ปี ๑๐ เดือน ๒๖ วัน ๗๐ พรรษา**

คติพจน์ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ตายเพื่ออยู่		**ดีกว่าอยู่เพื่อตาย**
ประหยัดสูง		**ประโยชน์สุด**
มีเกินใช้ได้เกินเสีย	=	**รวย**
เสียเกินได้ใช้เกินมี	=	**จน**

ถึงเหนื่อยยากแล้วเหนื่อยหายแต่เครื่องหมายความดียังมีอยู่

ฯลฯ

ผลแห่งการปฏิบัติธรรม

โดย
สมเด็จพระพุฒาจารย์
(เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ท่านสาธุชนทั้งหลาย รายการธรรมสำหรับวันนี้ จะได้พูดถึงเรื่องผลแห่งการปฏิบัติธรรม เป็นการพูดกว้าง ๆ คลุมรวมไปถึงการปฏิบัติธรรมต่าง ๆ การปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนานั้น ย่อมมีผลอย่างที่ท่านทั้งหลายได้ยินมาแล้ว หรืออย่างที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้พูดกันถึงเรื่องผลแห่งการกระทำ หรือผลของกรรมนั่นเอง ผลแห่งการกระทำคือกรรมมีทั้งฝ่ายดีมีทั้งฝ่ายเสีย ถ้าเป็นกรรมฝ่ายดีเรียกว่ากุศลกรรม ถ้าเป็นฝ่ายเสียเรียกว่าอกุศลกรรม แต่ย่อมจะต้องให้ผลอย่างแน่นอนไม่มีปัญหาใดๆ ทั้งสิ้น กรรมที่กล่าวนี้ถ้าจะพูดแล้วก็คือเรื่องของธรรมนั่นเอง ธรรมมีทั้ง ๒ อย่าง ธรรมที่ดีเรียกว่าธรรมะ ที่ไม่ดีก็เรียกว่าอธรรม คือไม่เป็นธรรม ไม่ถูกต้อง ไม่ดีไม่งาม หรือธรรมนั่นแหละแต่ว่าแบ่งเป็นฝ่ายดีฝ่ายเสีย เป็นกุศลกับอกุศล ฝ่ายดีเรียกว่ากุศล ฝ่ายเสียก็เรียกว่าอกุศล เรื่องของผลแห่งการปฏิบัติธรรมนั้นจะต้องพิจารณาเป็นขั้นตอน จึงพอจะเข้าใจได้บ้าง คือฟังจากที่ผู้อื่นเขาปฏิบัติแล้วเล่าให้ฟังอย่างหนึ่ง ปฏิบัติโดยตนเองและประจักษ์ผลนั้นอีกอย่างหนึ่ง แต่การปฏิบัติทั่ว ๆ ไป เช่นรักษาศีล ให้ทาน ก็มีผลเหมือนกัน ต้องพิจารณาไปทีละอย่าง อย่างการให้ทานที่ยกขึ้นมาก่อน เพราะเป็นของที่ท่านทั้งหลาย ได้ยิน ได้ฟังกันอยู่เสมอ ให้ทานเช่นการใส่บาตรประจำทุกวัน **ก็อย่านึกว่าการใส่บาตรประจำทุกวันจะให้ผลในทันทีทันใด จะให้ผลร่ำรวยมั่งคั่งสมบูรณ์ ถูกหวยรวยเบอร์**อะไรทำนองนั้น ซึ่งคนทั่วไปโดยมากก็คิดไปอย่างนั้นมากกว่า คือคิดว่าให้ทานวันนี้ พรุ่งนี้จะต้องถูกหวย

รวยเบอร์หรือต้องได้ลาภอย่างนั้นอย่างนี้ ขอให้เข้าใจเสียด้วยว่า**การทำความดี ไม่ใช่จะให้ผลอย่างที่เราคิดกันทันทีทันใด บางทีอาจจะช้าแล้วจึงค่อยให้ผลก็ได้** ไม่แน่นอน เพราะฉะนั้นอย่ารีบร้อนว่าที่ให้ทานไปแล้ว ทำไมจึงไม่ให้ผล อย่าไปทวงผลศีลผลทาน ที่จริงนั้นก็เป็นของที่น่าทวงอยู่เหมือนกัน แต่ว่าไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะไปทวงอย่างนั้น ถ้าเราไปทวงเข้ายิ่งจะไม่มีผลปรากฏให้ เพราะว่าจิตของเราจะเป็นอกุศลขึ้นมาอีก คือเป็นบาปซ้อนขึ้นมาอีก ซ้อนขึ้นมาในบุญนั้นเอง เพราะฉะนั้นอย่าทวงว่าได้ให้ทานไปแล้ว ทำไมจึงไม่เห็นผลสักที อย่างนี้ก็เรียกว่าเราต้องค่อยๆ พิจารณาไป ทานอย่างไร ศีลก็เหมือนกัน บางคนรักษาศีล ๕ เป็นประจำ แต่ว่าไม่ค่อยได้เห็นผลแห่งศีล ๕ ว่าจะให้ผลอย่างไรบ้าง เมื่อพระท่านให้ศีลท่านก็ว่าสีเลน สุคติง

ยันติ คนรายอมจะไปสู่สุคติก็เพราะศีล สีเลน โภคสัมปทา เพราะศีลนั้นจึงได้โภคสมบัติ สีเลน นิพพุติง ยันติ ย่อมไปสู่ความดับทุกข์หมดกิเลสโดยประการทั้งสิ้นเข้าถึงนิพพานก็เพราะศีล แต่ว่าเมื่อรักษาศีลไป แล้วก็ยังไม่เห็นผลโภคสมบัติก็ไม่มีตามที่ต้องการ จะถึงนิพพานก็ยังไม่ถึงตามที่ต้องการ จะให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ไม่ได้อย่างที่ใจนึกสักอย่าง อย่าไปทวงหรือคิดไปอย่างนั้น การทำบุญสุนทานแม้แต่การปฏิบัติธรรมธรรมดาอย่างนี้ ต้องรอจังหวะเวลาแล้วก็จะต้องให้ผลออกมาเอง ผลแห่งการกระทำที่ทำลงไปแล้วนั้นย่อมออกมาเอง โดยเฉพาะการกระทำฝ่ายดีนั้น ย่อมต้องออกมาแน่ ๆ อย่างไม่ต้องสงสัย การกระทำฝ่ายเสียก็เหมือนกันต้องออกมาแน่ ๆ แต่ว่า**กรรมฝ่ายดีนั้น ควรที่จะต้องสั่งสมให้มาก เพราะว่าเมื่อสั่งสมให้มากแล้ว จะเป็นเหตุให้อุปนิสัยใจคอมีแต่บุญไม่มีบาป**

มีบุญเข้ามาคุ้มครอง มีบุญเข้ามารักษา มีบุญเข้ามาอิงอาศัย เมื่อมีบุญคอยหนุนคอยค้ำอยู่อย่างนี้แล้ว ก็เป็นเหตุให้ไม่ตกต่ำโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องไปหวังไปตั้งใจอะไรต่อมิอะไรจนเกินไป คือว่าอธิษฐานไว้อย่างหนึ่ง ตั้งใจจะได้อย่างนั้นอย่างนี้ นี่อีกอย่างหนึ่งอธิษฐานหมายความว่าเราได้ทำความดีไปแล้ว เราก็อธิษฐานใจว่าให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ไม่ใช่ว่าตั้งความปรารถนาว่าจะต้องให้ได้อย่างนั้นอย่างนี้ อาจจะไม่ได้อย่างนั้นก็ได้ จึงไม่เหมือนกัน การอธิษฐานอย่างหนึ่ง ความต้องการความหวังที่ต้องการให้ได้ผลอย่างนั้นอย่างนี้อีกอย่างหนึ่ง บางทีอธิษฐานแล้วได้ตามที่ต้องการ บางทีอธิษฐานแล้วไม่ได้ตามที่ต้องการ เพราะฉะนั้นที่ว่าต้องการนั้นอีกอย่างหนึ่งต้องการจะให้ได้อย่างนั้นอย่างนี้ ให้ได้ทันทีทันใดแต่ก็ไม่ได้ ทาน ศีล ฉันใด แม้การปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน การปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นไป ก็ไม่สามารถที่จะเร่งเอาได้ตามใจชอบต้องการจะให้บรรลุ มรรค ผล นิพพาน ในทันทีทันใดก็ไม่ได้ ต้องการที่จะให้เป็นพระโสดาบัน ให้เป็นพระสกิทาคามี ให้เป็นพระอนาคามี ให้เป็นพระอรหันต์ในทันทีทันใดก็ไม่ได้ ต้องการที่จะให้ได้เห็นเทวดาอารักษ์ เห็นอะไรต่อมิอะไรตามที่ต้องการ เป็นเรื่องเป็นราว ก็ไม่เห็นตามที่ต้องการที่เป็นอย่างนี้ก็ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมไปทีละเล็กทีละน้อย ถ้าไม่อาศัยการฝึกฝนอบรมไปทีละเล็กทีละน้อยแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะเห็นได้เลย ดังนั้น**แม้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมก็ต้องพิจารณาใคร่ครวญให้ดีว่าที่เรามาปฏิบัติธรรมนี้ ก็เพื่อต้องการที่จะให้ใจสงบ** ไม่ต้องการที่จะได้สิ่งโน้นสิ่งนี้ การที่จะได้สิ่งโน้นสิ่งนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่ง **แต่ว่าความสงบนั้น เป็นจุดสุดยอดของการที่เราปฏิบัติธรรม** จะปฏิบัติธรรมวิธีไหนก็ตาม จะปฏิบัติแบบอารมณ์ของสมถะทั้ง ๔๐ ประการ หรือว่าปฏิบัติวิปัสสนา ซึ่งมีกายเวทนา จิต ธรรม ๔ ฐานด้วยกันนี้ก็ตาม **จะปฏิบัติยึดเอาอะไรเป็นหลักแล้วแต่ จุดมุ่งหมายปลายทางนั้น เพื่อต้องการที่จะให้ใจสงบ แล้วเข้าถึงนิพพานเป็นที่สุด ด้วยการทำลายกิเลสได้หมดสิ้น** แต่ไม่ใช่หมดสิ้นในชาตินี้ในวันนี้ พรุ่งนี้มะรืนนี้ จะต้องค่อย ๆ ทำไป ถ้าพูดอย่างนี้บางท่านก็ว่าถ้าหากดีจริง ทำไมจึงไม่ทำให้ได้ในทันทีทันใด ของดีไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นได้ในทันทีทันใด ตามที่เราต้องการเสมอเหมือนกันไปหมดทุกอย่าง อย่างไม่ต้องเอาอื่นไกล เอาของธรรมดาก็แล้วกัน เราอยากจะให้มีเงินอยากจะได้เงินสักร้อยหนึ่ง บางคนเงินร้อยหนึ่งเดี๋ยวเดียวก็ได้

แล้ว บางคนต้องสองวันสามวันถึงจะได้สักร้อยหนึ่ง ถ้าไม่ถึงสองสามวันก็ไม่ได้เงินร้อยหนึ่ง บางคนก็อยากจะมีทอง อยากมีทองสักบาทสองบาท บางคนเขาพูดเดี๋ยวเดียวก็ได้แล้ว บางคนต้องสะสมทีละเล็กทีละน้อย บางทีเป็นปีถึงจะได้สักบาทหนึ่ง นี่ต่างกันอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ท่านทั้งหลายเห็นได้ฉันใด **การปฏิบัติธรรมก็เป็นเช่นเดียวกันฉันนั้นเหมือนกัน ไม่ใช่จะได้ทันทีทันใดตามที่เราชอบใจ พอใจ อยากจะให้ได้แล้วก็ได้** อยากจะได้ทองหนึ่งบาทก็ได้ทองหนึ่งบาททันที อยากจะได้ทองสองบาทก็ได้ทันทีนั้นเป็นไปไม่ได้ ก็แล้วแต่ว่าจะเป็นไปอย่างไร การปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน **บุคคลผู้ปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงควรจะทราบหลักข้อนี้ไว้ แล้วไม่เร่งร้อน ไม่เร่งร้อนนั้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งนั้นอย่าท้อถอย** บางคนปฏิบัติวันนี้ไม่ได้ก็ท้อถอย ปฏิบัติพรุ่งนี้ไม่ได้อีกก็ท้อถอย ต้องค่อย ๆ ปฏิบัติไป พระอาจารย์ที่แนะนำบอกให้ค่อย ๆ ปฏิบัติไป บางคนก็ว่าไม่จริงไม่จังอะไร แล้วไม่ค่อยจะเชื่อกันว่าต้องค่อย ๆ ปฏิบัติไปแล้วจะได้เอง ไม่ค่อยจะเชื่อ ที่ไม่ก็เชื่อไม่ใช่เพราะอะไร เพราะว่าไม่เคยได้ ถ้าเคยได้แล้วไม่ยาก เชื่อเพราะเคยเห็นด้วยตนเองแล้วว่าต้องใช้เวลาอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าไม่เคยได้ก็ไม่สามารถที่จะทำให้เชื่อได้ในทันทีทันใดเหมือนกัน โดยมากมักจะอยากลองอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วการท้อถอยเป็นเรื่องสำคัญไม่ค่อยมีจิตใจที่จะตั้งมั่น มั่นคงในการที่จะเจริญกัมมัฏฐาน **การเจริญกัมมัฏฐานเป็นเรื่องที่ละเอียดมากกว่าการปฏิบัติธรรม โดยธรรมดาเช่นว่าให้ทานธรรมดา รักษาศีลธรรมดา** แต่ถ้าว่าให้ทานแล้วจะให้เป็นกัมมัฏฐานจาคานุสติ ก็ยากอีกเหมือนกัน รักษาศีลแล้ว จะให้เป็นสีลานุสติก็ยากเหมือนกัน เพราะว่าจาคานุสติก็เป็นพระกัมมัฏฐานอย่างหนึ่ง สีลานุสติก็เป็นกัมมัฏฐานอย่างหนึ่ง ในอนุสติ ๑๐ ประการ การปฏิบัติในทางอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม บางทีก็ยกขึ้นเป็นพระกัมมัฏฐานได้ บางทีแม้แต่สิ่งที่ไปเห็นมาก็ยกขึ้นเป็นพระกัมมัฏฐานได้เหมือนกัน คือ ให้ใจจดจ่อแล้วก็ทำให้จิตใจนิ่งลงไปได้เหมือนกัน แต่ว่านั่นเป็นวิสัยของคนที่มีบุญบารมีที่ได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว จึงจะทำได้อย่างนั้น แต่คนที่หัดใหม่ก็ต้องอาศัยครูอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ จะต้องตั้งใจไว้อย่างนี้จะต้องตั้งใจไว้อย่างนั้น ให้ค่อยนึกเห็นเป็นลำดับไปอย่างนั้นๆๆ ต้องมีอาจารย์คอยบอก จะให้เกิดด้วยตนเองนั้นลำบาก เพราะว่าวาสนาบารมียังมีไม่เพียงพอที่จะให้เกิด

อย่างนั้น ในสมัยพุทธกาลพระท่านเห็นน้ำไหลไป ท่านคิดว่าน้ำไหลไปไม่เห็นไหลกลับ มีแต่ไหลไปๆๆ คนเราเกิดมาตายไปๆ ไม่เห็นมีใครกลับมาบอกว่าอย่างไร มีแต่คนเกิดมาแล้วก็ตายไป เกิดมาแล้วก็ตายไปอยู่อย่างนี้ **ท่านเห็นน้ำไหลไป แล้วท่านก็นึกคิดไปออกตามแง่ของธรรม ตามความหมายของธรรมว่าเป็นอย่างนี้ แล้วท่านก็ได้ พิจารณาลึกซึ้งลงไป เห็นอนิจจัง เห็นทุกขัง เห็นอนัตตา เห็นว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เมื่อเห็นชัดเจนมากเข้า ผลที่สุดท่านก็บรรลุมรรค ผลนิพพาน** นี่แหละท่านทั้งหลาย เรื่องผลของการปฏิบัติธรรม ที่พูดนี้มุ่งหมายที่จะให้ท่านทั้งหลายผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมนั้น อย่าท้อถอย อย่านึกเอือมระอาว่าเราปฏิบัติธรรมมานานแล้วไม่เห็นผลอะไร ค่อย ๆ ทำไป ค่อย ๆ ปฏิบัติไปแล้วก็จะประจักษ์ผลแก่ตนเอง นี้เป็นการพูดรวมๆทั่วๆไป มิใช่ว่าเจาะจงวิธีใดวิธีหนึ่งและผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะเป็นการพูดรวมทั้งหมด

ในเมื่อทราบอยู่แล้วว่าการปฏิบัติธรรมนั้นไม่ว่าจะขั้นธรรมดาสามัญหรือขั้นสูงถึงสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐานล้วนแต่มีผลทั้งนั้น ผู้ทำย่อมได้ทั้งนั้น จึงมีปัญหาขึ้นมาอีกว่าคนเราควรนับถือศาสนาหรือไม่? หรือควรจะปฏิบัติธรรมหรือไม่? หรือควรจะสนใจในทางธรรมหรือไม่? ที่จริงก็เป็นคำตอบอยู่ในตัวเสร็จตามที่ได้พูดมาแล้ว เป็นเรื่องที่ควรอย่างยิ่งเพราะเห็นได้ง่าย ๆ เหตุผลได้ง่าย ๆ ว่า **ที่คนเราได้อยู่กันร่มเย็นเป็นสุขนั้นเพราะคนเรามีธรรมะ ถ้าไม่มีธรรมแล้วก็ไม่ร่มเย็นเป็นสุข มีธรรมอย่างเดียวแล้วก็อยู่ร่มเย็นเป็นสุขได้ แต่ว่ายากที่จะเห็น บางคนก็มองไม่เห็น** ยกตัวอย่างอย่างที่กล่าวมาแล้ว เรื่องทานนั่นแหละ ถ้าหากว่าเราไม่มีคนที่เขามีน้ำใจ

เอื้อเฟื้อ คอยช่วยเหลือคอยให้สิ่งนั้นสิ่งนี้มีน้ำใจ มีจิตเมตตาปรานี แล้วเราอยู่คนเดียวจะอยู่ได้อย่างไร อยู่อาจจะอยู่ได้โดยรูปแบบของสังคมอีกอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่มีความสบายใจ ไม่มีความชื่นใจ ไม่เหมือนกับการมีจิตใจรักใคร่สนิทสนมแล้วก็ให้ปันกันด้วยความเมตตาปรานี การที่คนให้มีน้ำใจเมตตาปรานีนั้นก็คือธรรมเหมือนกัน ถ้าจะถามว่าคนควรมีจะน้ำใจเมตตาปรานี หรือไม่ควรมีน้ำใจเมตตาปรานี ก็ตอบได้ว่าควรจะมีน้ำใจเมตตาปรานี นั่นคือคำตอบว่า**ควรจะปฏิบัติธรรม หรือควรจะรู้ธรรม ควรจะเรียนธรรมควรจะเข้าใจในธรรม** ก็เป็นคำตอบไปในตัวเสร็จ คำตอบอย่างนี้หาได้ไม่อยาก ยกตัวอย่างขึ้นมาเห็นได้ง่าย ๆ ในที่ไหนก็ตาม จะอยู่กันน้อยคนหรือจะอยู่กันมากคนก็ตาม ถ้าหากว่าเป็นกลุ่มที่มีธรรมแล้ว ก็จะช่วยกันได้อยู่กันไปได้ ไม่คิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดแต่จะช่วยเหลือ ไม่คิดที่จะเอาเปรียบ คิดแต่ที่จะแบ่งปันกัน ไม่คิดที่จะให้คนอื่นลำบาก แต่ตัวเองให้มีความสุขความสบาย คิดแต่ว่าทำอย่างไรจึงจะช่วยกันได้ให้ทุกคนมีความสุข ให้ทุกคนมีความสบาย เหมือน ๆ กัน คล้าย ๆ กัน นั่นเพราะอะไร ก็เพราะธรรมนั่นเอง **ทำไมธรรมจึงเกิดขึ้น ก็เพราะว่าไปสนใจศึกษาเข้า แล้วก็เข้าใจก็เกิดขึ้นในใจของตนแล้วก็นำมาปฏิบัติ ฝึกหัดอัธยาศัยของตนให้เป็นอย่างนั้น ก็กลายเป็นคนที่อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อคนหนึ่งมีความสุขแล้ว คนอื่นก็มีความสุขตามไปได้** แต่ที่พูดมานี่ไม่ใช่หมายความว่า เราจะมีจิตเมตตาปรานีไปเสียทั้งหมดก็ไม่ใช่ คนไหนที่ไม่มีอัธยาศัยจิตใจที่จะรับความเมตตาปรานีได้ เราก็เมตตาปรานีไม่ได้ ที่พูดมานี้หมายถึงคนที่มีจิตใจที่พอจะรับได้ พอที่จะเมตตาปรานีได้ ค่อยเข้าใจว่านี่คือความเมตตาปรานีที่เขาให้มา ไม่ใช่ว่าดื้อกระด้างอยู่อย่างนั้น ถ้าหากว่าดื้อกระด้างอยู่ตลอดเวลา ไม่คิดที่จะเห็น คิดแต่จะเอาเปรียบ เขาให้มาด้วยความเมตตาปราณีแต่ก็กลับจิตแข็งไม่ยอมรับอย่างนั้นใช้ไม่ได้ บางคนมีเหมือนกัน ถึงเขาจะให้สักเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ แล้วก็ไม่รู้จักบุญคุณด้วย ได้มาสิบก็ยังไม่รู้จักพอ ได้มายี่สิบก็ยังไม่พอ ได้มาร้อยก็ไม่พอ ได้มาพันก็ไม่พอ ได้มาเป็นแสนเป็นล้านก็ไม่พอ ไม่พอก็ค่อยยังชั่ว ไม่ว่าอะไร แต่ว่าแถมยังไม่ค่อยจะคิดถึงบุญคุณ คุณงามความดีของเขา อย่างนี้ก็มีเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าไม่มีอยู่ในโลก

เพราะฉะนั้น**พระพุทธเจ้าท่านจึงได้สอนว่า เราจะเมตตาก็ต้องเมตตาในคนที่รู้จักเมตตา แต่คนที่ไม่รู้จักเมตตาเราก็ต้องใช้**

อุเบกขา แต่ว่า**จะใช้อุเบกขาแต่เพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ก็ต้องรู้จักปลูกเมตตาเข้าไว้ด้วยอีก บางครั้งปลูกเมตตาไม่ขึ้น ก็ต้องปลูกอุเบกขา บางครั้งปลูกอุเบกขาแล้วก็ต้องปลูกเมตตาขึ้นอีก** คือเฉยเสียหมด จนกระทั่งไม่เอาเรื่องเอาราวก็ไม่ดีอีกเหมือนกัน ก็จะกลายเป็นคนที่มีอุเบกขาเฉย ๆ แทนที่จะเป็นอุเบกขาในพระพุทธศาสนา ก็กลายเป็นเฉย เฉย ไปเสียหมด เห็นอะไรก็เฉย เห็นโน่นเห็นนี่ก็เฉย เห็นผู้หญิงเห็นผู้ชายก็ไม่มีความหมายอะไรมีแต่ความรู้สึกว่า เราอยู่ของเราได้ก็แล้วกัน คนนั้นจะอยู่ได้หรืออยู่ไม่ได้ เป็นเรื่องของเขา กลายเป็นอย่างนั้นไป ที่เป็นอย่างนี้ก็เป็นคำตอบทั้งนั้นแหละ ว่าควรจะรู้ธรรม เรียนธรรม ควรจะปฏิบัติธรรมหรือไม่ก็ชัดเจนดีอยู่แล้ว

จะอย่างไรก็ตามในเวลานี้ในปัจจุบันนี้โลกแคบ คนไปมาหาสู่กัน ทั้งคนต่างประเทศทั้งคนในประเทศ ไปมาหาสู่กันไม่ได้สิ้นสุด ทั่วโลกก็เที่ยวกันเหลือเกิน ทำให้บางคนคิดนึกไปว่าที่เขาไม่มีพระพุทธศาสนาเขาก็อยู่ได้ ทำไมเขาจึงอยู่ได้ รูปแบบของเขาอย่างไรเขาจึงอยู่ได้ก็สงสัยนึกว่าตัวเรานี่ไม่ได้เรื่องเสียแล้ว อย่างนี้ต้องคิดให้ดี คือว่าต้องคิดให้ลึกซึ้งแล้วจึงจะเห็น คือความรู้สึกเป็นสุขกายสุขใจนั้นอย่างหนึ่ง สุขกายอย่างหนึ่ง สุขใจอย่างหนึ่ง สบายกายสบายใจอีกอย่างหนึ่ง ต้องคิดดูให้ดี **บางคนทางกายสุขสบายดีเหลือเกิน มีอะไรพร้อมทุกอย่างแต่ทางใจไม่เป็นสุข ถ้าทางใจไม่เป็นสุขแล้วจะมีความหมายอะไรถึงจะมีทรัพย์สินเงินทองมากมายก็ไม่มีความสุข เพราะว่าใจไม่เป็นสุข ต้องให้ใจเป็นสุขด้วย สบายกายก็ต้องสบายใจด้วย ไม่ใช่สบายแต่กายไม่สบายใจ ต้องให้สบายทั้งสองอย่าง** คือสบายทั้งกายสบายทั้งใจ ถ้าพิจารณาอย่างนี้แล้วก็จะเห็นลงไปตามลำดับ ยิ่งขึ้นไปกว่านั้นก็จะพิจารณาเห็นได้ว่าธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่หมายความว่าบูชาพระพุทธรูปแล้วจึงจะเป็นธรรมของพระพุทธเจ้าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ จึงจะเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา แท้ที่จริงการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ตรงกับคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเป็นอันใช้ได้ แม้ผู้นั้นไม่เข้าใจ เช่นความขยัน พระพุทธเจ้าสอนให้มีความขยันอธิบายว่าความขยันดีอย่างนั้นๆๆ มีลักษณะอย่างนั้น ความขี้เกียจลักษณะเป็นอย่างนั้นไม่ดีอย่างนั้น คนขี้เกียจเหมือนกับถั่วจุ่มน้ำ มีแต่จนลงไปสู่ก้นภาชนะ นี่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ให้เห็นว่าความขี้เกียจเป็นอย่างนี้ ความขยันเป็นอย่างนี้ทรงเปรียบเทียบให้ฟังไว้เสร็จ มีหลักธรรมอธิบายไว้พร้อม เมื่อคนใดเอาไปปฏิบัติคนนั้นย่อมได้รับผล ถึงแม้เขาจะไม่เข้าใจว่าพระพุทธเจ้าอธิบายไว้อย่างนี้ สอนไว้อย่างนี้ แต่ว่าเขาปฏิบัติ เป็นคนขยัน ขยันก็ย่อมที่จะได้สิ่งที่เป็นผลของความขยัน ความขยันเป็นตัวธรรมะ สิ่งที่จะเกิดจากความขยันก็ต้องเป็นตัวผล เป็นธรรมเหมือนกัน เป็นผลแห่งธรรม เป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติของตนนั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอื่นไกล ก็จะเห็นเป็นตัวอย่างง่าย ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

เพราะฉะนั้นที่ว่าเราควรจะปฏิบัติธรรมหรือไม่ ควรจะสนใจในธรรมหรือไม่ควรจะรู้ธรรมหรือไม่ ไม่ต้องตอบมาก เท่าที่ท่านกล่าวมานี้ก็พอที่จะเข้าใจแล้ว เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว **ท่านที่ปฏิบัติธรรมอยู่ ท่านที่สนใจในทางพระพุทธศาสนาอยู่ ก็ให้เกิดความดีใจ อย่าเกิดความละอายใจ อย่าเกิดความรู้สึกว่าเราเป็นคนหัวรุ่นเก่า เป็นคนไม่ทันสมัย เพราะเป็นคนนับถือพระ เป็นคนไม่ทันสมัยเพราะนับถือพระพุทธศาสนา บางคนนั้นอายไม่อยากบอกใครว่าเป็นคนที่นับถือพระพุทธศาสนา บางคนก็อายที่จะบอกว่าเคยบวชมาแล้ว ไม่กล้าจะบอกกลัวเขาจะว่าเป็นคนคร่ำครึ เป็นคนไม่ฉลาดไม่ทันคน คนที่ไม่ฉลาดไม่ทันคนนั้นก็มีเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าไม่มีมีด้วยกันทั้งนั้น จะนับถือพระพุทธศาสนา หรือไม่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ไม่ทันคนเหมือนกัน** เพราะว่าถ้าคนจะเอาเปรียบแล้ว จะทำอย่างไรก็ไม่ทันอยู่นั่นเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่นับถือพระพุทธศาสนา แม้ไม่นับถือพระพุทธศาสนาก็ไม่ทันคนได้ **คนที่ฉลาดไม่ใช่ว่านับถือพระพุทธศาสนาแล้วจะเป็นคนไม่ฉลาด เป็นคนทื่อ ๆ เป็นคนค่ำครึไป คนที่ทื่อ ๆ ไม่ใช่จะมีเฉพาะคนที่นับถือพระ**

พุทธศาสนาเท่านั้น คนที่ไม่นับถือพระพุทธศาสนาก็กลายเป็นคนที่อ ๆ ได้เหมือนกัน เป็นคนเฉย ๆ เป็นคนไม่เอาเรื่องเอาราวมีด้วยกันทั้งนั้นในสังคมเพราะฉะนั้นจะไปโทษพระพุทธศาสนาไม่ได้ คนที่เข้าใจผิดจึงมักปกปิดตัวเอง ไม่อยากให้ใครรู้ว่านับถือพระพุทธศาสนา อยากให้คนเขารู้ว่าโน่นเรียนมาจากเมืองนอกเมืองนา ได้ปริญญามีดีกรีอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าจะพูดว่าไปวัดอย่างนั้นอย่างนี้ก็ไม่อยากจะพูดไม่กล้าจะพูด กลัวเขาจะว่าเป็นคนคร่ำครึเป็นคนที่ไม่ทันเหตุการณ์ของโลกต่างๆนาๆ มีแต่เรื่องเสียเข้าใจผิดไปอย่างนั้นคนเข้าใจผิดมีมากเวลานี้ไม่ใช่มีน้อยคนอย่างนี้มีมาก ควรที่จะได้คิดพินิจพิจารณาคิดให้รอบคอบที่เป็นอยู่แล้วก็ควรจะกลับใจให้ได้ ว่าคิดอย่างนั้นเป็นการคิดผิดไม่ใช่คิดถูกต้อง ที่จริงที่ถูกต้องก็คือว่า **คนที่มาสนใจธรรมนั้นมีแต่จะดี มีแต่จะร่มเย็นเป็นสุข หมู่บ้านไหนมีคนรู้ธรรมมากมีคนสนใจในธรรมมาก มีคนปฏิบัติธรรมมาก หมู่บ้านนั้นก็มีความสุข แต่หมู่บ้านไหนไม่มีคนอย่างนั้น ก็หาความผาสุกได้ยาก มักจะระส่ำระสาย มักจะแตกแยกกัน มักจะไม่สามัคคีปรองดองกัน** นี่ก็เป็นของที่เห็นกันอยู่ชัดๆ แล้วจะมีใครยกตัวอย่างให้ดูได้บ้างว่า หมู่บ้านนี้นับถือพระพุทธศาสนาถือแต่ศีลห้าถือแต่ศีลแปด แล้วก็เป็นหมู่บ้านที่แตกแยกกันไม่สามัคคีกัน มีแต่ความระหองระแหงกันตลอดกาลเลยเพราะว่าไปถือศีลห้าเข้า ถือศีลแปดเข้า มีไหม ก็หาตัวอย่างไม่ได้ หมู่บ้านเช่นนั้นไม่มี มีตัวอย่างแต่หมู่บ้านที่รักษาศีลห้า ศีลแปดแล้วก็มีแต่ความร่มเย็นผาสุกกัน มีแต่หมู่บ้านที่ถือศีลฟังเทศน์ฟังธรรม ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเขามีความผาสุกความสวัสดีกัน นี่แหละท่านทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเรื่องผลของธรรมก็เป็นข้อที่ประจักษ์ เรื่องว่าควรจะสนใจธรรมควรจะปฏิบัติธรรมหรือไม่ ควรทำความเข้าใจในธรรมหรือไม่ ก็เป็นเรื่องที่ตอบไปในตัวเสร็จ เป็นคำถามที่มีคำตอบไปในตัวเสร็จ ตอบให้รู้ได้เลยว่าที่จริงนั้นเป็นอย่างนี้ ๆ เมื่อท่านทั้งหลายได้ฟังเรื่องผลของธรรมะและได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ตั้งขึ้น ว่าควรจะสนใจในธรรมหรือไม่ ควรจะปฏิบัติธรรมหรือไม่ แล้ว**ท่านทั้งหลายก็จะเห็นเอง ว่าเราควรจะมุ่งหน้าเข้ามาธรรม และพยายามปฏิบัติธรรม เพื่อให้ได้รับผลแห่งธรรม จากการปฏิบัติของตัวเราเอง**ที่พูดมานี้ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน.

■ ■ ■ ■

นิโรธธาตุหรือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ไม่เป็นอนัตตา

โดย
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

ในระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๗ ข้าพเจ้าได้นำ**หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง** ตอนที่ว่าด้วย **"การแทงตลอดอริยสัจ"** ลงในนิตยสารธรรมกายเป็นตอน ๆ จนถึงลำดับที่ ๓๗ (ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๘) ก็เป็นอันจบเรื่องการแทงตลอดอริยสัจทั้ง ๔ คือ **ความจริงอย่างประเสริฐ** ในเรื่องของ **ทุกข์ สมุทัย** (เหตุเกิดทุกข์) **นิโรธ** (สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ) และ **มรรค** หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อย่างถาวร ได้แก่ **สมถะ และ วิปัสสนา อัน** เบื้องขวาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แสดงธรรมเรื่องการแทงตลอดสัจจะ ปรากฏตามพระบาลีและคำแปลเป็นภาษาไทย ในพระไตรปิฎกที่ได้อ้างถึงข้างต้นข้อ ๕๔๙ ว่า

มีศีลเป็นบาท

อาตมาจึงใคร่จะขอสรุปเรื่องการแทงตลอดอริยสัจอีกครั้งหนึ่งตามความในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ ๓๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ (พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๓๑ ขุททกนิกายปฏิสัมภิทามรรค) ข้อที่ ๕๔๙ ซึ่งยังมิได้นำมาแสดงไว้ในนิตยสารเล่มที่ผ่านมา จึงขอนำมาอธิบายประกอบ เป็นการสรุปในเล่มนี้ด้วย

พระธรรมเสนาบดี ท่านพระสารีบุตรมหาเถระ พระอัครสาวก

"**สัจจะ ๔ มี การแทงตลอดด้วยญาณเดียวด้วยอาการเท่าไร ?**

สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว **ด้วยอาการ ๑๒** คือ **ด้วยความเป็นของแท้ ๑ ด้วยความเป็นอนัตตา ๑ ด้วยความเป็นของจริง ๑ ด้วยความเป็นปฏิเวธ ๑ ด้วยความเป็น**

เครื่องรู้ยิ่ง ๑ ด้วยความเป็นเครื่องกำหนดรู้ ๑ ด้วยความเป็นธรรม ๑ ด้วยความเป็นเหมือนอย่างนั้น ๑ ด้วยความเป็นธรรมที่รู้แล้ว ๑ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ๑ ด้วยความเป็นเครื่องถูกต้อง ๑ ด้วยความเป็นเครื่องตรัสรู้ ๑

สัจจะ ๔ ท่านสงเคราะห์ด้วยญาณเดียว ด้วยอาการ ๑๒ อย่างนี้ สัจจะใดที่ท่านสงเคราะห์เป็น ๑ สัจจะนั้นเป็น ๑ บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะหนึ่งด้วยญาณเดียว เพราะเหตุนั้น สัจจะ ๔ จึงมีการแทงตลอดด้วยญาณเดียวฯ"

"ซึ่งสรุปความว่า **อาการแทงตลอด**คือ **อาการเห็นแจ้งรู้แจ้ง** กล่าวคือ **ความตรัสรู้ในสัจจะ ๔** นั่นเอง **เป็นสภาพแท้ เป็นสภาพมิใช่ตน (อนัตตา) เป็นสภาพจริง** และ **เป็นสภาพแทงตลอด** คือ ทั้งตรัสรู้ (penetration/comprehension) และบรรลุธรรม (attainment) * ฯลฯ

ส่วน**สภาพธรรมของแต่ละสัจจะ** คือทุกขสัจจะ สมุทัยสัจจะ นิโรธสัจจะ และมรรคสัจจะ นั้นมี**เฉพาะตัวของแต่ละสัจจะ** ซึ่งเป็นคนละแผนกจากสภาพธรรมของอาการแทงตลอดนี้ ดังปรากฏเนื้อความในข้อ ๕๔๙ นี้ ตอนต่อไปอีกว่า

"**สัจจะ ๔ มีการแทงตลอด**ด้วยญาณเดียว **ด้วยความเป็นของแท้** อย่างไร ?

สัจจะ ๔ มี **การแทงตลอด**ด้วยญาณเดียว **ด้วยความเป็นของแท้ ด้วยอาการ ๑๖** คือ **สภาพแห่งทุกข์เป็นสภาพบีบคั้น ๑ เป็นสภาพที่ปัจจัยปรุงแต่ง ๑ เป็นสภาพให้เดือดร้อน ๑ เป็นสภาพแปรปรวน ๑ เป็นสภาพแท้ สภาพแห่งสมุทัยเป็นสภาพประมวลมา ๑ เป็นเหตุ ๑ เป็นเครื่องประกอบไว้ ๑ เป็นสภาพกังวล ๑** เป็นสภาพแท้ **สภาพแห่งนิโรธเป็นที่สลัดออก ๑ เป็นสภาพสงัด ๑ เป็นสภาพที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง ๑ เป็นอมตะ ๑** เป็นสภาพแท้ **สภาพแห่งมรรคเป็นเครื่องนำออก ๑ เป็นเหตุ ๑ เป็นทัสสนะ ๑ เป็นใหญ่ ๑ เป็นสภาพแท้** สัจจะ ๔ ท่านสงเคราะห์ด้วยญาณเดียว ด้วยความเป็นของแท้ ด้วยอาการ ๑๖ นี้ สัจจะใดท่านสงเคราะห์เป็น ๑ สัจจะนั้นเป็น ๑ บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะ ๑ ด้วยญาณเดียว เพราะเหตุนั้น สัจจะ ๔ จึงมีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว ฯ

สัจจะ ๔ มี **การแทงตลอด**ด้วยญาณเดียว **ด้วยความเป็นอนัตตา** ฯลฯ **ด้วยความเป็นของจริง ด้วยความเป็นปฏิเวธ ด้วยความเป็นเครื่องรู้ยิ่ง ด้วยความเป็นเครื่องกำหนดรู้ ด้วยความเป็นธรรม ด้วยความเป็นเหมือนอย่างนั้น ด้วยความเป็นธรรมที่รู้แล้ว ด้วยความเป็นธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ด้วยความเป็นเครื่องถูกต้อง ด้วยความเป็นเครื่องตรัสรู้** อย่างไร ฯ"

ในกรณีสัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว **ด้วยความเป็นอนัตตา** นั้น ถ้าจะเขียนให้เต็มความ ก็จะได้เช่นเดียวกันกับการแทงตลอดด้วยญาณเดียว **ด้วยความเป็นของแท้** (ซึ่งจะจัดรูปให้อ่านทำความเข้าใจง่าย) ดังนี้

สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว**ด้วยความเป็นอนัตตา** อย่างไร

สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว ด้วยความเป็นอนัตตา ด้วยอาการ ๑๖ (แต่ละสัจจะมีอาการ ๔) คือ

สภาพแห่งทุกข์ (ทุกฺขสฺส)

เป็นสภาพบีบคั้น (ปีฬนฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพที่ปัจจัยปรุงแต่ง (สงฺขตฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพให้เดือดร้อน (สนฺตาปฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพแปรปรวน (วิปริณามฏฺโฐ) ๑

เป็นอนัตตา (อนตฺตฏฺโฐ)

สภาพแห่งสมุทัย (สมุทยสฺส)

เป็นสภาพประมวลมา (อายูหนฏฺโฐ) ๑

เป็นเหตุ (นิทานฏฺโฐ) ๑

เป็นเครื่องประกอบไว้ (สญฺโญคฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพกังวล (ปลิโพธฏฺโฐ) ๑

เป็นอนัตตา (อนตฺตฏฺโฐ)

สภาพแห่งนิโรธ (นิโรธสฺส)

* ปฏิเวโธ การแทงตลอด,ตรัสรู้, –Pativedho penetration, comprehension, attainment ตามปทานุกรม บาลี-ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาท, พ.ศ. ๒๕๑๒, หน้า ๔๕๔

เป็นที่สลัดออก (นิสฺสรนฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพสงัด (วิเวกฏฺโฐ) ๑

เป็นสภาพที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง (อสงฺขตฏฺโฐ) ๑

เป็นอมตะ (อมตฏฺโฐ) ๑

เป็นอนัตตา (อนตฺตฏฺโฐ)

สภาพแห่งมรรค (มคฺคสฺส)

เป็นเครื่องนำออก (นิยฺยานฏฺโฐ) ๑

เป็นเหตุ (เหตฏฺโฐ) ๑

เป็นทัสสนะ (ทสฺสนฏฺโฐ) ๑

เป็นใหญ่ (อธิปเตยฺยฏฺโฐ) ๑

เป็นอนัตตา (อนตฺตฏฺโฐ)

จะเห็นว่า **สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว ด้วยอาการ ๑๒** มีเป็นต้นว่า **ด้วยความเป็นของแท้ ๑ ด้วยความเป็นอนัตตา ๑** ฯลฯ นั้นเป็นแผนกหนึ่ง **อาการแทงตลอดนี้ยังเป็นกิริยาจึงเป็นอนัตตา**

ส่วน**สภาพธรรมแต่ละสัจจะนั้นมีอย่างละ ๔ รวมเป็นอาการ ๑๖** นี้เป็นอีกแผนกหนึ่ง ดังที่ได้แสดงเนื้อความเต็ม ๆ ให้เห็นทั้งกรณี **ด้วยความเป็นของแท้** และ**ด้วยความเป็นอนัตตา** เป็นต้นแล้ว

เพราะฉะนั้นอย่าเข้าใจสับสน คืออย่าเอาสภาพธรรมของ อาการแทงตลอด สัจจะ ๔ ด้วยอาการ ๑๒ ดังเช่น "**ด้วยความเป็นอนัตตา**" ไปรวมเข้ากับความเป็น**สภาพธรรมของแต่ละสัจจะ** ว่าเป็น**สภาพธรรมของสัจจะทั้ง ๔** ด้วย **เพราะแต่ละสัจจะมีสภาพธรรมสัจจะละ ๔ โดยเฉพาะของตนอีกต่างหาก** จึงรวมเป็นอาการ ๑๖

ส่วนว่า **สภาพธรรมของแต่ละสัจจะ จะเป็นอนัตตาหรือไม่** ให้พิจารณาจากการที่ท่านพระสารีบุตรมหาเถระได้แสดงไว้ในข้อ ๕๕๐ และข้อ ๕๔๗ แห่งพระไตรปิฎกนี้ว่า

ในข้อ ๕๕๐ ท่านพระสารีบุตรมหาเถระได้แสดงธรรมนี้ไว้ มีความย่อว่า**ในสัจจะ ๔ ทุกขสัจจะ ๑ สมุทัยสัจจะ ๑** และ**มรรคสัจจะ ๑** เป็น**สังขตธรรม** เป็น**สัจจะที่ปัจจัยปรุงแต่ง มีสังขตลักษณะ ๓** คือ

มีความเกิดปรากฏ (อุปฺปาโท ปญฺญายติ) ๑

ความเสื่อมปรากฏ (วโย ปญฺญายติ) ๑

เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนปรากฏ (ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ) ๑ ส่วน **นิโรธสัจจะ** เป็น**อสังขตธรรม** เป็น**สัจจะที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง มีอสังขตลักษณะ ๓** คือ

ความเกิดไม่ปรากฏ (น อุปฺปาโท ปญฺญายติ) ๑

ความเสื่อมไม่ปรากฏ (น วโย ปญฺญายติ) ๑

เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนไม่ปรากฏ (น ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ) ๑ ดังมีเนื้อความ (คำแปล) ข้อ ๕๕๐ นี้ว่า

"**สัจจะมีลักษณะเท่าไร สัจจะมีลักษณะ ๒ คือ สังขตลักษณะ ๑ อสังขตลักษณะ ๑ สัจจะมีลักษณะ ๒** นี้ ฯ

สัจจะมีลักษณะเท่าไร **สัจจะมีลักษณะ ๖** คือ **สัจจะที่ปัจจัยปรุงแต่ง มีความเกิดปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ความแปรปรากฏ ๑ สัจจะที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง ความเกิดไม่ปรากฏ ๑ ความเสื่อมไม่ปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ ความแปรไม่ปรากฏ ๑** สัจจะมีลักษณะ ๖ นี้ ฯ

สัจจะมีลักษณะเท่าไร สัจจะมีลักษณะ ๑๒ คือ **ทุกขสัจ มีความเกิดขึ้นปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ความแปรปรากฏ ๑ สมุทัยมีความเกิดขึ้นปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ความแปรปรากฏ ๑ มรรคสัจมีความเกิดขึ้นปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ความแปรปรากฏ ๑ นิโรธสัจความเกิดไม่ปรากฏ ๑ ความเสื่อมไม่ปรากฏ ๑ เมื่อยังตั้งอยู่ความแปรไม่ปรากฏ ๑** สัจจะมีลักษณะ ๑๒ นี้ ฯ"

และได้แสดง**หลักในการพิจารณาสภาพธรรมของสัจจะ** ใดว่า จะเป็นอนัตตา หรือ ไม่เป็น **อนัตตา** มีปรากฏในข้อ ๕๔๗ ดังนี้

สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียวด้วยอาการเท่าไร ? **สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ๑ สิ่งใดไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ๑ สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเป็นของแท้ ๑**

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาและเป็นของแท้ สิ่งนั้นเป็นของจริง ๑ สิ่งใดไม่เที่ยง

เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นของแท้ และเป็นของจริง สิ่งนั้นท่านสงเคราะห์เป็นหนึ่ง สิ่งใดท่านสงเคราะห์เป็นหนึ่ง สิ่งนั้นเป็นหนึ่ง บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะหนึ่งด้วยญาณเดียว เพราะเหตุนั้นสัจจะ ๔ จึงมีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว ฯ

สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียวด้วยอาการเท่าไร ? **สัจจะ ๔ มีการแทงตลอดด้วยญาณเดียวด้วยอาการ ๙** คือ **ด้วยความเป็นของแท้ ๑ ด้วยความเป็นอนัตตา ๑ ด้วยความเป็นของจริง ๑ ด้วยความเป็นปฏิเวธ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรรู้ยิ่ง ๑ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ ๑ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรละ ๑ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรเจริญ ด้วยความเป็นธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ๑** สัจจะ ๔ ท่านสงเคราะห์เป็นหนึ่ง ด้วยอาการ ๙ นี้ สัจจะใดท่านสงเคราะห์เป็นหนึ่ง สัจจะนั้นเป็นหนึ่ง บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะหนึ่งด้วยญาณเดียว เพราะเหตุนั้นสัจจะ ๔ จึงมีการแทงตลอดด้วยญาณเดียว ฯ

จากพระธรรมที่ท่านพระสารีบุตรมหาเถระท่านแสดงไว้นี้ จึงเป็นอันสรุปความได้ว่าในอริยสัจจะ ๔

ทุกขสัจจะ สมุทัยสัจจะ และ **มรรคสัจจะ เป็นสัจจะที่ปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม)** ซึ่ง**มีสังขตลักษณะ** คือ มีความเกิดปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อตั้งอยู่มีความแปรปรวนปรากฏ ๑ จึงไม่เที่ยง (อนิจฺจํ) เป็น ทุกข์ (ทุกฺขํ) และเป็นอนัตตา (อนตฺตา)

ส่วน**นิโรธสัจจะ** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **นิโรธธาตุ หรือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ อันพระอริยเจ้าพระอรหันตเจ้าท่านตรัสรู้ (แทงตลอด) และได้บรรลุนั้น เป็นอกิริยา เป็นสัจจะที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง (อสังขตธรรม) มีอสังขตลักษณะ** คือ **ความเกิดไม่ปรากฏ ๑ ความเสื่อมไม่ปรากฏ ๑ เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนไม่ปรากฏ ๑ จึงเป็นอมตธรรม** ที่**พ้นจากอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์** คือพ้นจาก**ความเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ** และ**อนตฺตา** และกลับมี**อัตตลักษณะ** อันเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับสังขารธรรมทั้งหลายทุกประการคือ

เป็นสภาพเที่ยง (นิจฺจํ)

เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ)

เป็นสภาพยั่งยืน (ธุวํ) มั่นคง (สสฺสตํ) และ **คงที่ (ตาทิ)**

เพราะเหตุนี้**จึงเป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ที่สมเด็จพระบรมศาสดา** ได้ตรัสเรียกว่า **"อัตตา"** ดังปรากฏในอนัตตลักขณสูตร พระไตรปิฎกบาลี(ฉบับสยามรัฐ)

เล่มที่ ๔ วินัยปิฎกมหาวรรค ข้อ ๒๐, หน้า ๑๔-๒๖ มีพระพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า

"รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา **รูปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส นยิทํ** รูปํ **อาพาธาย สํวตฺเตยฺย...** ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว รูปํ อนตฺตา ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ ฯลฯ" แปลความว่า

"ดูกร ภิกษุทั้งหลาย **รูป** (คือสังขารร่างกายนี้) **เป็นอนัตตา** ดูกรภิกษุทั้งหลาย **ก็(ถ้า) รูปนี้จักได้เป็นอัตตา (ตัวตน) แล้ว รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ (ความลำบาก)...**

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย **ก็เพราะรูป(นี้)แล เป็นอนัตตาฉะนั้น รูป(นี้) จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ฯลฯ"**

เพราะฉะนั้น **นิโรธธาตุ** หรือ **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ อันพระอริยเจ้าพระอรหันตเจ้าท่านได้บรรลุด้วยดีแล้วนั้น** จึงพ้น**จากอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์**และกลับเป็นสภาพ**เที่ยง เป็นบรมสุข เป็นตัวตน** คือ **อัตตาแท้ ที่วิมุตติหลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง คือเป็นวิมุตติอัตตา** โดยแท้

มิใช่อัตตาโลกิยะอันเป็นอัตตาเทียมอย่างสังขตธรรม หรือ **สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่พวกอุจเฉทวาทีบัญญัติว่าเป็นอัตตาในปัจจุบัน** และ **พวกสัสสตวาทีบัญญัติว่าเป็นอัตตาทั้งในปัจจุบันและในอนาคต แต่ประการใด**

และ**อัตตาแท้** นี้แหละที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในจักกวัตติสูตรและในอัตตทีปสูตร อัตตทีปวรรคที่ ๕ ว่าด้วย**การพึ่งตนพึ่งธรรม** ว่า

"อตฺตทีปา ภิกฺขเว วิหรถ อตฺตสรณา อนญฺญสรณา ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา อนญฺญ สรณา"

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ มี**ตน**เป็น

ที่พึ่งจงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่

แล้วทรงสอนให้เจริญสติปัฏฐาน ๔ คือ ให้อาศัยตน(อตฺตา) สมมุติ อันเป็นโลกิยธรรมนี้ ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก และ ณ ภายใน เข้าไปจนสุดละเอียด **เพื่อให้ถึงตน (อตฺตา) วิมุตติ อันเป็นโลกุตตรธรรม คือ มรรค ผล นิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง** สมตามที่ได้ทรงแสดงไว้ในขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
โก หิ นาโถ ปโร สิยา ฯ
ตนแล เป็นที่พึ่งของตน
คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ฯ

คำว่า **อตฺตทีปา อตฺตสรณา** แปลความว่า **จงมีตน (อตฺตา) เป็นเกาะมีตนเป็นที่พึ่ง** พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายในสุมังคลวิลาสินี อรรถกถาทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค และในสารัตถปกาสินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย ขันธวรรค มีข้อความคล้ายกันว่า

"ถามว่า ก็ในคำว่า อตฺตทีปา นี้ อะไรเล่า ชื่อว่า ตน (อตฺตา)

แก้ว่า โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา อนญฺญสรณา มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง"

นั่นก็คือว่า **พระบรมศาสดาตรัสสอนให้อาศัยตน (อตฺตา) อันเป็นโลกิยธรรม เป็นอัตตาสมมุติ เจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อให้ละอุปาทานในเบญจขันธ์ด้วยตัณหาและทิฏฐินั้นเสียแล้ว ให้เข้าถึงให้มี ให้เป็นตน (อตฺตา) อันเป็นโลกุตตรธรรม มีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ซึ่งเป็นวิมุตติอัตตา เป็นธรรมสาระ เอาเป็นเกาะเอาเป็นที่พึ่งอันถาวรได้ เพราะไม่เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** แต่**กลับเป็นนิจฺจํ, ปรมํสุขํ,** และ **ธุวํ/ตาทิ** คือ **เที่ยงเป็นบรมสุข** และ**ยั่งยืน/คงที่ ไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ(อาพาธ)** และ**ตายอีก**

เพราะเหตุนี้ พระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) **จึงได้สั่งสอนศิษยานุศิษย์ว่าวิสังขาร คือพระนิพพานนั้นแหละที่เป็นวิมุตติอัตตา เป็นวิราคธาตุ วิราคธรรมล้วน ๆ และมีสภาวะที่ตรงกันข้ามกับสังขาร คือเป็น นิจฺจํ สุขํ และ อตฺตา แท้ๆ (ไม่ใช่อัตตาเทียมอย่างเบญจขันธ์)**

ตรงตามพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์ทุกประการ และที่พระสุปฏิปันโนทั้งหลายท่านได้กล่าวไว้

ตรงกันหมดดังต่อไปนี้

๑. ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

กล่าวไว้ในโอวาทของท่าน ในหนังสือมุตโตทัย หน้า ๒๔ ว่า

"พระขีณาสวะเจ้าทั้งหลายดับโลกสามรุ่งโรจน์อยู่ คือทำการพิจารณาและบำเพ็ญเพียรเป็นภาวิโต พหุลีกโต คือทำให้มากเจริญให้มากจนจิตมีกำลังสามารถพิจารณาสมมติทั้งหลาย ทำลายสมมติทั้งหลายลงไปได้จนเป็นอกิริยา ก็ย่อมพ้นโลกสามได้ การดับโลกสามนั้น ท่านขีณาสวะเจ้าทั้งหลายไม่ได้เหาะขึ้นไปในกามโลก รูปโลก อรูปโลกเลยทีเดียว คงอยู่กับที่นั่นเอง แม้พระบรมศาสดาของเราก็เช่นเดียวกัน พระองค์ประทับนั่งอยู่ ณ ควงไม้โพธิพฤกษ์แห่งเดียว

เมื่อจะดับโลกสาม ก็มิได้เหาะขึ้นไปในโลกสาม คงดับอยู่

ที่จิต ที่จิตนั้นเองเป็นโลกสาม ฉะนั้นท่านผู้ต้องการดับโลกสาม พึงดับที่จิตของตน ๆ จนทำลายกิริยา คือตัวสมมติหมดสิ้นจากจิต ยังเหลือแต่**อกิริยา เป็นฐีติจิต ฐีติธรรมอันไม่รู้จักตาย** ฉะนี้แล"

๒. พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ได้แสดงไว้ในพระธรรมเทศนาเรื่อง **ติลักขณาทิคาถา** เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๗ ในหนังสือชีวประวัติ ผลงาน รวมพระธรรมเทศนา ๖๓ กัณฑ์ หน้า ๔๐๗ ว่า

"สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ
ยทา ปญฺญาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺทติ ทุกฺเข เอส
มคฺโค วิสุทฺธิยา

เมื่อใดบุคคลเห็นตามปัญญาว่าธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัว เมื่อนั้นย่อมเหนื่อยหน่ายในทุกข์นี้ นี่เป็นหนทาง หมดจดวิเศษ นี่ถึงจะจริงละได้จริง เอาตรงนี้แหละว่า **ธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัว ธรรมทั้ง**

หลายน่ะอยู่ที่ไหน สังขารมีที่ไหน ธรรมมีที่นั่น สังขารอยู่ที่ไหน ธรรมอยู่ที่นั่น...

...กายมนุษย์ที่เป็นตัว ก็ตัวโดยสมมติ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์เรียกว่าไม่ใช่ตัว นั่นไม่ใช่ตัวแท้ ๆ เป็นที่อาศัยของตัว คือกายมนุษย์ละเอียด

...ส่วนเบญจขันธ์ทั้งห้าของกายมนุษย์ละเอียด ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง ส่วนธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัวซึ่งเป็นกายทิพย์

กายทิพย์ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนิจจัง ทุกขัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัวคือกายทิพย์ละเอียด

กายทิพย์ละเอียดก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัวคือกายรูปพรหม

รูปพรหมหมดทั้งร่างกายประกอบด้วยเบญจขันธ์ทั้งห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัวคือกายรูปพรหมละเอียด

กายรูปพรหมละเอียดก็ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัว คือกาย อรูปพรหม

กายอรูปพรหมก็เป็น อนิจจัง

ทุกขังประกอบด้วยเบญจขันธ์ทั้งห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวเหมือนกัน ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมเล่าก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัวคือกายอรูปพรหมละเอียด

กายอรูปพรหมละเอียดก็ประกอบด้วยขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียดก็ไม่ใช่ตัว เป็นที่อาศัยของตัว ตัวเหล่านี้ โดยสมมติทั้งนั้น ไม่ใช่วิมุตติ

สูงขึ้นไปกว่านี้เข้าถึงกายธรรม **กายธรรมคราวนี้เป็นตัวละ กายธรรมเป็นตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมนั่นแหละเป็นตัว กายธรรมนั่นแหละเป็นนิจจัง สุขัง ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ก็เป็นอัตตา**

ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายแปดกายเบื้องต้นก็เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัว จะเป็นอัตตายังไม่ได้ เพราะยังเป็นสมมติอยู่

กายธรรมของธรรมกายละเอียดที่อาศัยดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายอยู่นั่น เรียกว่ากายธรรมละเอียด...ตั้งแต่กายธรรมไปสิบกาย กายธรรม กายธรรมละเอียด กายโสดา กายโสดาละเอียด กายสกทาคา กายสกทาคาละเอียด กายอนาคา กายอนาคาละเอียด เหล่านี้ยกเป็นตัวทั้งนั้น ควรยกเป็นนิจจัง สุขัง ทั้งนั้น ส่วนดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเล่า หมดทั้งก้อนนั่นแหละเป็นอัตตา เป็นนิจจัง สุขัง อัตตา ส่วนกายพระอรหัตถ้าถึงพระอรหัตละก็เป็นนิจจัง สุขัง อัตตาแท้ ๆ **กายธรรมก็มีขันธ์เหมือนกัน แต่เป็นธรรมขันธ์ ท่านไม่เรียกเบญจขันธ์ เป็นธรรมขันธ์ เสียมีธาตุเหมือนกันเป็นวิราคธาตุ เป็นวิราคธรรม เป็นธรรมไปทั้งก้อน เพราะฉะนั้นกายธรรมพระอรหัตเป็นนิจจัง สุขัง อัตตา หมดทั้งก้อน กายพระอรหัต-ละเอียด ก็เป็นนิจจัง สุขัง อัตตา หมดทั้งก้อน**

เมื่อรู้จักดังนี้แล้ว ก็นี่แหละ **ถ้าจะไปนิพพานไปได้ทางนี้ ทางอื่นไปไม่ได้** ที่พระองค์ทรงรับสั่งไว้ **อตฺตทีปา อตฺตสรณา อนญฺญ-สฺสรณา ตนเป็นที่พึ่งของตน อตฺตทีปา ตนเป็นที่เกาะ ตนเป็นที่พึ่ง สิ่งอื่นไม่ใช่ ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา อนญฺญสฺสรณา ธรรมเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง สิ่งอื่นไม่ใช่"**

๓. พระเดชพระคุณพระราช-วิสุทธิญาณโสภณ (หลวงพ่อพระมหาบัว ญาณสัมปันโน)

ได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง **การเสกสรรปั้นยอของกิเลส** เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๒๔ ในหนังสือศาสนธรรมปลุกคนให้ตื่น

หน้า ๓๐๓ ว่า

"คำว่า**นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง**นั้นหมายถึงสุขในหลักธรรมชาติของความบริสุทธิ์แห่งใจนั้นแล ไม่ได้เป็นความสุขแบบสมมติทั้งหลาย ดังสุขเวทนาที่มีอยู่ภายในกายภายในจิตของสามัญชนทั่วไป นี่เรียกว่าสุขในขั้นสมมติ มีอยู่ทั้งทางกายและจิตใจ ส่วนพระอรหันต์ท่านเป็นผู้สิ้นกิเลสแล้ว ท่านมีเพียงทุกข์ทางกายเท่านั้น ในจิตของท่านไม่มีทั้งทุกขเวทนาและสุขเวทนา อุเปกขาเวทนาเหลืออยู่ในนั้นเลย **เพราะฉะนั้น** คำว่า **ปรมํ สุขํ จึงไม่ใช่สุขเวทนาที่โลกทั้งหลายอาจเอื้อมถึงอยู่** นั้นไม่ใช่โลกที่กิเลสอาจเอื้อมถึงได้ **เป็นธรรมชาติแห่งความสุขของจิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ ต่างหาก** นั่นแลท่านว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ** เป็นสุขในหลักธรรมชาติที่มีอยู่กับความบริสุทธิ์นั้น **สุขนี้จึงไม่มีคำว่า อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา เข้าไปแทรกได้เลย เพราะ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา เป็นสมมติ** ต้องอยู่ในวงสมมตินอกไปจากสมมติไม่ได้ **ส่วนปรมํ สุขํ นั้นนอกวงสมมติไปแล้ว ท่านให้ชื่อว่าวิมุตติ..."**

และได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง **ความตายเป็นธรรมดา** ในหนังสือธรรมชุดเตรียมพร้อม หน้า ๔๓๕ ว่า

"การที่เราบำเพ็ญอยู่เวลานี้และบำเพ็ญเรื่อยมานี้แล คือการดำเนินเพื่อหลบหลีกปลีกภัยทั้งหลายโดยลำดับ **จนบรรลุถึง "มหาสมบัติอันพึงหวัง" จากนั้นจะเรียกว่า "นิจจัง" เป็นของเที่ยงก็ได้** เพราะไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่มีอะไรเข้ามาทำลายจิตใจให้เดือดร้อนวุ่นวาย **จะเรียกว่า "บรมสุข" ก็ไม่ผิด จะเรียกว่า "อัตตา" ก็ไม่น่าจะผิด เพราะเป็น "ตน" แท้** คือตนในหลักธรรมชาติ ไม่มี "สมมติ" น้อยใหญ่แม้ปรมาณูเข้ามาเกี่ยวข้องใจ **แต่ไม่ได้หมายถึงว่า "อัตตา" ที่เป็นคู่กับ "อนัตตา"** นั้นเป็นความสมมติอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นทางดำเนินเพื่อพระนิพพาน..."

ขอท่านผู้อ่านทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติให้ถึงธรรมตามสมควรแก่ธรรมปฏิบัติ ก็จะเข้าใจเรื่อง **"อนัตตา" "อัตตา"** ได้ตามที่เป็นจริงนี้แล.

■ ■ ■ ■

ปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

ในลำดับก่อนได้ฝึกวิธีปฏิบัติเบื้องต้น ในการเจริญภาวนาธรรมโดยกำหนดบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วกลมใสขึ้นที่ปากช่องจมูกหญิงซ้าย-ชายขวา พร้อมด้วยบริกรรมภาวนาว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ" เพื่อประคองบริกรรมนิมิตไว้ให้ใจมารวมอยู่ที่ในบริกรรมนิมิตแล้วค่อย ๆ เลื่อนบริกรรมนิมิตไปหยุดอยู่ตามฐานต่าง ๆ คือที่หัวตาด้านในแล้วก็ที่กลางกั๊กศีรษะแล้วก็เลื่อนมาหยุดอยู่ที่เพดานปาก ที่ปากช่องลำคอ แล้วค่อย ๆ เลื่อนเครื่องหมายใสสะอาดนั้นไปหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางกายตรงราวสะดือพอดี แล้วเลื่อนกลับขึ้นมาตรง ๆ มาหยุดอยู่ ณ ฐานที่ ๗ เหนือสะดือประมาณ ๒ นิ้วมือ

สำหรับท่านที่ชำนาญในการกระทำใจให้หยุดอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้ได้แล้ว แต่ยังไม่ได้ดวงปฐมมรรค **เวลาเจริญภาวนา ก็กำหนดบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วกลมใสรอบตัวโตประมาณเท่าฟองไข่แดงของไก่ขึ้นที่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้เลยทีเดียว** พร้อมด้วยบริกรรมภาวนาว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ" เพื่อช่วยประคองใจให้หยุดให้นิ่งเป็นสมาธิได้เลย

ตรงฐานที่ ๗ นี้แหละเป็นที่ตั้งของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ใสสะอาดบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ ภายในดวงธรรมนี้มีศูนย์เป็นดวงกลมใสเล็ก ๆ อยู่ ๕ ศูนย์ คือศูนย์กลางศูนย์ข้างหน้า

ข้างขวา ข้างหลัง และข้างซ้าย ศูนย์กลางคือ "อากาศธาตุ" ศูนย์ข้างหน้า "ธาตุน้ำ" ข้างขวา "ธาตุดิน" ข้างหลัง "ธาตุไฟ" ข้างซ้าย "ธาตุลม" ช่องอากาศตรงกลางนั้นเรียกว่า "ศูนย์"

ศูนย์นี้สำคัญนัก เพราะเป็น **ที่ตั้ง ที่จรด** หรือ **ที่หยุด** ของใจ เวลาสัตว์จะไปเกิดก็จะมาอยู่ในที่สิบคือฐานที่ ๖ แล้วลอยขึ้นมาหยุดอยู่ ณ กลางกายฐานที่ ๗ นี้ ก่อนเรียกว่าจิตตก "ศูนย์" ศูนย์นี้จึงสำคัญนัก เพราะเป็นที่ตั้งของกำเนิดเดิม และการจะเข้ามรรค ผล นิพพาน ก็จะต้องเข้าที่ศูนย์นี้ด้วยเหมือนกัน

เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็รวมใจหยุดในหยุดลงไปตรงศูนย์กลางนี้แหละ พยายามประคองใจให้หยุดให้นิ่งลงไปที่กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ๆหนักเข้า พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ จะเห็นดวงใสแจ่มบังเกิดขึ้นขนาดโตเท่าฟองไข่แดงของไก่ หรืออย่างเล็กเท่าดวงดาวในอากาศ อย่างโตเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ซึ่งเรียกว่า "ดวงปฐมมรรค" หนทางเบื้องต้นไปสู่มรรค ผล นิพพาน ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

เมื่อเห็นดวงปฐมมรรคนี้แล้ว ก็หยุดบริกรรมภาวนาได้ ทีนี้ให้น้อมใจเบา ๆ ไปจรดที่ศูนย์กลางดวงนี้อีก มีที่หมายเป็นจุดเล็กใสเท่าปลายเข็ม พอใจหยุดใจนิ่งได้ถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ดวงเดิมนี้ก็จะว่างหายไป และมีดวงใหม่ผุดขึ้นมาแทนที่ ใสละเอียดยิ่งกว่าดวงเดิมดวงนี้เป็นดวง **"ศีล"** บริสุทธิ์ในกรรมฐาน โปรดเข้าใจด้วยว่าความบริสุทธิ์กายและวาจาเป็นแต่เจตนาศีล ความบริสุทธิ์ใจเป็นเจตสิกศีล **ความบริสุทธิ์ไตรทวารเหล่านี้เป็นแต่อาการของศีลเท่านั้น ยังไม่เป็นที่ตั้งของสมาธิได้ ต้องเป็นศีลในกรรมฐาน คือ "สีลานุสติ" ระลึกถึงความบริสุทธิ์กาย วาจา ใจ อยู่เนือง ๆ จึงจะเป็นที่ตั้งของสมาธิได้** ระลึกที่ไหนล่ะ ? ก็ตรงศูนย์กลางกายหรือ

กำเนิดเดิมนั่นแหละ เมื่อใจกับกำเนิดเดิมประกอบกันถูกส่วนเข้าก็เกิดเป็นศีลบริสุทธิ์ขึ้นมา ดังที่กล่าวมาแล้ว

พระสงฆ์จะทรงศีลให้บริสุทธิ์ตั้ง ๒๒๗ ข้อได้อย่างไรไหว มันสำคัญอยู่ที่ใจต่างหาก พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า **"มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา"** แปลเป็นใจความว่า **"ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด สำเร็จมาจากใจ"**

เพราะฉะนั้น หากประคองใจให้บริสุทธิ์ รักษาดวงใสนั้นไว้อย่างเดียวก็คุ้มได้หมด เพราะถ้าจิตใจใสบริสุทธิ์ และมีสมาธิตั้งมั่นเป็นเอกัคคตารมณ์ดีแล้ว นิวรณ์ธรรมทั้งหลายก็ไม่อาจเข้ามาครอบคลุมจิตใจได้ อกุศลเจตสิกทั้งหลายก็ไม่มีทางที่จะเข้าไปย้อม ไปเซิด หรือไปดลใจและกาย วาจา ให้เป็นไปตามอำนาจของมันได้ แล้วจะเป็นโทษได้อย่างไร จิตใจก็จะมีแต่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ผุดผ่องเป็นกุศลเป็นฝ่ายดีตามลำดับชั้น คือ กามาวจรจิต รูปวจรจิต อรูปาวจรจิต และที่สุดจนถึง **โลกุตตรจิต** อันเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน

เมื่อได้เข้าใจดีแล้วก็น้อมใจหยุดในหยุดลงไปในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็น **ศีล** นี้ที่เดียว มีที่หมายเป็นจุดเล็กใสเท่าปลายเข็ม คือเหตุว่างของดวงศีล พอหยุดได้ถูกส่วนเข้าดวงเดิมก็จะว่างหายไป และดวง **สมาธิ** ก็จะผุดลอยขึ้นมาแทนที่ ใสบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไปอีก

หยุดในหยุดลงไปในดวงธรรมสมาธินั่น เมื่อหยุดได้นิ่งถูกส่วนเข้า ดวงเดิมนี้ก็จะว่างหายไป แล้ว**ดวงปัญญา** ก็จะผุดลอยขึ้นมาแทนที่อีก ใสละเอียดหนักยิ่งขึ้นไปอีก

จรดใจเบา ๆ ไปที่ดวงปัญญา พอหยุดนิ่งได้ถูกส่วน ดวงปัญญาก็จะว่างหายไปอีก ดวง**วิมุติ**ก็จะผุดลอยขึ้นมาแทนที่

หยุดใจหยุดลงไปในดวงวิมุตินั่นแหละ พอหยุดได้ถูกส่วนเข้าดวงวิมุติก็จะว่างหายไป แล้วดวง**วิมุติญาณทัสสนะ** ก็จะผุดลอยขึ้นมาแทนที่อีก ใสละเอียดและมีรัศมีสว่างมากขึ้นไปตามลำดับ

ให้น้อมใจลงไปหยุดอยู่ที่กลางดวงวิมุติญาณทัสสนะนั้นอีก พอหยุดได้ถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ดวงวิมุติญาณทัสสนะก็ว่างหายไปและจะปรากฏเห็นกายมนุษย์ละเอียด หรือพระพุทธรูปเกตุดอกบัวตูมใสสะอาดบริสุทธิ์ยิ่งนัก ผุดลอยขึ้นมาแทนที่ ถ้าปรากฏเห็นกายละเอียดใด ๆ ก็ดี หรือเห็นพระพุทธรูปเกตุดอกบัวตูม ที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ผุดลอยขึ้นมาก็ดี ให้น้อมใจหยุดลงไปที่ศูนย์กลางกายใหม่ที่เห็นนั่นแหละ บางรายอาจจะเห็นไม่ชัด ไม่ใส ถ้ารวมใจ

หยุดในหยุดลงไปที่ศูนย์กลางกายใหม่นี้ได้ ก็จะค่อย ๆ เห็นใสและชัดขึ้นมาเอง แล้วก็จะเห็นดวงธรรมในศูนย์กลางกายใหม่นั้นอีก ก็ให้ดำเนินไปในแบบเดิมอีกคือเห็นดวงให้เดินดวง คือน้อมใจหยุดในหยุดลงไปในศูนย์กลางดวงใหม่เรื่อยไป ถ้าเห็นกายก็ให้เดินกาย คือรวมใจหยุดในหยุดลงไปในศูนย์กลางกายใหม่เรื่อยไป หรือที่เรียกว่า เข้ากลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ไปเรื่อยไม่มีถอยหลังกลับ แล้วท่านจะได้พบทั้งความสุขจากความสงบและได้ปัญญาอันเกิดแต่การรู้เองและเห็นด้วยตัวท่านเอง ข้อสำคัญอยู่ที่ให้ตั้งใจจริง

อนึ่ง **ไม่ว่าท่านผู้เจริญภาวนาจะเห็นภาพนิมิตใด ถ้ามิใช่เห็น ณ ที่ศูนย์กลางกายแล้วก็ให้พยายามเหลือบตากลับขึ้นข้างบน เพื่อให้ความเห็นกลับไปข้างหลัง แล้วก็ให้ความเห็นนั้นกลับเข้าข้างใน พร้อมกับรวมใจให้หยุดนิ่งอยู่ ณ ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ไว้เสมอ มีที่หมายเป็นจุดเล็กใสเท่าปลายเข็ม พยายามแตะใจเบา ๆ ไปที่นั่น กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ไว้เรื่อยไม่ช้านิมิตที่เคยเห็นอยู่ที่อื่นนั้นก็จะมาปรากฏขึ้นที่ศูนย์กลางกายเอง** ถ้าเห็นนิมิตเกิดขึ้นที่ศูนย์กลางกายแล้ว ก็น้อมใจหยุดในหยุดลงไปที่ศูนย์กลางนิมิตนั้นอีก กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ไปเรื่อยไม่ถอยหลังกลับ ถ้า**ท่านดำเนินไปอย่างนี้แล้ว ก็จะไม่มีนิมิตลวงมาปรากฏให้เห็นแต่อย่างใด จึงไม่ต้องวิตกกังวล สะดุ้งหวาดกลัวสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น และโดยวิธีเข้ากลางของกลาง ๆ ๆ อย่างนี้ ท่านผู้เจริญภาวนาธรรมหรือสมาธิกลับจะได้เห็นกายในกาย ธรรมในธรรม ที่ละเอียด ประณีต ใสสะอาดบริสุทธิ์เย็นตาเย็นใจเสียอีก และก็จะได้พบกับความสุขชนิดที่เรียกว่า "สุขอื่น ยิ่งกว่าความสงบคือใจหยุด ใจนิ่ง ไม่มี"**

■ ■ ■ ■

การอบรมพระอุปัชฌาย์ รุ่นที่ ๓๑ ประจำปี ๒๕๓๙
ระหว่างวันที่ ๒๖-๓๑ มกราคม ๒๕๓๙
ณ วัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ

๑. **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์** ประทานโอวาทในวันเปิดการอบรมซักซ้อมการเป็นพระอุปัชฌาย์ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๙

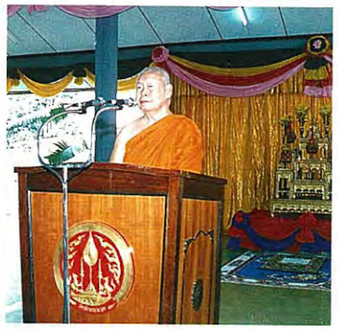

๒. **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** ประทานโอวาทและถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการผู้จะทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในระหว่างการอบรม

๓. เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระมหาธีราจารย์ ประทานใบตราตั้งพระอุปัชฌาย์แก่พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๙

๔. เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ ประทานโอวาทแก่พระสังฆาธิการผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์รุ่นที่ ๓๑ ในวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๙

๕. พระสังฆาธิการผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ กำลังฟังโอวาทของเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์

๖. หลังจากเสร็จพิธีการต่าง ๆ แล้ว หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล นำเครื่องสักการะถวายแด่เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระมหาธีราจารย์และเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

วันรับตราตั้งพระอุปัชฌาย์

๓๑ มกราคม ๒๕๓๙

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์จากเจ้าคณะใหญ่หนกลาง **เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์** ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านเอง โดย**เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์** วัดชนะสงคราม เป็นผู้มอบตราตั้งให้แทนแล้วได้เดินทางกลับวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ได้รับการต้อนรับจากพระภิกษุ สามเณรและอุบาสก อุบาสิกา ที่รอต้อนรับอยู่ภายนอกและภายในอุโบสถอย่างอบอุ่นและด้วยความเป็นกันเอง

๑. ถึงบริเวณหน้าอุโบสถ ได้ปฏิสันถารกับญาติโยมสาธุชนผู้มาปฏิบัติธรรมที่มารอต้อนรับด้วยความเคารพ

๒. ผ่านแถวพระภิกษุ สามเณร ที่รอต้อนรับเข้าสู่ภายในอุโบสถ

๓. ถึงภายในอุโบสถ มีพระภิกษุ สามเณร นั่งรอต้อนรับ โดยมีพระอาจารย์มหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙ อาจารย์สอนบาลี จากสำนักเรียน วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพฯ เป็นประธานพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา

*๔. ภายหลังจากพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา **พระอาจารย์มหามนตรี ขนฺติสาโร** ประธานสงฆ์นำพระภิกษุ สามเณร กล่าวคำสดุดี(ทำนองสรภัญญะ) ถวายหลวงพ่อเจ้าอาวาส **พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล**ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์*

๕. คณะพระสังฆาธิการ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม นำโดยพระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ.๗ ถวายเครื่องสักการะ ในนามพระภิกษุสามเณร

๖. หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ พรรษา ๑๐ ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ จากเจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

พระภิกษุรูปแรกของพระอุปัชฌาย์ใหม่

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโลเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามเมื่อได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ แล้ว ก็ได้ให้การอุปสมบทแก่สามเณรสุพัฒน์ ธ.น.เฮือง (ป.ธ.๓,น.ธ.เอก)เป็นพระภิกษุรูปแรก เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังในภาพ

๑. สามเณรถวายเครื่องสักการะแด่พระอุปัชฌาย์

๒. รับผ้าไตรจากพระอุปัชฌาย์ไปครองใหม่

๓. ขอไตรสรณคมน์และขอศีลใหม่

๔. นำบาตรมามอบให้พระอุปัชฌาย์ เพื่อขอนิสสัย และขอถือพระอุปัชฌาย์

๕. พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์ สวดถามอันตรายิกธรรม

๖. สามเณรขออุปสมบทท่ามกลางพระสงฆ์ พระสงฆ์กระทำอุปสมบทให้แล้ว พระอุปัชฌาย์ให้อนุศาสน์ บอกนิสสัย ๔ อกรณียกิจ ๔ บอกอานิสงส์การอุปสมบท

โครงการอุปสมบทพระภิกษุเพื่อปฏิบัติธรรม ถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า)

คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีได้จัดโครงการอุปสมบทพระภิกษุเพื่อปฏิบัติธรรม ถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สำหรับวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม มีข้าราชการและประชาชนมาขอสมัครอุปสมบทในโครงการนี้ ๓๑ รูป หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล พระอุปัชฌาย์จึงได้จัดการอุปสมบทให้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์-๔ มีนาคม ศกนี้

๑. เมื่อเจ้านาคมาขอบรรพชา พระอุปัชฌาย์จึงให้โอวาทและสอนมูลกรรมฐานก่อนมอบผ้ากาสายะให้ไปครอง

๒. เจ้านาครับไตรสรณคมน์และรับศีลแล้วก็เข้ามาขอนิสสัย และขอถือพระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์บอกสมณบริขาร

๓. เมื่อพระสงฆ์ทำอุปสมบทกรรมให้แล้ว พระอุปัชฌาย์บอกอนุศาสน์ ฯลฯ และบอกอานิสงส์ของการปฏิบัติไตรสิกขา แก่พระบวชใหม่

๔. เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรรมการมหาเถรสมาคม ฯลฯ ได้กรุณามาเป็นประธานเปิดการอบรมโครงการปฏิบัติธรรมถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

๕. พระภิกษุผู้บวชใหม่ในโครงการนี้ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำนวน ๘๒๑ รูป ได้มาเข้ารับการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เป็นเวลา ๖ วัน

๖. ขณะเจริญจิตภาวนาถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวันที่ ๙ มีนาคม ศกนี้ โดยการนำปฏิบัติภาวนาของพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ชยมงฺคลตฺเถราภิถุติคาถา

โย โส หิ เถโร ชยมงฺคโลติ
ลทฺธาภิธาโน ชินสาสนมฺหิ
เชฏฺโฐ วิหารมฺหิ ยตีนมสฺมึ
ธมฺมานุธมฺมปฺปฏินฺนโก โส
อาจารสีลาทิคุณาภิยุตฺโต
อุสฺสาหวา อปฺปฏิวานจิตฺโต
สมฺพุทฺธธมฺมฏฺฐิติกามภูโต
สงฺฆสฺส กิจฺจปฺปสุโต นิพทฺธํ
สพฺพญฺญุโน สาสนกิจฺจการี
สพฺพตฺถ ธมฺเมน คิหียตีนํ
อตฺถคฺคเวสี พหุการการี
ตสฺมา ชนานํ อภิภาวนีโย
เอตสฺส โข สมฺภวสมฺมตสฺมึ
วารสฺมิเมตสฺส วรํ ททามิ
ทีฆายุโก โหตุ หตนฺตราโย
เขมี อโรโค สุขิโต จ เถโร
พุทฺธสฺส นิจฺจํ วรสาสนมฺหิ
ปปฺโปตุ เวปุลฺลวิรุฬฺหิวุฑฺฒึ
เอตสฺส อุคฺคจฺฉตุ กิตฺติ ภิยฺโย
อพฺภา ว มุตฺโต หิมรํสิ ขสฺมินฺติ ฯ

ในวาระอายุลุวัสสันต์
ขออวยชัยให้ผู้นำล้ำบุญญา
อาศัย "ดวงธรรมกาย" ใสพิสุทธิ์
เข้าถึงวิวัฏฏะ คือพระนิพพาน

หกสิบเจ็ดปีกาลงามชันษา
กุศลบารมีคุณพูนทุกวาร
ขอให้จิตวิมุตติ์หยุดสังสาร
พ้นบ่วงมาร-ชาติ-ทุกข์ สุขศานติ์เทอญ

พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙ : ประพันธ์
๖ มีนาคม ๒๕๓๙

หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ต่อ)

โดย
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖
เนื่องในการอบรมพระกัมมัฏฐานรุ่นที่ ๒๙
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

๔.๒ วิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือภาวนา

ขอโอกาสพระคุณเจ้าทุกท่านครับ เจริญพรญาติโยมและลูกเณรผู้ฟังทุกท่าน วันนี้อาตมาจะได้บรรยายต่อจากคราวที่แล้ว ในเรื่อง **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง** ซึ่งอาตมาได้บรรยายเมื่อวันก่อนไปแล้ว ในเรื่องของหลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้กล่าวถึงคุณค่าของทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานว่า ต่างเป็นธรรมปฏิบัติที่เป็นอุปการะแก่กันและกัน ซึ่งถ้าจะว่าความจริงแล้ว เกือบจะเรียกว่าเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะว่า **วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรมนั้น เพื่อกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง เพื่อเข้าถึงบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และที่เป็นบรมสุขอย่างถาวร**

ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องเจริญปัญญาให้เห็นแจ้ง ให้รู้แจ้งทั้ง

(๑) **สภาวะของสังขารธรรมทั้งหลาย** โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งหมด ที่มีวิญญาณครอง ชื่อว่าอุปาทินนกสังขาร และทั้งที่ไม่มีวิญญาณครอง ชื่อว่าอนุปาทินนกสังขาร ให้เห็นตามสภาพที่เป็นจริงว่า มีความปรุงแต่งขึ้นอย่างไร มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย และมีสามัญญลักษณะคือมีลักษณะที่เป็นเองโดยธรรมชาติเป็นเองตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

ชื่อว่า **"ธรรมนิยาม"** แล้วก็มีอยู่แล้วอย่างนั้นโดยธรรมชาติ ชื่อว่า **"ธรรมฐิติ"** เป็นธรรมฐิติ เป็นธรรมนิยามอยู่อย่างนั้น คือมีลักษณะหรือสภาวะที่เป็นเองตามธรรมชาติ เสมอกันหมด คือไม่เที่ยง ต้องเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุตามปัจจัย เรียกว่า **"อนิจจัง"** มีสภาพที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้นาน คือเมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วแปรปรวนไป เรียกว่าเป็น **"ทุกขัง"** ถ้าใครเข้ายึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิคือความหลงผิด คิดว่าเป็นตัวตนบุคคลเราเขา ของเราของเขา แล้วเป็นทุกข์ และลงท้ายต้องเสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป เป็น **"อนัตตา" เป็นสภาพสูญ เป็นสภาพว่างเปล่าจากตัวตน** คือ **ไม่เป็นตัวตนของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของได้อย่างแท้จริง ต้องเสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไปในที่สุด เมื่อมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้นใหม่ ก็เกิดขึ้นใหม่ แล้วก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย แล้วก็เสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไปอีก ต่อ ๆ ไปอยู่อย่างนั้น** นั่นเป็น **"สามัญญลักษณะ"** คือลักษณะที่เสมอกันของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่**จะต้องมีสภาพเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** หรือที่รวมเรียกว่า **ไตรลักษณ์** (มีลักษณะ ๓) และทั้ง

(๒) **ปัญญาเห็นแจ้ง รู้แจ้งในวิสังขาร คือพระนิพพาน** ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง มีสภาวะหรือลักษณะที่แตกต่างกับสังขารโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ **พระนิพพานธาตุมีสภาวะที่เที่ยง** ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย ดำรงคงอยู่อย่างนั้นที่ว่า**เป็นสภาพเที่ยง** พระบาลีท่านเรียกว่า **"นิจฺจํ" เป็นสภาพที่คงที่อยู่อย่างนั้น** เรียกว่า **"ตาทิ" เป็นสภาพยั่งยืน** ชื่อว่า **"ธุวํ" มั่นคง** ชื่อว่า **"สสฺสตํ"** นี่ตรงกันข้ามกับสภาวะของสังขารโดยสิ้นเชิง คือ

กลับ**เป็นนิจจัง เป็นปรมังสุขัง** (เป็นสุขอย่างยิ่ง) พระนิพพานธาตุนี่ใครได้เข้าถึง รู้เห็น และได้เป็นแล้วก็เป็นบรมสุขอย่างยิ่ง เพราะไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ให้เกิดความทุกข์ ให้ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย เป็น "**อมตธรรม**" เป็นธรรมที่ไม่ตาย ไม่มีการเคลื่อน "**อจฺจุตํ**" คือตายจากภพหนึ่งไปเกิดอีกภพหนึ่ง จึงเป็นสภาพธรรมที่คงที่ มั่นคง คือเป็นธรรมตั้งอยู่อย่างนั้นตลอดไป นี่แหละที่ว่าเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับความเป็นอนัตตาอย่างสิ้นเชิง ปัญญาอันเห็นแจ้งอย่างนี้ จะเกิดขึ้นพร้อมกันกับปัญญาเห็นแจ้งในความจริงอย่างประเสริฐ คือ "**อริยสัจ ๔**" ในเรื่องของ**ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ** คือ **มรรคผลนิพพาน** และ**หนทางปฏิบัติหรือข้อปฏิบัตินำไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างถาวร** กล่าวตามภาษาพระท่านเรียกว่า **ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ** และ**มรรคสัจ**

การที่จะกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ ได้บรรลุมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงและ**ที่เป็นบรมสุขนั้น จะต้องมีปัญญาหยั่งรู้จากการที่ได้ทั้งเห็นและทั้งรู้ ตามรอยบาทพระพุทธองค์** ปัญญาอันเห็นแจ้งในสามัญญลักษณะของสังขารทั้งปวงว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชื่อว่า "**วิปัสสนาปัญญา**" ปัญญาอันเห็นแจ้งในสภาวะของวิสังขาร คือพระนิพพานตามที่เป็นจริง และเห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ ด้วยญาณ ๓ คือ "**สัจจญาณ**" คือหยั่งรู้หรือกำหนดรู้ว่าอริยสัจทั้ง ๔ มีจริงอย่างไร หยั่งรู้ว่าควรจะทำอย่างไรชื่อว่า "**กิจจญาณ**" และหยั่งรู้ว่าได้กระทำเป็นผลสำเร็จเป็นปฏิเวธ รู้แจ้งแทงตลอด และได้บรรลุมรรคผลนิพพานแล้วเพียงไร ชื่อว่า "**กตญาณ**" นี้ชื่อว่า **โลกุตตรปัญญา**

ทั้ง**วิปัสสนาปัญญา**และ**โลกุตตรปัญญานี้ จะเกิดและเจริญขึ้นได้ ก็ด้วยธรรมปฏิบัติ** ชื่อว่า "**วิปัสสนากัมมัฏฐาน**" **กัมมัฏฐาน** แปลว่า **ที่ตั้งแห่งการงานทางใจ** ปัญญาที่เกิดขึ้นพร้อมกับกุศลจิตเป็นเจตสิกธรรม ซึ่งต้องผ่านกระบวนการพิจารณาสภาวธรรมทั้งหลายดังกล่าว โดยอาศัยสติสัมปชัญญะเป็นผู้ควบคุมในการเห็นแจ้ง รู้แจ้งแทงตลอดทั้งหมดนี้

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งอย่างนี้ จิตใจต้องสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา หากจิตใจมีอกุศลเจตสิกธรรมคือกิเลสนิวรณ์แม้แต่ข้อใดข้อหนึ่ง ได้แก่ "**ถีนมิทธะ**" คือความง่วงเหงาซึมเซาไม่กระปรี้กระเปร่าแห่งจิตใจ ความหดหู่ท้อถอย ขี้เกียจ หรือ "**วิจิกิจฉา**" คือความลังเลสงสัย ไม่รู้แนวทางปฏิบัติ หรือลังเลสงสัยในวิธีปฏิบัติตลอดถึงผลของการปฏิบัติ มุ่งตรงต่อมรรคผลนิพพาน โดยทางศีล สมาธิปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ "**พยาปาทะ**" คือความหงุดหงิด รำคาญใจ ขัดเคืองใจถึงโกรธพยาบาท แม้หงุดหงิดขัดเคืองใจ ไม่สบายใจ ด้วยว่าเพียรจัดเกินไป จนสังขารร่างกายทนไม่ไหว ก็นับเนื่องอยู่ในเรื่องพยาปาทะนี่เหมือนกัน และ "**อุทธัจจกุกกุจจะ**" คือความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจไปในเรื่องอื่นนอกพระกัมมัฏฐาน หรือความวิตกกังวลห่วงใยในเรื่องต่าง ๆ ทำให้จิตใจฟุ้งซ่านไป ไม่หยุด สงบ นิ่ง เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง จิตก็ไม่ละเอียดบริสุทธิ์ ผ่องใส จึงไม่อาจเห็นแจ้งในเรื่องที่ละเอียดประณีตได้ เมื่อเห็นแจ้งไม่ได้ ความรู้แจ้งก็ไม่เกิดอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ "**กามฉันทะ**" คือความยินดีพอใจ ยึดติดในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย หากมีเกิดขึ้นในใจ จิตใจก็ไม่สงบ ไม่เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ไม่จดจ่ออยู่ในเรื่องที่จะให้เห็นแจ้งรู้แจ้งได้

เพราะฉะนั้นกิเลสนิวรณ์แม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ใน ๕ ประการนี้ คือ ถีนมิทธะ วิจิกิจฉา พยาปาทะ อุทธัจจกุกกุจจะ และกามฉันทะ เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ใดแล้ว จิตใจย่อมขุ่นมัว ไม่ผ่องใส การที่จะเห็นแจ้ง รู้แจ้งในสภาวธรรมตามธรรมชาติที่เป็นจริง ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แจ่มแจ้งชัดเจนเป็นอันเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงมีอุบายวิธี ชื่อว่าสมถกัมมัฏฐาน อบรมจิตใจให้หยุดให้นิ่ง เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ยกระดับภูมิจิตขึ้นสู่องค์คุณ คือองค์แห่งฌานทั้ง ๕ ได้แก่ **วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา ซึ่งเป็นธรรมเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาทั้ง ๕ นี้ ให้หมดสิ้นไป จิตใจจึงผ่องใสควรแก่งานวิปัสสนา** และการปฏิบัติธรรมทั้งสมถะและวิปัสสนานั้น ก็จะเกิด จะตั้งอยู่และจึงจะเจริญขึ้นได้ เพราะฉะนั้น **ศีล สมาธิ ปัญญา** หรือ**สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน อันมีศีลเป็นบาท จึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยอุปการะซึ่งกันและกัน ให้สามารถเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวธรรมทั้งสังขารและวิสังขาร ถึงรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ให้สามารถกำจัดกิเลสอวิชชา ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์คือ สมุทัย ให้หมดสิ้นไปได้ ให้สามารถได้เข้าถึง รู้เห็น และได้เป็น** รวมเรียกว่า **บรรลุมรรคผลนิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง**และ**ที่เป็นบรมสุขได้**

ที่กล่าวมาคราวที่แล้วทั้งหมดได้กล่าวในส่วนรวมมาอย่างนี้ และ

ได้กล่าวในรายละเอียดพอสมควร ในเรื่องของสมถกัมมัฏฐานไปแล้ว บัดนี้เพื่อให้แน่ใจว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างไรในเรื่องของธรรมปฏิบัติเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ดังมีปรากฏในฉักกนิบาต อังคุตตรนิกาย กระผมจะขออ่านพระพุทธดำรัสนี้ให้พระคุณเจ้าฟังซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เฉพาะในส่วนสำคัญที่จะมาประกอบคำอธิบายดังต่อไปนี้

เมื่อไม่เป็นผู้โดดเดี่ยวยินดียิ่งในความสงัดเงียบแล้ว จักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต วิปัสสนาจิตได้นั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ได้ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตแล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์นั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ทำสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์นั้นข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังโยชน์ทั้งหลายนั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ละสังโยชน์ทั้งหลายแล้ว จะทำนิพพานให้แจ้งนั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

ในทางกลับกัน

เมื่อเป็นผู้โดดเดี่ยวยินดียิ่งในความสงัดเงียบแล้ว จักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตและวิปัสสนาจิตได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตและวิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ เป็นได้

เมื่อทำสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้แล้วจักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ ได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ เป็นได้

เมื่อทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักละสังโยชน์ทั้งหลายนั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ เป็นได้

เมื่อละสังโยชน์ทั้งหลายได้แล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้แล

ซึ่งจะกล่าวโดยสรุปก็คือว่า **หลักธรรมปฏิบัติที่จะทำพระนิพพานให้แจ้ง คือบรรลุมรรคผลนิพพานได้นั้น ก็ต้องปฏิบัติทั้งศีลสมาธิปัญญา** กล่าวคือ**สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยมีศีลเป็นบาท**นั้นเอง **นี้เป็นพระพุทธดำรัส ใครจะกล่าวด้วยการเห็นแต่เฉพาะความสำคัญของวิปัสสนาโดยไม่เห็นความสำคัญของสมถะ หรือใครจะกล่าวความสำคัญแต่เฉพาะสมถะ โดยไม่เห็นความสำคัญของวิปัสสนา เป็นอันไม่ถูกต้องตามพระพุทธดำรัสนี้** เพราะฉะนั้น นี่แหละ **ผู้ศึกษาสัมมาปฏิบัติเพื่อความบรรลุมรรคผลนิพพาน ถ้าไม่รู้ให้ตลอดการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานทั้งสมถะและวิปัสสนา ก็บกพร่อง ไม่สมบูรณ์ เป็นเหตุให้หลงผิดทางได้**

อนึ่ง พึงทราบว่า**รากเหง้า**หรือ**เหตุในเหตุไปจนถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์** ก็คือ **"อวิชชา"** ซึ่งได้แก่ **ความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต** กล่าวคือ **ไม่รู้ทั้งเงื่อนต้นและเงื่อนปลาย** หรือ**เหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ ไม่รู้อริยสัจตามที่เป็นจริง ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม** คือธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ตั้งแต่ต้นเหตุคือ อวิชชาไปถึงกลางเหตุ ปลายเหตุ ให้เกิดกิเลส ตัณหา อุปาทาน และกรรมอันเป็นปัจจัยให้เกิดภพชาติ ชรามรณะ ทุกข์ **ความไม่รู้แจ้งเห็นแจ้งอย่างนี้แหละ** ที่ชื่อว่า **"อวิชชา"** และก็**การที่จะกำจัดอวิชชา**ได้นั้นใช่อะไรอื่น **ต้องอบรมทั้งสมถะและวิปัสสนา ให้ "วิชชา" เกิดและเจริญขึ้น ได้แก่ วิชชา ๓ วิชชา ๘** อันรวมถึง**อาสวักขยญาณ** จึงจะสามารถกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์โดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหานได้

วิชชา ๓ คือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ดังที่พระมหาบุรุษของเราได้บำเพ็ญสมณธรรม และได้บรรลุในยามต้นแห่งราตรี หลังจากที่ได้เจริญสมถกัมมัฏฐานถึงรูปฌาน ๔ เพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาให้หมดไป พระหทัยอ่อนโยนควรแก่งาน จึงทรงน้อมไปเพื่ออดีตังสญาณ ทรงระลึก

ชาติถอยหลังนับภพนับชาติไม่ถ้วน ทรงได้เห็นสัตว์โลกทั้งหลายรวมทั้งอัตตภาพเก่าของพระองค์เองด้วย ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรไม่มีที่สิ้นสุด ไปนรกบ้าง สวรรค์บ้าง ไปสู่ภูมิของเปรตบ้าง สัตว์เดรัจฉานบ้าง มนุษย์บ้างเป็นต้น จึงทรงได้พิจารณาเหตุปัจจัยว่า อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สัตว์โลกต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรนี้

ครั้นในยามกลางแห่งราตรี ได้ทรงเจริญฌานทั้ง ๔ อีกครั้งหนึ่ง ให้พระหทัยสงัดจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา อ่อนโยนควรแก่งาน แล้วจึงทรงน้อมไปเพื่ออนาคตังสญาณ ทรงได้พิจารณาเห็นจุติปฏิสนธิของสัตว์ ว่าสัตว์ทำกรรมดีบ้างชั่วบ้าง จะได้รับผลของกรรมอย่างไรในอนาคต ชื่อ **"จุตูปปาตญาณ"** นี้เป็นวิชชาที่ ๒

ครั้นในยามปลายแห่งราตรี ทรงเจริญสมถภาวนาถึงจตุตถฌานอีกครั้งหนึ่ง กำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาให้หมดไป พระหทัยอ่อนโยนควรแก่งาน แล้วจึงทรงพิจารณาสาวหาเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์ ชื่อว่า **"พิจารณาปฏิจจสมุปบาทธรรม"** จึงทรงเห็นทุกข์ เห็นเหตุแห่งทุกข์ตามที่เป็นจริงว่า **อวิชชา** คือ **ความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต ไม่รู้อริยสัจ๔ ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม นั่นเอง เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์เกิดกิเลส** ได้แก่ **ราคะ โทสะ โมหะ เกิดตัณหา อุปาทานความยึดมั่นในธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ชื่อว่า สังขารธรรม** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรูปภูมิ ทั้งที่มีวิญญาณครองและไม่มีวิญญาณครอง ซึ่งมีสามัญญลักษณะที่เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา **เมื่อเข้าไปยึดมั่น ถือมั่น ด้วยตัณหา** และ **ทิฏฐิ** คือความหลงผิด คิดว่าเป็นตัวตน บุคคล เราเขา ของเราของเขา **ก็หลงประกอบกรรมชั่วเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้เกิดภพชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ต่าง ๆ เป็นต้น**

เห็นแจ้งรู้แจ้งอย่างนั้นจึงทรงน้อมไปเพื่อ**อาสวักขยญาณ** ญาณหยั่งรู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันต์ขีณาสพ ในขณะเดียวกันที่ทรงได้รู้แจ้งแทงตลอด ในทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ นั่นแหละ จึงทรงได้บรรลุมรรคผลนิพพาน และในขณะเดียวกันก็บรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในยามรุ่งอรุณของคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะนั้นเอง นี่คือ **อาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า**ซึ่งทรงได้**เจริญวิชชา**

๓ คือ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** (วิชชาที่ ๑) **จุตูปปาตญาณ** (วิชชาที่ ๒) นี้ยังเป็น**โลกิยวิชชา**อยู่ แต่เป็นบาทฐานให้เจริญถึงวิชชาที่ ๓ คือ **อาสวักขยญาณ** ซึ่งเป็นขั้น**โลกุตตรวิชชา** ปหานสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกโดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหานได้

นี่แหละวิชชาเป็นธรรมเครื่องดับ เครื่องกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิด มิใช่อะไรอื่น โดยเหตุนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงแสดง **ธรรมเครื่องให้เจริญวิชชา เครื่องดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทุกข์**นี้ว่า ได้แก่ สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้เอง ดังมีปรากฏในทุกนิบาต อังคุตตรนิกาย ซึ่งกระผมจะอ่านแต่เพียงภาษาบาลีเริ่มต้นว่า

"เทฺวเม ภิกฺขเว ธมฺมา วิชฺชาภาคิยา, กตเม เทฺว สมโถ จ วิปสฺสนา จ" เป็นต้น

แปลความว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย **ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วนแห่งวิชชา ธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ สมถะ ๑ วิปัสสนา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมถะที่ภิกษุเจริญแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมจิต จิตที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้**

ดูกรภิกษุทั้งหลาย **จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะ ย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชา ย่อมไม่เจริญ ด้วยประการฉะนี้แล** ดูกรภิกษุทั้งหลาย **เพราะสำรอกราคะได้ จึงชื่อว่า เจโตวิมุตติ และเพราะสำรอกอวิชชาได้ จึงชื่อว่า ปัญญาวิมุตติ"**

เพราะฉะนั้น **สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน จึงเป็นธรรมปฏิบัติคู่กัน ที่เมื่อเกิดและเจริญขึ้นแล้ว มีผลให้ละราคะได้ กำจัดอวิชชาได้คือเกิดวิชชา** ได้แก่ **วิชชา ๓** คือ **ปุพเพนิวาสนุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ** และ **อาสวักขยญาณ** และ เจริญไปถึง**วิชชา ๘ รวมทั้งวิปัสสนาญาณ** (ญาณอันนับเนื่องในวิปัสสนา) **และอาสวักขยญาณ** และครอบคลุมทั้ง**อภิญญา ๖** ได้แก่ **มโนมยิทธิ**-ฤทธิ์ทางใจ **อิทธิวิธี**-แสดงฤทธิ์ได้ **ทิพพโสต**-หูทิพย์ **เจโตปริยญาณ**-รู้จักกำหนดใจผู้อื่นได้ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ**-ระลึกเห็นอัตตภาพของตนเองและสัตว์โลกอื่นในอดีต นับภพนับชาติไม่ถ้วนได้ **ทิพพจักขุ**-ตาทิพย์ **สูงที่สุดถึงอาสวักขยญาณ**-ญาณหยั่งรู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันต์ขีณาสพ คือเป็นผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว

นี่ท่านทั้งหลาย จงจำให้มั่น

เลยว่านี้เป็นพระพุทธพจน์ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น **ใครจะว่าอย่างไร จะเห็นความสำคัญแต่เพียงวิปัสสนา ไม่เห็นความสำคัญของสมถะ จะเห็นความสำคัญแต่เพียงสมถะ ไม่เห็นความสำคัญของวิปัสสนา พึงเข้าใจว่านั่นไม่ใช่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ตรัสธรรมปฏิบัติในส่วนของสมถกัมมัฏฐานหรือภาวนา**ว่า

"สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ, สมาหิโต ภิกฺขุ ภิกฺขเว ยถาภูตํ ปชานาติ."

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ, ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง."

ความเป็นจริงว่า นี่**ทุกข์**ตามที่เป็นจริง อย่างนี้ นี่**สมุทัย** คือเหตุแห่งทุกข์ตามที่เป็นจริง อย่างนี้ นี่**นิโรธ** คือสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ ตามที่เป็นจริง อย่างนี้ **มรรค** หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ตามที่เป็นจริง อย่างนี้ นี้ปรากฏอยู่ในสังยุตตนิกาย มูลปัณณาสก์

เพราะฉะนั้น พระคุณเจ้าที่เคารพ เกล้ากระผมจึงขอเน้นว่า **ธรรมปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ ได้ถึงมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงนั้น** ก็คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา** หรือ **สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน อันมีศีลเป็นบาท อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง ใช่อะไรอื่น** ต่อไปนี้เราจะมาพูดกันเรื่องวิปัสสนากัมมัฏฐานสืบต่อไป

ผู้เจริญวิปัสสนาพึงศึกษาให้รู้จัก**อรรถ** คือความหมายแห่ง **วิปัสสนากัมมัฏฐาน** หรือ **ภาวนา** และให้รู้จัก**ธรรม ๓ อย่าง** คือ **ธรรมเป็นภูมิเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา ๑ ธรรมเป็นรากเหง้าเป็นเหตุเกิดขึ้น ตั้งอยู่และเจริญขึ้นของวิปัสสนา๑ และธรรมเป็นตัววิปัสสนา ๑** พร้อมทั้งรู้จัก **ลักษณะ กิจ ผล** และ **เหตุของวิปัสสนา** และ **วิภาค ๖** คือความจำแนกของวิปัสสนาด้วยดังต่อไปนี้

(๑) **อรรถ** คือ **ความหมายแห่งวิปัสสนากัมมัฏฐานหรือภาวนา**

กัมมัฏฐาน (กรรมฐาน) แปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน คือ อุบายวิธีอบรมจิตใจให้สงบ ชื่อว่า **สมถกัมมัฏฐาน** และอุบายวิธีอบรมจิตใจให้เจริญปัญญา ชื่อว่า **วิปัสสนากัมมัฏฐาน**

ภาวนา แปลว่า การบำเพ็ญ การกระทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น ให้เกิดให้เจริญขึ้น ก็คือการอบรมจิตใจให้สงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ ชื่อว่า **สมถภาวนา** และการอบรมปัญญาด้วยความเห็นแจ้งรู้แจ้งในสภาวะของธรรมชาติตามที่เป็นจริง ก็ชื่อว่า **วิปัสสนาภาวนา**

คำว่า **"กัมมัฏฐาน"** และ **"ภาวนา" จึงมีความหมายเป็นอย่างเดียวกันนั่นเอง**

วิปัสสนา คือ **ปัญญาอันเห็นแจ้งรู้แจ้ง** ใน **สภาวะที่เป็นเองของสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง คือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม)** ทั้งที่มีวิญญาณครอง (อุปาทินนกสังขาร) และทั้งที่ไม่มีวิญญาณครอง (อนุปาทินนกสังขาร) ทั้งหมดทั้งสิ้น **ตามที่เป็นจริงว่า ไม่เที่ยง (อนิจฺจํ) เป็นทุกข์ (ทุกฺขํ) และมิใช่ตัวตน (อนตฺตา) ที่แท้จริง** รวมเรียกว่าปัญญาอันเห็นแจ้งรู้แจ้งใน **ไตรลักษณ์** ชื่อว่า **วิปัสสนาปัญญา** นี้ประการหนึ่ง

ใน**พระอริยสัจ ๔** คือ **ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ** และ **มรรคสัจ** อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ **สัจจญาณ กิจจญาณ** และ **กตญาณ** มีรอบ ๑๒ ชื่อว่า **โลกุตตรปัญญา** นี้ประการหนึ่ง และ

ใน**วิสังขารธรรม** คือ **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ อันไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (อสังขตธรรม) โดยความเป็นสภาพ เที่ยง (นิจฺจํ) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ) ยั่งยืน (ธุวํ) มั่นคง (สสฺสตํ) คงที่ (ตาทิ) ไม่เคลื่อน (อจฺจุตํ) คือเป็นธรรมที่ไม่ตาย (อมตํ ปทํ)** จึงไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ และตาย อีกต่อไป

สภาวะของวิสังขารธรรม คือ **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ จึงมีสภาพที่เป็นตรงข้ามกับอนัตตลักษณะของสังขารธรรมทั้งปวงทุกประการ เป็นสภาพธรรมที่พ้นจากอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ กลับมีอัตตลักษณะ คือมีลักษณะของความเป็นตัวตน (อตฺตตา) แท้** นี้นับเป็น**โลกุตตรปัญญา** อีกประการหนึ่ง

(๒) **ธรรมเป็นภูมิเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา**

คำว่า **"อารมณ์"** ณ ที่นี้หมายถึงเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต คือสิ่งที่ยกขึ้นพิจารณาให้เห็นแจ้งรู้แจ้ง ในสภาวธรรมทั้งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขารหรือสังขตธรรม) และทั้งที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (วิสังขาร หรือ อสังขตธรรม) ตามที่เป็นจริง ทั้งโดยสมมติและโดยปรมัตถ์

คำว่า **"ภูมิ"** ณ ที่นี้หมายถึง **พื้นเพ** หรือ **ชั้นแห่งจิต** คือ **ระดับแห่งจิตของผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน** โดยยกสังขารธรรม (สังขตธรรม) ขึ้นพิจารณาสภาวธรรมทั้งปวงนี้ให้เห็นแจ้งรู้แจ้งในพระไตรลักษณ์ เป็นวิปัสสนาปัญญา ในระดับโลกิยภูมิที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ถึงโลกุตตรภูมิ และ**ของพระอริยเจ้าผู้บรรลุอริยมรรค อริยผล แล้วพิจารณาปัจจเวกขณ์ด้วยผลญาณ** คือ **พิจารณาทบทวนมรรค ผล กิเลสที่ละได้แล้ว กิเลสที่ยังเหลือ** (เว้นพระอรหันต์ ที่ไม่ต้องพิจารณากิเลสที่ยังเหลือ) และ**พิจารณาพระนิพพาน อันเป็นวิสังขารธรรม** (อสังขตธรรม) เป็น**โลกุตตรปัญญา** ในระดับ**โลกุตตรภูมิ ของพระอริยเจ้า**

ธรรมที่เป็นภูมิ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนา จึงมีความหมายอันเดียวกัน และกล่าวโดยย่อมี ๖ คือ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ซึ่งมีทั้งที่เป็น **สังขตธรรม** (มีสังขตลักษณะ ได้แก่ ทุกขสัจ สมุทัยสัจ มรรคสัจ) และที่เป็นทั้ง **อสังขตธรรม** (มีอสังขตลักษณะ ได้แก่ นิโรธธาตุ คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์) หรือที่ชื่อว่า **"วิสังขารธรรม"** และ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒

(โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)

■ ■ ■ ■

ศีลข้อ ๑

โดย

ด.ช.พจน์ปรีชา ชลวิจารณ์*

ศีลเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับพวกเราทุกคน คนเรามีกรรมถ้าทำกรรมดีย่อมจะได้รับผลดี ถ้าทำกรรมชั่วย่อมจะได้รับผลชั่ว คือความเสื่อมและความทุกข์เดือดร้อน ทุกคนไม่อยากได้ผลชั่วจากกรรมชั่วด้วยกันทั้งนั้น การถือศีลเป็นวิธีระงับการเกิดกรรมชั่วเพื่อเราจะไม่ได้ผลจากกรรมชั่วในอนาคต ถ้าถือศีลกันทุกคนโลกของเราจะผ่องใสสว่างไสวด้วยบุญนับเท่าไม่ถ้วน จะมีแต่ความสันติสุขและร่มเย็นเป็นกันเอง จะเป็นโลกที่สะอาด เป็นโลกที่ไร้ความหลอกลวงและผู้คนก็จะเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะด้วยปัญญาอันเห็นชอบ มีความเจริญก้าวหน้าไปทั้งทางวิทยาศาสตร์ และทางธรรม

ปาณาติปาตา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิตทั้งปวง)

ห้ามเบียดเบียนสัตว์ เพราะสัตว์ทุกตัวและแม้เราทุกคนต่างก็รักชีวิตของตนเองทั้งนั้น ถึงจะมีความทุกข์ยากลำบากเพียงใด ก็ยังรักชีวิตตัวเอง ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเข้าไปใกล้ไก่มันจะวิ่งหนีเรา เมื่อเราปัดยุงหรือแมลงวันมันจะบินหนีไป ถึงแม้สัตว์ ยุง มด ปลวก ตัวเล็ก ๆ ที่ดูเหมือนจะไม่มีสมองที่จะรู้สึกเสียใจหรือคิดจะจองเวร

**นักเรียนชั้น ๓ โรงเรียน Winchester College, London,England.*

มันก็ยังมีความผูกพันธ์กับชีวิตของมัน คอยหาอาหารหาเลี้ยงให้อยู่รอดอยู่ทุก ๆ วัน ถ้าเราไปดับชีวิตของมันความผูกพันธ์นั้นก็จะถูกแย่งไป เปลี่ยนเป็นกรรมชั่วในตัวเรา เมื่อวันที่กรรมชั่วนั้นไล่ตัวเราทัน คือให้ผลเราก็จะได้รับผลของกรรมเป็นความทุกข์ ทรมาน เจ็บปวด บางทีก็ถึงกับสิ้นชีวิต

การทุบตีทำให้คนอื่นเจ็บเป็นอาจิณ ก็ถือว่าผิดศีลข้อนี้เหมือนกัน ความเจ็บส่งไปตามเส้นประสาทขึ้นสมองทันที เจ้าตัวก็ไม่พอใจโกรธและอาจถึงดับสติชั่วขณะ ในกรณีนี้ผู้ตีก็กระทำบาป เป็นบาปที่ทำให้คนอื่นเจ็บ และเป็นบาปที่ทำคนอื่นเสียสมาธิ ถ้ายิ่งผู้รับเคราะห์นั้นให้อภัย เจ้าตัวทำบาปนั้นอีกด้วยแล้วละก็ เขายิ่งจะบาปหนักเพราะสิ่งไม่ดีมันสะท้อนให้ถึงเจ้าตัวผู้ทำบาปนั้นทั้งหมด เราไม่อยากพรากจากชีวิตของตัวเองด้วย

กันทั้งนั้น เช่นเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยกันคอยขึ้นรถพยาบาลให้เขาเข็นไป ต้องกินยา ให้น้ำเกลือเสียเงินเป็นล้าน ๆ ให้ตัวเองหรือญาติอยู่ได้มีชีวิตอยู่รอด เพราะฉะนั้นก็จงอย่าไปเบียดเบียนคนอื่นเลย ขอให้คิดว่า สัตว์ทุกตัวก็เคยเป็นญาติของเรามาแล้วทั้งนั้น

บางคนสมัยนี้เห็นการเบียดเบียน การฆ่าเป็นของที่ไม่น่าละอาย ทำไปเพื่อความสุขของตน มีนิทานธรรมบทของพระศาสดา เรื่องหนึ่งเป็นคติเตือนใจสำหรับการกระทำนี้ ว่า

มีโอรสของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่ง เมื่อบิดาสวรรคตก็ไป

บนบานศาลกล่าว ขอราชสมบัติกับเทพเจ้า และโอรสนั้นจะตอบแทนโดยการจับพระราชาในทวีปข้างเคียงทั้งหมด พร้อมด้วย พระมเหสีของพระองค์มาสังเวย ต่อมาไม่นานพระองค์ก็ได้ราชสมบัติ จึงจับพระราชาและพระมเหสีดังกล่าวมาเป็นเครื่องสังเวย เทวดาก็ตกใจกลัวว่า จะมีพระราชามากมายต้องมาตายเพราะตน จึงไปหาท้าวสักกะเทวราช ท้าวสักกะก็บอกให้เทวดาตนนั้นแสดงตัวต่อหน้าพระราชา ทำเป็นดุจกำลังออกจากต้นไม้ของตนอ้างว่าพระราชาพูดเท็จผิดสัญญาเพราะได้จับพระราชาและพระมเหสีมาไว้หมด ยกเว้น พระเทวีของพระเจ้าอุคคเสน พอพระเทวีมาท่านก็จะแสดงธรรมให้พระราชาให้ชีวิตเป็นทาน เทวดาก็ได้ทำตามที่ท้าวสักกะบอกทั้งหมด พระราชาจึงจับพระเทวีมา พระเทวีจึงแสดงธรรมต่อหน้าท่านว่าที่พระราชาได้สมบัติเพราะบุญของท่าน ไม่ใช่เทวดาเสกมา และทรงกันแสง (ร้องไห้) และก็ทรงพระสรวล (หัวเราะ) กล่าวว่าที่ร้องไห้เพราะเห็นว่าถ้าพระราชาฆ่าคนถึงขนาดนี้เมื่อไหร่จะพ้นทุกข์ได้และที่หัวเราะก็เพราะทรงดีใจว่าพระองค์เองได้พ้นทุกข์แล้ว คำพูดของพระเทวีทำให้พระราชาทรงสลดพระทัยอย่างยิ่ง จึงขอขมาพระราชาเหล่านั้น แล้วได้ปล่อยให้กลับยังนครของตน

คติจากเรื่องนี้คือ การฆ่าคนอื่นเพื่อความสุขของตนนั้น มิใช่การกระทำของคนที่ฉลาดเลย หากเป็นการกระทำของคนที่โง่บัดซบนั้นแหละ มากกว่า

จึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจอานิสงข์ของการรักษาศีลข้อนี้แล้ว โปรดช่วยกันขอร้องให้ทุกท่าน ยึดศีล ๕ นี้เป็นหลัก อย่างน้อยก็อย่างได้ผิดศีลข้อนี้ **ปานาติปาตา** เลย นอกจาก**ศีลกุศล**ก็ขอให้ท่านจงมี**ทานกุศลและภาวนากุศล** อีกด้วย

ขออานิสงข์ทั้งหลายจงดลบันดาลให้ท่านปราศจากความทุกข์โศกโรคภัย ขอให้มีอายุมั่นขัญยืน สุขสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ มี มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ โดยสัมมาทิฏฐิแต่ส่วนเดียวโดยทั่วหน้ากันท่านทุกคนเทอญ

■■■■

ประวัติและการบริหารวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม และ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖, รป.ม. (ม.ธ)

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

(๗) นโยบายในการบริหาร/จัดการวัดและสถาบันฯ

๑) **"การสร้างพระในใจคน" เป็นความสำคัญเร่งด่วนอันดับหนึ่ง** ส่วน**การสร้างถาวรวัตถุ เป็นความสำคัญอันดับรองลงไป** คือ จะต้อง **"สร้างพระในใจตน" ก่อน**และ**ต่อ ๆ ไป** แล้วจึงช่วย **"สร้างพระในใจคน(อื่น)" เท่าที่ภูมิธรรมภูมิปัญญา** และ **กำลังทรัพยากรจะอำนวยให้** และ**จึงค่อย ๆ สร้างถาวรวัตถุตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วนที่สุดก่อน ตามกำลังทรัพย์ที่จะมีผู้ศรัทธาบริจาคมาในภายหลัง**

๒) **จะต้องสร้างและพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากร หรือวิปัสสนาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ** ให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนทั้งหลาย ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ **โดยไม่ต้องตั้งเป้าหมายเชิงปริมาณ คือจำนวนบุคลากร แต่มุ่งที่คุณวุฒิคือคุณภาพเป็นสำคัญ** กล่าวคือ

๒.๑ จะต้องพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่จะขอบรรพชาอุปสมบทเข้าเป็นพระภิกษุ สามเณร ที่จะอยู่ประจำที่วัดนี้ ให้ได้บุคคลที่มีความประพฤติดีหรือที่เคยมีความประพฤติไม่ดี ก็ต้องตั้งใจเลิกละความประพฤติที่ไม่ดีนั้นเสีย

๒.๒ จะต้องเป็นผู้มีความสนใจ ตั้งใจที่จะศึกษาภาคปริยัติทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลี เต็มกำลังสติปัญญา อย่างต่ำต้องศึกษาให้ได้สำเร็จชั้นนักธรรมเอก และเปรียญธรรม ๓ ประโยค หากสอบชั้นใดของแผนกใดตกซ้ำชั้น ๓ ปีขึ้นไป ต้องให้พิจารณาตนเอง เว้นแต่จะเป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีขึ้นไป หรือมีคุณธรรมความดีเป็นพิเศษ

๒.๓ จะต้องเป็นผู้มีความสนใจและตั้งใจในการศึกษาอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้าตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้สั่งสอนและถ่ายทอดไว้

๒.๔ จะต้องรักษาศีลหรือพระวินัยและจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของวัดโดยเคร่งครัด

๒.๕ จะต้องช่วยกันทำ กิจกรรมของวัด และรักษาทรัพย์สินของวัด เสมือนหนึ่งวิญญูชนจะพึงรักษาทรัพย์สินของตนเอง

๒.๖ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัตินอกรีตนอกรอยของสมณะ (อนาจาร หรือ ปาปสมาจาร) เป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่ดีพอสมควร เป็นผู้มีความเสียสละและอดทน ไม่ดื้อดึงต่อคำพร่ำสอนโดยชอบ ไม่ลุแก่อำนาจกิเลสคือตัณหาราคะ หรือโลภะ โทสะหรือพยาบาท และหลงงมงาย จนเกินฐานะของพระภิกษุและสามเณรผู้ประพฤติธรรม อันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ตนเองและแก่หมู่คณะ

หากประพฤติผิดศีล ล่วงละเมิดพระวินัย หรือระเบียบข้อบังคับของวัด หรือหลีกเลี่ยง ดื้อดึงไม่ช่วยกิจกรรมของวัดตามสมควร หรือลุแก่อำนาจของกิเลส ดื้อดึง

ต่อคำพร่ำสอนโดยชอบ จะได้รับการตักเตือนแนะนำด้วยเมตตาธรรมอย่างน้อย ๓ ครั้ง หากผู้ใดดื้อดึงประพฤติผิดพระธรรมวินัย อันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ตนเองและหมู่คณะต่อไปอีก ก็ต้องอาราธนาให้ไปหาวัดอยู่ใหม่

๓) **จะต้องจัดหาและจัดการทรัพยากรที่สัปปายะและเพียงพอแก่การบริโภคใช้สอยของพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา ทั้งผู้อยู่ประจำ และทั้งผู้มาอยู่ศึกษา และปฏิบัติธรรมชั่วคราวมีกำหนด เท่าที่จะสามารถจัดหาให้ได้โดยธรรม** คือ ไม่แสวงหาในทางที่ไม่สมควร (อเนสนา) พึงมีพึงได้ตามกำลังศรัทธาของทายกทายิกา (ผู้บริจาค) โดยไม่เป็นการรบกวน หรือขูดรีดประชาชน

๔) **จะต้องให้การศึกษาอบรมและเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมปฏิบัติคือสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้าตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) สั่งสอนถ่ายทอดไว้ ให้กว้างไกลออกไป ทั้งภายในและภายนอกวัด ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อประโยชน์ของสาธุชนหมู่ใหญ่ เท่าที่กำลังสติปัญญา ภูมิธรรมและบุญบารมีกำลังของบุคลากรและทรัพยากรจะพึงมีให้กระทำได้ โดยไม่กำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณ แต่มุ่งหมายที่คุณภาพเป็นสำคัญ**

๕) **จะต้องให้มีการบริโภคใช้สอยและรักษาทรัพยากรอันมีปัจจัย ๔ และเครื่องอำนวยความสะดวก ในการศึกษาอบรมและเผยแพร่พระสัทธรรม ตามที่มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้โดยเคารพ คืออย่างรู้คุณค่าและประหยัด** ไม่สุรุ่ยสุร่ายหรูหราฟุ่มเฟือยเกินฐานะของสมณะ ไม่ปล่อยปละละเลยให้เสียหาย แต่บริโภคใช้สอยให้เกิดประโยชน์ตามพระธรรมวินัยและตามความประสงค์ของทายกทายิกาผู้บริจาค เพื่อให้เป็นบุญเป็นกุศลแก่ผู้บริจาคนั้นมากที่สุด

๖) **จะต้องฝึกฝนให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนสหธรรมิกและสาธุชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องมีและแสดงความเคารพนับถือ จงรักภักดีอย่างจริงใจ และมีความกตัญญูกตเวทีต่อพระอุปัชฌาย์ ครูอาจารย์ และต้องเคารพนับถือพระเถรานุเถระอื่นตามลำดับพรรษา และปฏิบัติต่อกันด้วยพรหมวิหารธรรมและด้วยกิริยามารยาทที่ดีงามตามฐานะ**

๗) **จะต้องช่วยเหลือสังคมตามกำลังบุคลากรและทรัพยากรที่พอจะช่วยเหลือได้ ตามพระธรรมวินัยและระเบียบข้อบังคับของคณะสงฆ์ไทย**

๘) **การดำเนินโครงงานทุกอย่าง ไม่ต้องตั้งเป้าหมายว่า จะต้องให้ได้ผลเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้ ภายในระยะเวลาเท่านั้นเท่านี้อย่างชาวโลก อันจะก่อให้เกิดกิเลสตัณหาอุปาทาน อันจะมีผลเป็นความยินดียินร้ายอันเป็นทุกข์ คือ เมื่อสมหวังก็ตื่นเต้นดีใจ (โสมนัส) เมื่อผิดหวังก็เสียใจ (ทุกข์โทมนัส) และเมื่อตั้งความหวังไว้ก็จะต้องประสบกับความผิดหวังหรือสมหวังเรื่อยไป เป็นทุกข์**

แต่ให้ค่อยทำค่อยเป็นไป ค่อยขยายเมื่อพอมีกำลัง เพียงแต่ตั้งใจทำไปให้ดีที่สุด เพื่อประโยชน์ตนประโยชน์ท่านอย่างต่อเนื่อง ตามกำลังสติปัญญา ความสามารถและกำลังทรัพยากรเท่าที่พอมีพอหาได้โดยธรรมก็พอ จะได้ผลมากหรือน้อย โดยปริมาณหรือคุณภาพเพียงใด ก็สบายใจและพอใจเท่านั้น

(๘) การบริหารกิจการทั่วไป การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การปกครองบังคับบัญชา และบทบาทของผู้นำ

ก. การบริหารงานทั่วไป

ข้าพเจ้าเคยได้ยินว่า **พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า

วัดจะดีมีความเจริญมั่นคงจะต้อง

๑. **มีสมภารดี** คือมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ทรงศีล ทรงธรรม และมีกุศโลบายในการบริหารหรือจัดการวัด และการปกครองพระภิกษุ สามเณร ลูกวัดให้อยู่ในพระธรรมวินัยได้ดี

๒. **มีธรรมดี** คือมีการให้การศึกษาอบรมทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติภาวนาธรรมหรือพระกัมมัฏฐานที่ดี

๓. **มีพระดี** คือมีปูชนียวัตถุ ได้แก่ มีพระพุทธปฏิมาที่ดี และ/หรือพระบรมสารีริกธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์

และข้าพเจ้าขอเพิ่มเองอีก ๑ ข้อว่า

๔. **มีวัดดี** คือมีการจัดระเบียบภายในวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นที่สัปปายะ คือเหมาะแก่การเป็นสถานที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม กล่าวคือเหมาะแก่การเป็นศูนย์รวมของสาธุชนผู้ใฝ่เรียนรู้และปฏิบัติพระสัทธรรม หาความสงบทางใจ และผู้ต้องการประกอบการบุญกุศลอันบริสุทธิ์

ถ้าสมบูรณ์ทุกอย่างก็เลิศ ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ยังมีอย่างอื่นดี ก็พอรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดีได้ แต่ถ้าขาดแทบทุกข้อหรือไม่มีอะไรดีเลย ก็ยากที่จะเจริญมั่นคงต่อไปได้ และต่อไปจะกลายเป็นวัดร้างได้ในที่สุด

"**สมภาร**" หรือ "**เจ้าอาวาส**" **จึงมีความสำคัญที่สุด** ที่จะเป็นผู้บริหารกิจกรรมของวัด การปกครองบังคับบัญชา และดูแลพระภิกษุสามเณรและฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญ มั่นคง และสันติสุข เป็นศูนย์กลางของการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรมแก่ชุมชนและประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง

นั่นก็หมายความว่า "**สมภาร**" หรือ "**เจ้าอาวาส**" **ที่ดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติหลัก ๆ ที่สำคัญ** หรือ **ต้องเป็นผู้ตั้งใจปฏิบัติอบรมตนให้เกิดมี** และ**ให้เจริญองค์คุณของเจ้าอาวาสที่ดี ๕ ประการ ตามพระพุทธดำรัสตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย**ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ควรได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาส ๕ อย่างอะไรบ้างเล่า? ๕ อย่างคือ:-

(๑) **เจ้าอาวาสสมบูรณ์ด้วยมรรยาท สมบูรณ์ด้วยวัตร**

(๒) **เจ้าอาวาส เป็นพหุสูต เป็นเจ้าตำรับ**

(๓) **เจ้าอาวาส เป็นผู้ปฏิบัติขัดเกลากิเลส ยินดีในการหลีกเร้น ยินดีในกัลยาณธรรม**

(๔) **เจ้าอาวาส มีวาจาอ่อนหวาน พูดเพราะหู**

(๕) **เจ้าอาวาส มีปัญญาไม่โง่เขลา ไม่เงอะงะ**

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ควรได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาสแล."[๑]

จึงจะสามารถบริหารกิจกรรมหรือโครงการของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และจึงจะสามารถปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร และฆราวาสที่อยู่ในวัดให้อยู่ในศีลธรรม มีความสมัครสมานสามัคคี เรียบร้อยดี มีสันติสุข และจึงสามารถเป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนอย่างแท้จริงได้

สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี นั้น **แม้จะยังไม่มีฐานะเป็นวัด แต่ก็มีการบริหารและปกครองคล้ายกับวัด** กล่าวคือ**เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ นโยบาย และผู้บริหารงานเป็นอย่างเดียวกันกับวัด** จะต่างกันกับวัดก็แต่ว่า

๑. อ. ปญฺจก. ๒๒/๒๙๐/๒๓๑ คำแปลจากหนังสือขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ ของกองตำราคณะธรรมทาน ไชยา, พ.ศ.๒๔๙๙ หน้า ๔๓๔

ฐานะของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ยังมิได้เป็นนิติบุคคลอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๓๕) เท่านั้น

การบริหารงาน โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ นั้น **ได้รวมเข้ามาเป็นอันเดียวกันกับการบริหารสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี **ภายใต้คณะบุคคลผู้บริหารเดียวกัน** ตามที่กล่าวแล้วในข้อ (๕) **บุคลากรสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยมี **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** (ตั้งแต่สมัยที่ยังดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ พระพรหมคุณาภรณ์) เป็นประธาน และ**ข้าพเจ้าเอง** (ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นฆราวาส) **เป็นผู้อำนวยการบริหารตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้**

ส่วน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** นั้น**เป็นองค์กรนิติบุคคล** โดยมี **ฯพณฯ ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ** (ตั้งแต่สมัยที่ยังดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา) **เป็นประธาน** และ**ข้าพเจ้าเอง** (ตั้งแต่สมัยเป็นฆราวาส) **เป็นกรรมการผู้อำนวยการบริหาร เพื่อจัดการทางด้านเงินและทรัพย์สินของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ให้ถูกต้องตามธรรมและตามกฎหมาย**

มาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ข้าพเจ้าจึงเป็นศูนย์รวม หรือ **แกนกลางของการบริหารกิจการขององค์กรทั้ง ๕** คือ ทั้ง**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ **โครงการมูลนิธิ** และ **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** และทั้ง**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ในปัจจุบันนี้ด้วยนั้นเอง

ข. การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การปกครองบังคับบัญชา และบทบาทของผู้นำ

ในระยะเริ่มต้นการบริหารกิจการสถาบัน และ**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ นั้น **ข้าพเจ้ายังเป็นฆราวาสอยู่** และต่อมาได้**บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙** ข้าพเจ้าจึงแบ่งงานบริหาร และมอบหมายอำนาจหน้าที่การบริหารและการปกครองดูแลบุคลากร ดังต่อไปนี้

(ก) **อำนาจหน้าที่การบริหารกิจการทั่วไปเกี่ยวกับการเงิน** และ**สังหาริมทรัพย์ และบุคลากรของสถาบันฯ** และการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร และแม่ชี คนงานของสถาบันฯ ได้มอบหมายแก่**พระอาจารย์สังเวียน อธิวตฺโต** จากวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ สหธรรมิกที่ข้าพเจ้ามีความคุ้นเคยและเคารพนับถือเป็นผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักแทนข้าพเจ้า

(ข) ส่วน**ข้าพเจ้าเองนั้น ทำหน้าที่บริหารโครงการให้การศึกษา อบรม และเผยแพร่ธรรม ของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** และ**บริหารกิจการงาน**ทั้งปวง และ**ปกครองดูแลพนักงาน**ของ**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาตราบเท่าจนถึงทุกวันนี้

ข้าพเจ้าต้องแสดงบทบาทของความเป็นผู้นำ "**ทั้งโดยตรง**" และ "**โดยแอบแฝง**" หรือ "**อยู่เบื้องหลัง**" กล่าวคือ

(๑) **บทบาทของผู้นำโดยตรง**

โดย**การทำหน้าที่บริหารโครงการให้การศึกษา อบรม** และ**เผยแพร่ธรรม ในฐานะผู้อำนวยการบริหาร**ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี นับตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ และนโยบาย การวางแผนงาน และการบริหารงานโครงการให้การให้ศึกษาอบรมและเผยแพร่ธรรม ตลอดทั้งการสร้างพระวิทยากร และวิทยากร ฆราวาสบรรยายและสอนภาวนาธรรม และ

โดยการบริหารกิจการ ทางด้านการเงินและทรัพย์สิน ของ**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ตามมติของคณะกรรมการมูลนิธิฯ**

โดยมีกรรมการมูลนิธิฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ฝ่ายช่างวิศวกร สถาปนิก ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงินและเลขานุการ และพนักงานประจำ ฯลฯ เป็นผู้ช่วยดูแลรับผิดชอบงานเป็นแผนก ๆ ไป

(๒) **บทบาทของผู้นำโดย "แอบแฝง"** หรือ **"อยู่เบื้องหลัง"**

โดย**การถวายคำแนะนำ แก่พระอาจารย์สังเวียน อธิวตฺโต ผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักแทนข้าพเจ้าในการบริหารกิจการทั่วไปทางด้านการเงิน** และ**ทรัพย์สินในส่วนสังหาริมทรัพย์ และทางด้านบุคลากร ของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ให้ดำเนินไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ และนโยบายของสถาบันฯ

แท้ที่จริงแล้วข้าพเจ้ามีจิตสำนึกลึก ๆ อยู่ในใจว่า ถ้าสำนักปฏิบัติธรรมนี้จะมีฐานะเป็นวัดต่อไปในกาลข้างหน้า ก็ใคร่จะให้พระอาจารย์สังเวียน อธิวตฺโต นั้นแหละเป็นเจ้าอาวาส จะเหมาะกว่า เพราะท่านเป็นพระเถระผู้ได้ร่วมหัวจมท้ายมาด้วยกันอยู่แล้ว ส่วนข้าพเจ้าเองยังเป็นฆราวาส ซึ่งได้วางแผนชีวิตที่จะบวชเป็นพระภิกษุในวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙ และกว่าจะมีคุณสมบัติที่พอจะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสได้ ก็ต้องมีพรรษา ๕ ไปแล้ว แม้เมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้วก็เริ่มย่างเข้าสู่วัยชรา จึงใคร่จะทำหน้าที่แต่เพียงผู้บริหารโครงการให้การศึกษา อบรม และเผยแพร่ธรรมก็พอเหมาะแก่กำลังของตน

แต่พอได้ดำเนินการบริหารงานทั้งมูลนิธิ และสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายมานั้น กลับมีปัญหาในด้านการบริหารทั่วไปที่สถาบันฯ กล่าวคือ เพราะความที่พระอาจารย์สังเวียน ผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักแทนข้าพเจ้านั้น เป็นฝ่ายอยู่ประจำ จึงมีความใกล้ชิดกับคณะแม่ชีที่อยู่ช่วยกิจการโรงครัว และคนงานที่จ้างเข้ามาช่วยทำกิจการต่าง ๆ ของสถาบันฯ ยิ่งกว่าข้าพเจ้า ประการหนึ่ง ประกอบกับข้าพเจ้าไม่เจตนาที่จะแสดงบทบาทความเป็นผู้นำโดยตรง เพื่อยกย่องบทบาทของความเป็นผู้นำให้แก่ผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักแทนข้าพเจ้าให้สมบูรณ์ประการหนึ่ง และข้าพเจ้าเองย่อมมีความเคารพนับถือและอ่อนน้อมถ่อมตนต่อสมณะชีพราหมณ์ ตามฐานะของฆราวาสโดยปกติ อีกประการหนึ่ง จึงทำให้แม่ชีหน้าโรงครัว และหัวหน้าคนงานไม่เห็นความสำคัญของข้าพเจ้า แล้วกระด้างกระเดื่อง ไม่เชื่อฟังคำแนะนำโดยชอบของข้าพเจ้า ในเรื่องสำคัญ ๆ หลายประการที่ได้ถวายคำแนะนำไว้แก่ผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักฯ เป็นต้นว่า ข้าพเจ้าแนะนำ

(ก) ให้แม่ชีหัวหน้าโรงครัว

ผู้รับ-จ่าย และรักษาเงินค่าภัตตาหาร ทำบัญชีแสดงการรับ-จ่ายเงินประจำวันพร้อมกับให้มีใบสำคัญคู่จ่าย (ใบเสร็จรับเงิน หรือการบันทึกรายการใช้จ่ายแทนใบเสร็จรับเงิน)

เธอก็ไม่ยอมเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

(ข) ในระหว่างการอบรมพระกัมมัฏฐานซึ่งจะมีพระภิกษุ สามเณร มาเข้ารับการอบรมด้วยจำนวนมาก ให้โรงครัวจัดภัตตาหารเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ทั้งหมดมารับภัตตาหารบิณฑบาต ไปฉันที่กลดของตน ๆ แทนการจัดสำรับให้ท่านฉันรวมกัน เพื่อลดภาระในการจัดภัตตาหารเป็นสำรับ ซึ่งต้องใช้ทั้งถ้วยชามเป็นจำนวนมากขึ้น และต้องใช้กำลังคนจัดสำรับและล้างถ้วยชามเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และเพื่อเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมพระวินัยของพระภิกษุ สามเณร ผู้มาอยู่รับการอบรมพระกัมมัฏฐานให้เหมาะสมแก่สมณสารูป

เธอก็ไม่ยอมเชื่อฟังและปฏิบัติตาม อ้างว่าถ้าให้พระภิกษุโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าสำนักและพระวิทยากรบิณฑบาตไปฉันในบาตรแล้ว ดูไม่สมศักดิ์ศรี

(ค) ไม่ให้คนงานตัดต้นไม้โดยพลการ แต่หัวหน้าคนงานผู้ไปเข้าพวกกับแม่ชีหัวหน้าโรงครัวขัดขวาง ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของข้าพเจ้าดังกล่าวแล้วข้างต้น แกล้งตัดต้นกะซึก (จามจุรีสีทอง) ซึ่งเป็นไม้โพธิ์ที่พระพุทธเจ้ากกุสันธะได้ประทับนั่งใต้โคนต้นไม้พันธุ์นี้บำเพ็ญสมณธรรมแล้วตรัสรู้ ที่ข้าพเจ้าได้ปลูกไว้จนโตแล้ว โดยพลการ เป็นการทดลองกำลังว่า "ฉันทำอย่างนี้ก็ได้ ใครจะทำไม"

พระอาจารย์สังเวียนผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักเองก็ไม่อาจบังคับบัญชาบุคคลเหล่านี้ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยชอบของข้าพเจ้าได้สำเร็จ เพราะท่านเกรงใจบุคคลเหล่านี้ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้อยู่ประจำใกล้ชิด

และต้องอาศัยแรงงานของบุคคลเหล่านี้

ข้าพเจ้าต้องแสดงบทบาทของผู้นำโดยตรงทันทีที่การอบรมพระกัมมัฏฐานเสร็จ โดยนิมนต์พระอาจารย์สังเวียนผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักและให้เชิญแม่ชีหัวหน้าโรงครัว มาประชุมพร้อมด้วยกรรมการมูลนิธิฯ ชี้แจงความผิดของบุคคลเหล่านี้แล้วสั่งให้แม่ชีหัวหน้าโรงครัวไปหาวัดอยู่ใหม่ภายใน ๗ วัน และให้เลิกจ้างหัวหน้าคนงาน นับตั้งแต่วันรุ่งขึ้นเป็นต้นไป

ค. การบริหารงานบุคคล (Personnel Administration)

ในภายหลังต่อ ๆ มา แม้เมื่อข้าพเจ้าได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อยู่ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ในวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ แล้วนั้น ปัญหาในทำนองนี้ก็ยังเกิดขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการเงินในโรงครัว และอื่นๆ ซึ่งพระอาจารย์สังเวียน ผู้ทำหน้าที่เจ้าสำนักแทนข้าพเจ้า ก็ไม่อาจบังคับบัญชาให้เป็นไปตามคำแนะนำของข้าพเจ้าได้ และคงจะทำให้ท่านไม่สบายใจอยู่บ้าง ประกอบกับท่านเองก็คงไม่ประสงค์ที่จะรับเป็นเจ้าอาวาสท่านจึงได้กลับวัดปากน้ำภาษีเจริญ ในประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๐ และข้าพเจ้าก็ได้คัดเลือกพระภิกษุผู้เป็นศิษย์ ซึ่งได้บวชเข้ามาอยู่ปฏิบัติธรรม และช่วยกิจการของสถาบันฯ ให้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหารกิจกรรมภายในสถาบันฯ แทนข้าพเจ้า ในขณะที่ข้าพเจ้ายังคงอยู่ศึกษาภาคปริยัติทั้งแผนกนักธรรม และแผนกบาลี ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ คือ

ข้าพเจ้าจึงได้มอบหมายให้พระชรุฑ สุวณฺณวณฺโณ ทำหน้าที่บริหาร กิจการสถาบันฯ แทนข้าพเจ้าเป็นลำดับต่อมา ท่านทำหน้าที่อยู่ถึงพ.ศ. ๒๕๓๑ ก็ได้กลับต้นสังกัดวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (ลาสิกขาแล้ว) และข้าพเจ้าก็ได้มอบหมายให้ พระวิบูลย์ วิปุลฺธมฺโม ซึ่งต่อมาได้มรณภาพเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๔

ก็พอดีเป็นเวลาที่**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยท่าน **ฯพณฯศาสตราจารย์ บัญญัติ สุชีวะ ประธานมูลนิธิ ฯ** ได้ยื่นคำร้องขออนุญาตสร้างวัด และ**ได้รับอนุมัติให้สร้างวัดได้ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ข้าพเจ้าจึงต้องแสดงบทบาทของผู้นำโดยตรงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา** แต่ก็ยังคงใช้วิธีการแบ่งงาน และมอบหมายอำนาจหน้าที่ในส่วนงานที่สำคัญๆ ได้แก่ การจัดการอบรมพระกัมมัฏฐาน การดูแลปกครองพระนวกภิกษุ (พระบวชใหม่) การดูแลปกครองสามเณร ให้แก่พระภิกษุผู้เป็นศิษย์ และอยู่ช่วยงานที่สถาบันฯ ให้หมุนเวียนกันทำหน้าที่ต่าง ๆ คราว

ละประมาณ ๑ ปี ในระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ศึกษาภาคปริยัติ ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ตลอดมาจน **ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการตั้งเป็นวัดชื่อ "วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม" เมื่อ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๔** และ **ข้าพเจ้าได้รับเลือกและแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ในปีเดียวกัน จึงได้ย้ายสังกัดจากวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มาทำหน้าที่เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เต็มบริบูรณ์** ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงการปกครองบังคับบัญชาและบทบาทความเป็นผู้นำในฐานะเจ้าอาวาสในตอนต่อไป

การที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น คือ **การแบ่งงาน** (Division of Work) และ **การมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน** (Delegation of Authority) **โดยให้พระภิกษุที่อยู่ประจำ หมุนเวียน** (Rotate) **กันทำหน้าที่ต่าง ๆ คราวละประมาณ ๑ ปี** ในระหว่างที่ข้าพเจ้ายังไม่ได้มาอยู่ประจำที่สถาบันฯ **ก็เป็นการให้การอบรมบุคลากรระหว่างการปฏิบัติงาน** (Personnel In-Service Training) **อันเป็นส่วนสำคัญของการบริหารงานบุคคลนั่นเอง**

การฝึกอบรมการบริหารงานการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรเช่นนี้ ก็เพื่อให้พระภิกษุผู้เป็นศิษย์ได้พัฒนาบุคลิกและ**ความสามารถในการบริหารและการปกครอง โดยให้ฝึกลงมือปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบจริง** ตั้งแต่ที่ขอบข่ายของงานยังไม่กว้างขวางใหญ่โตนัก **ให้ได้ประสบการณ์จากการที่ต้องประสบกับปัญหาเอง จะต้องพิจารณาปัญหา**และ**หาวิธีแก้ปัญหาด้วยความถูกต้องเหมาะสมบริสุทธิ์ ยุติธรรมเอง** แต่ถ้ามีปัญหาที่สำคัญหรือหนัก ข้าพเจ้าก็จะมาช่วยพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินใจในขั้นสุดท้าย (Final Decision Making) ให้เองอีกทีหนึ่ง

นี้เป็นการสร้างบุคลากรเพื่อเตรียมกำลังที่จะช่วยแบ่งเบาภาระเมื่อขอบข่ายของงานขยายวงกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีฐานะเป็นวัด และ**เป็นการเตรียมกำลังที่สามารถจะให้เป็นตัวแทนของข้าพเจ้า ซึ่งกำลังย่างเข้าสู่วัยชราเข้าไปทุกทีแล้ว ได้ถูกต้องเหมาะสม อันจะช่วยให้การสืบบวรพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่ขาดสาย**

และ**โดยวิธีนี้ก็ทำให้ข้าพเจ้าได้ทราบอัธยาศัยใจคอ**และ**ขีดความสามารถอันเป็นจุดเด่นของศิษย์แต่ละรูป** และ**ทั้งจุดอ่อนของแต่ละรูป เพื่อช่วยขัดเกลาให้ดีขึ้น เมื่อได้ผลเท่าใด ข้าพเจ้าก็สามารถจะมอบหมายอำนาจหน้าที่การงานให้ถูกต้องเหมาะสมกับอัธยาศัยใจคอและขีดความสามารถของแต่ละรูป ซึ่งไม่เหมือนกันหรือไม่เท่ากัน** (Put the Right Hands on the Right Jobs) **ได้ดี ยิ่งขึ้น** เรียกว่า **"ถ้าไม่ให้ทดลอง ทำก็ไม่รู้"**

อนึ่ง นับตั้งแต่มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายได้ยื่นคำขอสร้างวัดฯ และได้รับอนุญาตให้สร้างวัดได้เป็นต้นมา จนถึงได้รับประกาศตั้งเป็นวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ นั้น **ข้าพเจ้าได้ปรึกษาหารือกับพระภิกษุทั้งที่ยังอยู่ต้นสังกัดเดิม** แต่ปลีกตัวมาช่วยกิจกรรมที่สถาบันฯ **และทั้งที่อยู่ช่วยกิจกรรมประจำที่สถาบันฯ ในนโยบายเกี่ยวกับการที่จะรับสมัครพระภิกษุสามเณรที่จะมาอยู่ประจำที่สถาบันฯ** และ**นโยบายที่จะใช้เป็นระเบียบปฏิบัติพิเศษ สำหรับพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ประจำที่สถาบันฯ ซึ่งต่อไปจะขอจดทะเบียนตั้งเป็นวัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามนี้** และ **ได้เห็นพ้องต้องกันในนโยบายที่สำคัญหลายประการ** ว่า

(๑) **ให้มีคณะกรรมการสงฆ์คณะหนึ่ง โดยมีข้าพเจ้าเป็นประธาน ทำหน้าที่พิจารณาคุณสมบัติของพระภิกษุสามเณรที่จะมาขออยู่ศึกษาอบรมธรรมเป็นประจำ** และ**ของผู้ที่จะมาขอบวชเป็นพระภิกษุสามเณรอยู่ศึกษาอบรมเป็นประจำ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะตัดสินใจรับเข้ามาอยู่** หรือ**รับบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้** ว่า

เมื่อได้รับเข้ามาอยู่แล้ว หรือ**ได้รับบวชเข้ามาอยู่แล้ว ก็ต้องขอดูวัตรปฏิบัติ ความประพฤติ** และ**อัธยาศัยใจคอ ก่อน ๑ พรรษา** หากพระภิกษุหรือสามเณรผู้เข้ามาอยู่ครบ ๑ พรรษาแล้ว มีความประสงค์ที่จะอยู่ต่อก็ให้แสดงความจำนงต่อคณะกรรมการสงฆ์ **เมื่อคณะกรรมการสงฆ์ได้พิจารณา**

เห็นสมควร ก็รับเข้าเป็นพระภิกษุ หรือสามเณร ในสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ หากไม่เห็นสมควร ก็จะอาราธนาให้กลับต้นสังกัด หรือ **ให้หาวัดอื่นอยู่ใหม่**

นโยบายนี้ได้ใช้เป็นระเบียบปฏิบัติต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

(๒) **ปัจจัยเอกลาภทั้งปวงที่เกิดมีแก่สงฆ์ของสำนักปฏิบัติธรรมนี้ก็ดี หรือแก่ภิกษุสามเณรรูปใดที่ทายกทายิกามิได้เจาะจงถวายให้เป็นปัจจัยหรือของใช้ส่วนตัว ก็ดี หรือที่มิใช่เป็นทรัพย์สินส่วนตัว (เช่น เงินบำเหน็จ บำนาญ ทรัพย์มรดก เป็นต้น) ก็ดี ให้ส่งเข้าเป็นทรัพย์สินส่วนกลางของสงฆ์ของสำนักนี้ เพื่อใช้สอยร่วมกัน**

นโยบายนี้ก็ได้ใช้เป็นระเบียบปฏิบัติต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

(๓) **ห้ามพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ผู้อยู่ประจำ และแม้ที่เข้ามาอยู่ศึกษาปฏิบัติธรรมชั่วคราว ครอบครอง หรือเสพสิ่งเสพติดมึนเมา ให้โทษเป็นที่ตั้งแห่งความประมาททุกชนิด แม้บุหรี่ก็ต้องห้ามด้วย**

ห้ามเล่นการพนัน, ห้ามฟังวิทยุ เทป และห้ามรับชม-ฟังโทรทัศน์ ที่เป็นรายการบันเทิง เช่น รายการเพลง ดนตรี หรือการละเล่น หรือ **รายการที่เป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์**

ห้ามสะสมพระพุทธรูปจนเกินควร, ห้ามซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนวัตถุมงคล เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ห้ามมีวัตถุอัปมงคลอยู่ในครอบครอง และ **ห้ามเรียนไสยศาสตร์**

ห้ามติดต่อกันในเชิงชู้สาวกับเพื่อนต่างเพศ ห้ามมีรูปภาพหรือหนังสือลามกอนาจาร ฯลฯ

นโยบายเหล่านี้ ก็ได้ใช้เป็นระเบียบปฏิบัติต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๔ เป็นต้นมานั้น ข้าพเจ้าได้วางแผนโครงการให้การศึกษาอบรมและเผยแพร่พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า ทั้งภาคปริยัติและทั้งภาคปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า เพื่อสร้างพระในใจตนและเพื่อช่วยสร้างพระในใจคนอื่น เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อช่วยกันสืบบวรพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง และได้บริหารงานในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้โดยจะแบ่งเป็นการวางแผนโครงการและการบริหารงาน เป็น ๒ ภาค คือ ๑) ภาคปริยัติสัทธรรม และ ๒) ภาคปฏิบัติพระสัทธรรม ดังต่อไปนี้

(โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)

■ ■ ■ ■

ผลประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม

โดย
ผู้ปฏิบัติธรรมชั้นประถม

ข้าพเจ้าเป็นผู้เริ่มปฏิบัติธรรมใหม่ซึ่งมีประสบการณ์ที่คิดว่าหาค่ามิได้ อยากจะนำมาเล่าสู่กันฟัง

ก่อนอื่นข้าพเจ้าขออธิบายปัญหาใหญ่ในชีวิตของข้าพเจ้าที่นึกไม่ออกว่าเหตุการณ์ที่ประสบอยู่ทั้งหมดนี้เกิดจากสาเหตุใด นอกจากเป็นผลมาจากกรรมเก่า ปัญหาในชีวิตก็คือครอบครัวของข้าพเจ้ามีพ่อ แม่ พี่ชาย พี่สาว และข้าพเจ้ารวม ๕ คน เป็นครอบครัวที่ขาดความปรองดอง ทั้งนี้เพราะพี่ชายได้รับการเลี้ยงดูโดยคุณปู่คุณย่าตั้งแต่แรกเกิด พี่สาวเติบโตใช้ชีวิตกับคุณพ่อคุณแม่ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้นได้รับความอุปถัมภ์เลี้ยงดูโดยคุณตาและคุณยาย **เป็นเหตุให้พ่อแม่และพี่น้องไม่เคยใช้ชีวิตเติบโตมาด้วยกัน จึงไม่มีความสัมพันธ์และผูกพันธ์กันเหมือนพี่น้องครอบครัวอื่น** โดยที่ได้กล่าวแล้วว่าคุณพ่อและคุณแม่ไม่ได้เลี้ยงดูข้าพเจ้ามาตั้งแต่เกิดเลยไม่มีโอกาสได้รู้จักและเข้าใจข้าพเจ้าได้ลึกซึ้งพอ ในอดีตที่ผ่านมาข้าพเจ้าจึงเติบโตขึ้นมาอย่างคนที่ขาดสิ่งสำคัญในชีวิตคือครอบครัวที่เข้าใจกัน **มีความใฝ่ฝันและพยายามอยู่เสมอที่จะเข้าให้ถึงครอบครัวที่ข้าพเจ้าไม่รู้จัก** แต่เหมือนมีกรรมเก่า จึงทำให้ความตั้งใจและความดีที่พยายามทำตลอดมานั้นมิได้เป็นผลช่วยให้เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเลย ไม่เคยมีใครใยดี หรือให้ความสนใจหรือญาติดีกับข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าจึงถูกทำร้ายจิตใจทั้งคำพูดและการกระทำอยู่ไม่ขาดสาย แต่ข้าพเจ้าก็ยังมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะขอทำดีต่อไป เพื่อสักวันหนึ่งคงมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวได้

โอกาสที่ข้าพเจ้ารอคอยมากว่าสามสิบปีเพิ่งมาถึง เมื่อไม่นานมานี้เอง เมื่อสามีภรรยาคู่หนึ่งได้แนะนำให้ข้าพเจ้ามาสัมผัสและรู้จักกับการปฏิบัติธรรมเจริญภาวนา ซึ่งมีผู้แนะนำการปฏิบัติที่เป็น**ลูกศิษย์ของพระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ได้กรุณาแนะนำการปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ตั้งแต่ครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้เริ่มปฏิบัติ**ข้าพเจ้าก็ได้สัมผัสกับความสุขอย่างไม่เคยพบมาก่อน เมื่อได้เห็นดวงกลมใสที่ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด หรือที่เรียกว่าดวงปฐมมรรค ดวงปฐมมรรคนี้ช่วยนำความสว่างมาให้กับชีวิตของข้าพเจ้าจนถึงปัจจุบันนี้** ข้าพเจ้ารู้จักฝึกกาย วาจาและใจให้มีความสามารถควบคุมสติได้ดีขึ้นไม่ค่อยโกรธง่ายเหมือนแต่ก่อน แม้คำพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ก็รู้สึกตัวว่ามีความนุ่มนวลขึ้น มีสติสัมปชัญญะ รู้ว่าสิ่งใดควรพูด รู้จักใช้คำพูดเหมือนกับได้ขัดเกลาให้ฟังไพเราะเพราะพริ้งและตรงจุดตรงประเด็นโดยเฉพาะวินาทีสำคัญแต่ละครั้งซึ่งต้องใช้ปากเป็นเอกอย่างกระทันหัน คำพูดที่ได้ฝึกฝนอย่างมีสติเหมือนได้กลั่นกรองผ่านดวงธรรมจึงฟังแล้วน่าเชื่อถือ พูดได้อย่างใจปรารถนากว่าแต่ก่อน

วันหนึ่งคุณแม่ของข้าพเจ้าโกรธข้าพเจ้าและครอบครัวของข้าพเจ้ามาก ซึ่งคิดว่าคงมาจากการเข้าใจผิดบางเรื่อง ครั้งนั้นก่อนที่ข้าพเจ้าจะปรับความเข้าใจและตอบโต้กับคุณแม่นั้น **ข้าพเจ้าได้กำหนดสำรวมกาย วาจา และใจไว้ตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ และสวดมนต์ภาวนาของตั้งจิตอธิษฐานขอผลแห่งบุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้สะสมมาได้ช่วยให้ข้าพเจ้ามีสติ อย่ามีโทสะและโมหะ ขอให้มีความสามารถในการใช้คำพูดที่น่าฟังจากใจจริงพร้อมทั้งเหตุผลและขอให้คุณแม่เปิดโอกาสรับฟัง ขอให้ทำความเข้าใจกับคุณแม่ให้ได้ในครั้งนี้** ผลก็คือคำพูดของข้าพเจ้าในวันนั้นออกมาอย่างสละสลวยเหมือนได้ถูกขัดเกลามาดีแล้ว แม้แต่คุณแม่ยังหยุดรับฟังโดยตลอดอย่างไม่เคยมีมาก่อน นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาเราเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นเป็นทวีคูณ ข้าพเจ้าและครอบครัวเริ่มมีความใกล้ชิดสนิทสนมรักใคร่ปรองดองกันทุกคน แม้แต่พี่สาวของข้าพเจ้าที่ห่างเหินเดินเป็นเส้นขนานกันมาตลอดชีวิตก็เริ่มมีความสัมพันธ์รักกันแน่นแฟ้น จริงใจต่อกัน เปิดใจคุยกันเป็นความรู้สึกอบอุ่นที่น่าทนุถนอมยิ่งเหมือนครอบครัวในอุดมคติที่ข้าพเจ้าเคยใฝ่ฝันต้องการ

ข้าพเจ้าเชื่อว่าผลบุญจากผลการปฏิบัติธรรมมีจริง ทุกคนเกิดมามีกรรมเก่าติดตัวมาที่จะต้องมารับผลกรรมนั้น จงอย่าพยายามสร้างกรรมใหม่เพิ่มขึ้น หากรู้จักหลักปฏิบัติธรรม รู้จักสำรวมกาย วาจาและใจ ใช้สติสัมปชัญญะพยายามสั่งสมบุญให้มากขึ้น ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดมีค่าไปกว่าธรรมะ เพราะธรรมะช่วยให้คนมีสติสัมปชัญญะ มีเมตตาธรรม ละกิเลสและกำจัดให้เบาบาง ช่วยขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ โดยเฉพาะเห็น จำ คิด รู้ ของตน ดำเนินชีวิตด้วยความราบรื่น พบกับความสุขที่แท้จริง **ที่สำคัญคือเราท่านทุกคนต้องลงมือทำความเพียรเอง พระพุทธเจ้าทรงเป็นแต่ผู้บอกทางให้**

อนึ่ง ข้าพเจ้าดีใจที่ได้มีโชคดีที่ได้พบบุคคลที่เป็นสหธรรมิกช่วยชักจูงข้าพเจ้าให้มาพบกับสิ่งที่ประเสริฐ คือการปฏิบัติธรรม **สามารถนำผลของการปฏิบัติธรรมเท่าที่จะพอมี ตามบุญบารมีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการมีสติยับยั้งโทสะ รู้จักใช้เหตุผลแก้ไขปัญหาให้ตรงประเด็น** อีกทั้งบุญกุศลที่เคยทำมาได้ส่งผลให้ข้าพเจ้า และครอบครัวได้มีโอกาสประสานเชื่อมโยงกันจนรักใคร่ปรองดองกันมาถึงปัจจุบันนี้ สาธุ

■■■

AWARENESS *

By

Potpreecha CholviJarn

As I walk through the water meadow,
I think in my mind about our lives.
"All lives are not soft and shallow,
but full of sorrow, suffering and pride.

Full of envy, lust and anger,
and these things make us so ill,
they cause every reason to suffer,
but some of us do not see and never will.....

One with enough merits must know
that nowt** is essential around us.
if there's something; that connot be low,
can't be music, neither fame nor lust.

Why ?
Because money, power and love,
when we are dead; no clue where they are,
So the essential must be perfect above,
where there's no suffering, is Nivarna !"

---

* บทประพันธ์การบ้านในวิชาอังกฤษของนักเรียน ชั้น ๓ โรงเรียน Winchester college, London England
** nowt = nothing

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม

ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล
คุณสุทัศน์-คุณสุนีรัตน์-ด.ญ.สุชญา นิ่มกุลรัตน์
หจก.ประวัติยนต์
คุณนัทธมน เลิศมหโชค
คุณจินตนา รุจิรัชกร-ด.ญ.ทิพย์อำพัน งามเบญจวงศ์
คุณพงศ์พฤทธิ์ รุจิรัชกร และครอบครัว
โรงเรียนอนุบาลสุนรา
บริษัท อ๊อกซิเดชั่น จำกัด
คุณจันทร์ศรี-คุณระเบียบ สิงห์น้อย และครอบครัว
คุณประภาส-คุณวาสนา เนตรกระจ่าง และครอบครัว
นพ.ธรรม์พงษ์-ดร.สาวิตรี รังสิภัทร์
คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณอุดม เรืองสุรัตน์
คุณขวัญยืน แสนยโยธิน

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

บ.บางกอกสลักภัณฑ์ และ บ.อิทธิผลอุตสาหกรรม 1993 จก. เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรม ทุกวันเสาร์ต้นเดือน ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง
รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
พระภาสกร ปภากโร	ถวาย	พระธรรมวรนายก วัดเบญจมบพิตร ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
คุณกนกพร สัจพันโรจน์	ถวาย	พระธรรมกิตติโสภณ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
นพ.โสภณ พานิชพันธ์	ถวาย	พระธรรมคุณาภรณ์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ๗๑๐๐๐
คุณสุทธิพร สัจพันโรจน์	ถวาย	พระราชสิทธิมงคล วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณสุทธิพงษ์-พูลสุข กุลศิริชัยวัฒน์ และครอบครัว	ถวาย	พระราชวชิรดิลก วัดคูยาง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร ๖๒๐๐๐
คุณกิตกำธร-ยาใจ จิตรงามปลั่งและบุตร	ถวาย	พระสุวรรณเจติยาภิบาล วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณบุญธรรม-ฉวีวรรณ โนสุยะ และครอบครัว	ถวาย	พระโสภณธรรมเมธี วัดราชคฤห์ อ.เมือง จ.พะเยา ๕๖๐๐๐

คุณสุภาพ สัจพันโรจน์	ถวาย	พระครูสมณธรรมสมาทาน วัดปากน้ำ (พระอุโบสถ) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
คุณพฤนท์ พานิชพันธ์	ถวาย	พระครูอาวุธบุรารักษ์ วัดแก้วโกรวาราม อ.เมือง จ.กระบี่ ๘๑๐๐๐
คุณสง่า สัจพันโรจน์	ถวาย	พระครูสิริวรากร วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณกนกพร สัจพันโรจน์	ถวาย	พระครูประภัศร์กิจจานุกิจ วัดปากน้ำ (ห้องสมุดมงคลสิริ) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
คุณสง่า-สุภาพ สัจพันโรจน์ และครอบครัว	ถวาย	พระครูปลัดสุวัฒนศีลคุณ วัดปากน้ำ (ตึกศรีบุญรัตน์) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
คุณสุขใจ พานิชพันธ์	ถวาย	พระครูอรรถธรรมสุนทร วัดประชุมโยธี อ.เมือง จ.พังงา ๘๒๐๐๐
คุณสง่า สัจพันโรจน์	ถวาย	พระครูธรรมธรพิชัย วัดปากน้ำ (ตึกสังเวคานุสรณ์) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
คุณสุทธิพร สัจพันโรจน์	ถวาย	พระอาจารย์สุวิชชาญ วัดปากน้ำ (คณะเนกขัมม์) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
คุณสุภาพ สัจพันโรจน์	ถวาย	พระหยิ่วเหา วัดปากน้ำ (คณะเนกขัมม์) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย ถวายแด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม)

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

ตอบปัญหาธรรม

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

เนื่องในการอบรมพระกัมมัฏฐานรุ่นที่ ๒๙

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๓๘

○ **ถาม** เห็นนิมิตนอกตัวกับเห็นนิมิตในตัว แตกต่างกันอย่างไร

● **ตอบ** เห็นนิมิตนอกตัวกับเห็นนิมิตในตัว แตกต่างกันมาก สำหรับผลการปฏิบัติ ยกตัวอย่างให้ฟัง หลวงปู่มั่น ท่านนั่งเห็นนิมิตเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใสแจ่มในเบื้องต้น ท่านเห็นอยู่ข้างนอก ทีนี้ท่านก็ตามนิมิตไปเรื่อย จะเห็นอดีตก็ได้ เห็นอนาคตก็ได้ บางทีก็แม่น บางทีก็ถูก บางทีก็ผิด ถูกค่อนข้างมากเหมือนกัน ไป ๆ ก็เห็นอดีตของตนเองก็ได้ หลวงพ่อบอกว่า เอ เห็นอย่างนี้อยู่ตั้ง ๓-๔ เดือน ไม่รู้จะทำอย่างไร มันเรื่องอะไรกันนี่ สรุปแล้วหลวงพ่อก็ทราบว่า นิมิตนอกตัวถูกหลอกได้โดยง่าย และมิได้เป็นไปเพื่อสติปัฏฐาน ๔ หลวงพ่อหรือหลวงปู่มั่นจึงเพ่งนิมิตเข้าไปในตัว ท่านเรียกว่า "**ดวงพุทโธ**" กระผมจะยกตัวอย่างให้ฟัง ท่านก็สอนศิษยานุศิษย์ ถ้าเห็นนิมิตนอกตัว ให้พิจารณาว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่าไปตามนิมิตนั้น ตามไปก็ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีการกำจัดกิเลสสักที แต่นิมิตในตัว (กระผมได้ในเห็นประวัติของท่าน ซึ่งหลายท่านคงได้อ่านประวัติแล้ว) ท่านเรียกว่า "**ดวงพุทโธ**" มีชาวป่าชาวเขาที่ท่านได้เคยไปพักห่างจากหมู่บ้านพอประมาณ ท่านเดินจงกรม ดูดวงใส ชาวป่าชาวเขาสังเกต เอ ท่านดูอะไรหนอ เลยมาถามท่าน "ตุ๊เจ้า ดูอันหยัง เดินหาอันหยัง" ท่านบอกว่า **"เดินหาดวงพุทโธ"** ชาวเขาถามท่านว่า ตัวเขาอยากจะช่วยตุ๊เจ้าหาบ้างได้ไหม ท่านบอก

"ได้ซิ หาเถิด ดวงพุทโธนี้พระพุทธเจ้าประทานมาให้ แต่บางทีมันก็หาย ต้องเดินหา"

อุบายของท่านลึก แต่ว่าหาได้นะ หาได้ก็เป็นของตัวเอง คนป่าคนเขาก็หาลองทำดูว่าทำอย่างไร ท่านก็ว่าพุทโธ สอนไป พวกเจ้าเหล่านั้น ไปเดินก็หาพบจริง ๆ บางคนพบแล้วถึงธรรมกาย ในประวัติหลวงพ่อบอกว่าเจ้านี่ถึงธรรมกาย ท่านเล่า อยู่ในประวัติของท่าน

ที่กระผมกล่าวนี้ เป็นเรื่องย่อ แม้ที่ปฏิบัติพุทโธ เขาก็เอานิมิตเข้าใน พิจารณาภายใน ไม่ได้เอาไว้ข้างนอกตัว เหตุเพราะอะไร ? เพราะ**ข้างนอกเป็นนิมิตหลอก เป็นกสิณ เป็นปฏิภาคนิมิต** ติดปฏิภาคนิมิต บางครั้งมันจริงบ้าง มันเพี้ยนบ้าง เพราะเห็นจำคิดรู้ มันไม่ได้ซ้อนกัน ฝรั่งเขาเรียกโฟกัส ซ้อนกัน เหมือนเราปรับกล้องถ่ายรูป เหมือนแว่นแก้ว หรือแว่นสายตา จะปรับโฟกัส หรือจุดรวมแสง คล้ายกันอย่างนั้น ไม่ได้มีโอกาสปรับอย่างนั้น เพราะไม่ได้หยุด ณ ภายใน ไม่ได้หยุด ณ ที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม อันเป็นที่ตั้งธาตุละเอียดของขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ซึ่งเขาตั้งอยู่กลางของกลางกันและกันตามลำดับตรงกำเนิดธาตุธรรมเดิม มันแตกต่างกันอย่างนี้ จึงไม่มีสภาวะจะไปพิจารณา เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม กิเลสก็ไม่หมด และการเห็นนิมิตภายนอกกายด้วยความเห็น (ด้วยใจ) ความจำ ความคิด ความรู้ บางครั้งก็เที่ยง บางครั้งก็เล่ห์ คือไม่ตรงตามที่เป็นจริง เพราะถูกภาคมารเขาสอดละเอียด ให้เห็นนิมิตหลอกได้ง่าย

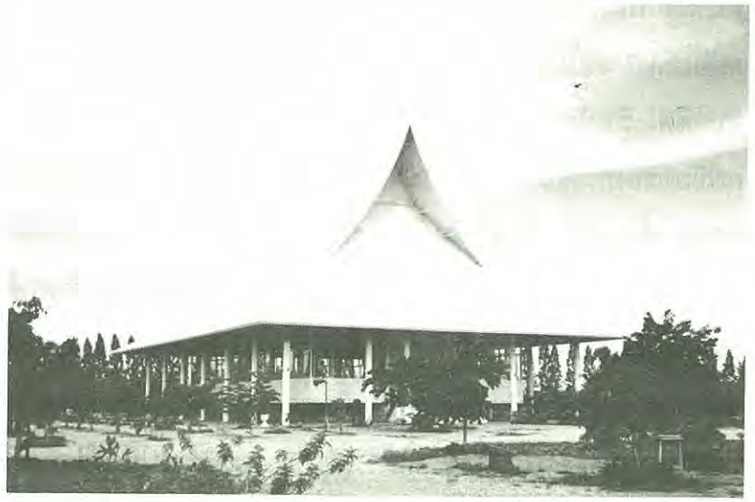

เพราะฉะนั้น ให้ไปถามบูรพาจารย์ของเราที่ดีๆ ประเสริฐๆ ท่านต่างเพ่งไปข้างในหมดทั้งนั้น จึงจะถึงนิพพาน เพราะที่นั่นจะสามารถพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง **ณ ภายใน**แบบเบื้องต้น คือ **เอาปัจจัยในตัวเรา กายมนุษย์นี้แหละเป็นปัจจัยใน**

การน้อมนำกาย เวทนา จิต ธรรม ของคนอื่นมาเป็นอารมณ์ เป็นเครื่องพิจารณา **ณ ภายนอก**

แต่ถ้าทำละเอียดไป ๆ ก็เหมือนอย่างวิธีปฏิบัติของเรา **กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** และ**ธรรมในธรรม ซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ เข้าไป ณ ภายใน**

แต่การจะเข้าถึง กาย เวทนา จิต ธรรม ณ ภายใน ต้องเหมือนขึ้นบันได ขึ้นบันไดขั้นที่ ๑ เมื่อขึ้นไปยืนแล้ว เรายืนบนชั้นที่ ๑ แล้วจึงก้าวขึ้นชั้นที่ ๒ เอาชั้นที่ ๑ เป็นฐาน จึงก้าวขึ้นชั้นที่ ๒ ยืนอยู่บนชั้นที่ ๒ เรียบร้อยมั่นคงแล้ว เอาชั้นที่ ๒ เป็นฐาน ก้าวขึ้นสู่ชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๔ ตามลำดับ ดังนี้ ใจก็เหมือนกัน ที่จะสามารถบริสุทธิ์ต้องอาศัยฐานที่ตั้ง ฐานในการพิจารณา ฐานในการกำจัดกิเลสเป็นชั้น ๆ ไป กิเลสของเรา มีตั้งแต่หยาบไปจนสุดละเอียด

กิเลสหยาบ มี **อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ** หนาเตอะอยู่ในกายมนุษย์หยาบ

กิเลสละเอียดต่อไป โลภะ โทสะ โมหะ อยู่ในใจของกายทิพย์

ราคะ โทสะ โมหะ อยู่ในใจของกายรูปพรหม นี้ละเอียดไป

ปฏิฆะ กามราคะ อวิชชา นั่นกิเลสละเอียดค้างอยู่ในใจของกายอรูปพรหม

แต่ว่ากายหยาบลงมามีกิเลสทั้งหมด ที่ละเอียด ๆ ไปก็กิเลสที่เหลือ ๆ บางลงไป ๆ จากกิเลสหยาบไปเป็นกิเลสละเอียดๆๆๆ อยู่ที่ไหน ? อยู่ในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ นั่นเอง แต่เมื่อสุดละเอียดของกายรูปพรหม อรูปพรหม **พ้นจากอรูปภพ** นั่นเป็นธาตุธรรมบริสุทธิ์ที่พ้นโลก คือธรรมกาย เพราะฉะนั้น **จะเข้าถึงธรรมกาย เข้าถึงพระนิพพานต้องปฏิบัติภาวนาธรรมให้ทั้งรู้ ทั้งเห็น** และ **ทั้งเป็น**ธาตุธรรมที่บริสุทธิ์ ชำระกิเลสเป็นชั้น ๆ ผ่านกาย เวทนา จิต ธรรม ทั้ง ณ ภายนอก และ ณ ภายใน ละเอียดไปสุดละเอียดเป็นชั้น ๆ ไป

การจะไปรู้เห็นอย่างนั้น ใจจะต้องหยุดอยู่ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม จึงไปพิจารณาเห็นอยู่ตรงนั้น คนไม่ได้ปฏิบัติก็ไม่รู้ เลยเหมาเอาว่าการปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายติดนิมิต แต่เขาไม่รู้ กระผมจึงกราบเรียนพระคุณเจ้าว่า เมื่อเอาใจเข้าใน หยุดนิ่งกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมแล้ว เราก็ดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อยไปจนสุดละเอียด มันติดนิมิตเดิมที่ไหน ? คนพูดไม่รู้ พูดตำหนิเขาอย่างง่ายๆ นั่นตัวเองไม่รู้ตัว เพราะไม่รู้ว่านิมิตเป็นอย่างไร **นิมิตนั้น เรากำหนดขึ้นเพื่อรวมใจ** เพราะสายตาเนื้อมองไม่เห็นว่าใจมีรูปร่างเป็นอย่างไร เพราะ**ใจไม่มีรูปร่าง แต่**

ธาตุละเอียด เขามีเห็นได้ด้วยตาใน ตาเนื้อมองเห็นไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องอาศัยอุบายวิธีรวมธรรมชาติของใจ ๔ อย่าง คือ **ความเห็นด้วยใจ** ความจำ ความคิด และความรู้ ให้มาหยุดข้างในก็ต้องให้นึกเห็นนิมิตข้างในไว้ นึกให้เห็นเครื่องหมายหรือนิมิต"นิมิต" แปลได้หลายอย่าง ความฝันก็ได้ สิ่งที่เห็นอย่างอื่น เรียกนิมิตก็ได้ **นิมิตนึกให้เห็นเครื่องหมาย**หรือ**นิมิตด้วยใจ** เรียกกำหนด "**บริกรรมนิมิต**" เป็นเครื่องหมายที่นึกเห็นด้วยใจ **เพื่อรวมใจเข้ามาอยู่ในองค์บริกรรมนิมิต** เมื่อใจค่อย ๆ มาหยุดนิ่งแล้ว เห็นสิ่งที่เราเอามาเป็นเครื่องหมายนั้นใส แต่เห็นเดี๋ยวเดียวก็หาย เห็นได้ชั่วคราว เรียก**อุคคหนิมิต**

ถ้าว่าใจแค่นึกเห็นได้บริกรรมนิมิตคือกำหนดนิมิตได้นั้น เป็นสมาธิอยู่ในระดับ**ขณิกสมาธิ** คือนิดหน่อย แต่พอเอาเกศา (เส้นผม) มาเพ่ง คือนึกให้เห็นด้วยใจ และบริกรรมภาวนา คือนึกท่องในใจว่า "**เกศาๆๆ**" จนกระทั่งเห็นเกศาใส เรียกว่าพอสามารถถือเอา "**อุคคหนิมิต**" ได้ นี้เป็นสมาธิในขั้น "**อุปจารสมาธิ**" ขั้นตอนนิมิตอันมีผล ในเกิดสมาธิระดับต่าง ๆ เป็นไปอย่างนี้

ถ้าจิตนิ่งสนิท เห็นใสแจ่ม ทีนี้เส้นเกศานิดเดียว จะขยายให้เท่าตึกนี้ก็ได้ ย่อลงมาเล็กนิดเดียวก็ได้ ใส อย่างนี้เรียก "**ปฏิภาคนิมิต**" นิมิตติดตา ลืมตาก็เห็น ยืนก็เห็น เดินก็เห็น หลับตาก็เห็น เรียกว่าได้**ปฏิภาคนิมิต** นี้เป็นสมาธิระดับ**อัปปนาสมาธิ**

นิมิตนี้ตั้งแต่นึกให้เห็นด้วยใจ เพื่อรวมใจเข้ามา ใจก็ค่อย ๆ หยุดเครื่องหมายเดิมที่คิดเห็น มาเป็นเห็นใส จากใสก็เห็นติดตา ติดตาติดใจ เป็นปฏิภาคนิมิต ลืมตาก็เห็น หลับตาก็เห็น นอนหลับไปแล้วตื่นมาก็เห็นอีก ก็อย่างนี้

เพราะฉะนั้น นิมิตเป็นเครื่องช่วยให้ใจหยุดนิ่งเป็นสมาธิแนบ

แน่นมั่นคงถึงอัปปนาสมาธิ โดยมีนิมิตหรือเครื่องหมายเป็นสื่อ ให้รวมใจมาหยุดมานิ่ง ณ จุดใดจุดหนึ่ง ถ้าเห็นนิมิตอยู่ภายนอก นั้นเป็นปฏิภาคนิมิตล้วน ๆ ภายนอกนั้น เห็น จำ คิด รู้ คือ ใจ มันเล่ห์ได้ เช่นว่า พอใครเห็นนิมิตอยู่ภายนอก จะอธิษฐานเห็นอะไรๆ เดี๋ยวเดียวมันเห็น ใจลำเอียงนิดเดียวก็เห็นตามที่ใจนึกลำเอียงไว้ก่อนได้ เพราะใจหยุดยังไม่จริง ไม่หยุดนิ่งจริง ความปรุงแต่งจึงยังมีได้ บางทีก็มีมากด้วย

แต่การนึกให้เห็นด้วยใจในครั้งแรก เป็นอุบายวิธีที่กระทำขึ้นเพื่อรวมใจเข้ามา ตั้งแต่**บริกรรมนิมิต** นึกให้เห็นด้วยใจ อย่างนี้ไม่ผิด ถูกทีเดียว เป็นวิธีให้ได้อุคคหนิมิตและปฏิภาคนิมิต ให้ได้สมาธิตั้งแต่ระดับขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ แล้วใจหยุดนิ่งสนิทจริง ๆ เมื่อได้ปฏิภาคนิมิต ก็เป็นสมาธิระดับอัปปนาสมาธิ อันเป็นเบื้องต้นของ**ปฐมฌาน**

คนที่เจริญสมาธินอกศาสนากระทำสมาธิโดยไม่รู้ที่ตั้งของใจ เพราะเขาไม่รู้มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง ไม่รู้วิธีเจริญภาวนา มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม อันเป็นเอกายนมรรคคือทางสายเอกว่า ฐานที่ตั้งของใจควรจะอยู่ที่ไหน ก็ต้องอยู่ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนี้เอง แต่เขาไม่เคยเห็น ก็เลยไม่รู้ว่าเอกายนมรรคอยู่ตรงไหน รู้แต่เพียงตัวหนังสือ นี่ความแตกต่างจากอ่านหนังสือกับการลงมือปฏิบัติภาวนา มันแตกต่างกันอย่างนี้ ประสบการณ์มันไม่มี จึงต่างกันตรงนี้

ความจริงการเจริญภาวนาสมาธิมันมีตั้งแต่สมัยโบร่ำโบราณนานมาแล้ว ก่อนพุทธกาลก็มี แต่มันเป็นมิจฉาสมาธิ คือมิได้เป็นไปเพื่อให้เกิดปัญญา มิได้เป็นไปเพื่อละกิเลส แต่ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีบุญบารมีจะพัฒนาวิธีปฏิบัติเข้าไปสู่จุดนี้เอง ได้แก่ หลวงปู่มั่น หลวงปู่สด เป็นต้น ท่านจึงเอานิมิตเข้าไปพิจารณา ณ ภายใน

หลวงปู่สดหรือหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านทราบเหตุและผล จึงได้ชี้แจงอธิบายออกมาเลยทีเดียวว่า เมื่อใจไปหยุดตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม จิตดวงเดิมตกศูนย์ จิตดวงใหม่ที่ผ่องใสก็จะลอยเด่นขึ้นมา จิตนี้เป็น **"วิสุทธิจิต"** วิสุทธิจิตนี้มิได้เป็นเพราะการอ่านหนังสือแล้วเรียกวิสุทธิจิต แต่ต้องรู้ ต้องเห็น ต้องเป็นที่ใจ ซึ่งอยู่ท่ามกลางวิสุทธิศีล หรือศีลวิสุทธิ ศีลที่บริสุทธิ์อยู่ที่ใจ เจตนาความคิดอ่านผ่องใสอยู่ นั่นเป็นสีลานุสติ หลวงพ่อท่านเรียก **"ศีลเห็น"**

ศีลเห็นเป็นอย่างไร ? ถ้าศีล

มัวหมอง เห็นเลย ข้างใน ไม่ได้เรื่อง มัวหมอง ในใจ นี่แหละ **สีลานุสติ** หรือ **ศีลวิสุทธิ** ตั้งอยู่ในท่ามกลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์มนุษย์ละเอียดนี่เอง

เมื่อใจไปจรดนิ่งอยู่ตรงนั้นเข้า ถูกดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายจิตดวงเดิมตกศูนย์ ดวงใหม่ลอยเด่นขึ้นมา ตั้งอยู่ในท่ามกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายดวงใหม่ที่ผ่องใส เพราะฉะนั้น **จิตดวงใหม่** ละคือปล่อยนิมิตเดิมไปแล้ว ดวงเก่าไปแล้ว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายและใจดวงใหม่จึงปรากฏขึ้นมา จึงไม่ใช่ปฏิภาคนิมิตดวงเดิมแล้ว เป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย แล้วเขาก็ดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อยไปถึงกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เป็น ณ ภายใน ต่อๆ ไปจนสุดละเอียดถึงธรรมกาย

ถ้าจะนับว่า **กรณีที่เห็นกายในกาย-ธรรมในธรรมนี้ เป็นนิมิต** คือสิ่งที่สัมผัสและเห็นได้ เหมือนเรากำลังเห็นซึ่งกันและกัน เห็นอาคารบ้านเรือน เรียกว่านิมิต**ก็ได้** แต่**เป็นการเห็นนิมิตของจริงโดยสมมติ** เห็นของสมมติ จะเรียกว่านิมิตก็เรียกไป นิมิตนั่นแหละ **สิ่งที่เห็นนั้นมีอยู่จริงในใจเรา ในกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมของเรา** คือ **การพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** และ **ธรรมในธรรม จากสุดหยาบของกายเนื้อไปสุดละเอียด ของกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด ไปสุดละเอียดถึงธรรมกาย**

นิมิตในส่วนที่กล่าวนั้นของโลกิยะตั้งแต่กายมนุษย์หยาบไปสุดละเอียดไปถึงกายอรูปพรหม นั่นแหละ**เป็นของจริงโดยสมมุติ** เป็น **"บัญญัติ"** ที่เราเรียกว่า **"อ้อ นี่ตัวตนของเรา"** บัญญัติขึ้น ที่แท้จริงไม่ใช่ตัวตนแท้จริง **เป็นอนัตตา** ตรงนี้แหละเข้าใจให้ดี

ถ้า**พ้นนิมิต**ที่เรียกว่า**ตัวตนโดยสมมุติ** หรือว่า**ของเราโดยสมมุติ** พ้นสิ่งนี้ไปแล้ว **เป็นกายธรรม** เป็น "**ธรรมกาย**" นั้น **เป็นปรมัตถธรรม** ปรมัตถธรรมนั้นไม่ใช่ส่วนนิมิตที่เป็นสมมุติแล้วเป็นธรรมในธรรมที่ละเอียดไปสุดละเอียดพ้นโลกแล้ว เพราะฉะนั้นให้เข้าใจ คนไม่เข้าใจก็บอกว่า "**ติดนิมิต ติดธรรมกาย**" ถ้าท่านได้ปฏิบัติถึงธรรมกาย เป็นธรรมกายแล้ว ท่านจะรู้ว่าไอ้ที่ด่ามาท่านต้องรีบไปกราบขอโทษให้ทั่วนะ เพราะการปฏิบัติภาวนาได้ถึงธรรมกายแล้ว มีคุณมหาศาล นับประมาณมิได้ อย่าว่าแต่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายเลย ได้แค่ดวงใสอยู่ตรงศูนย์กลางกาย เห็นใสแจ่มอยู่ก็มีคุณมโหฬารแล้ว คุณค่ามหาศาล นับประมาณมิได้ สามารถจะปฏิบัติให้ถึงมรรคผลนิพพานแม้ในชาตินี้ก็ได้ในเบื้องต้น ถ้าได้เพียงเห็นดวงใสไม่ต้องพูดถึงธรรมกายหรอก ถึงอย่างไรก็จะต้องถึงธรรมกายจนได้แหละ เพราะฉะนั้น คนไม่รู้ พูดไปก็บาป เพราะธรรมกายนั่นไม่ใช่นิมิตแล้วจริงอยู่ เห็นได้ สัมผัสได้ แต่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ มีในนิพพานสูตร

"**อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตํ อภูตํ อกตํ อสงฺขตํ...**"

"**ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติ ที่ไม่เกิดแล้ว ที่ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีอยู่ นะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีได้มีอยู่แล้วไซร้ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว ที่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งได้แล้ว กระทำได้แล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้วไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้แล้ว กระทำไม่ได้แล้ว มีอยู่ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว ที่เป็นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งได้แล้ว กระทำได้แล้ว จึงปรากฏ**"

นั้นเป็นปรมัตถธรรม ไม่ใช่เรื่องสมมุติ ไม่ใช่เรื่องบัญญัติแล้ว พ้นไปแล้ว เพราะฉะนั้นโปรดเข้าใจว่านั่นไม่ได้เรียกว่านิมิต ตรัสเรียกว่า "**ธรรมชาติที่ไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว...**"

ที่สถิตอยู่ของพระนิพพาน (คือธรรมกายที่บรรลุอรหัตผลแล้ว) ที่ดับขันธ์ (คือดับรอบ) เข้าปรินิพพาน ด้วย**อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** สถานที่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า **อายตนะ** พระพุทธดำรัส เหล่านั้นไม่ใช่เรื่องนิมิตทั้งสิ้น

นิมิตอีกคำหนึ่งคือ **สุบินนิมิต** ความฝัน

สิ่งที่เห็นได้ สัมผัสได้ คือที่ชื่อว่า "**นิมิต**" ดังที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้เป็น**อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**

ส่วนธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้ว และอายตนนิพพาน เป็นปรมัตถธรรม เป็นอสังขตธรรม นั่นเป็นอมตธรรม ชื่อว่าวิสังขาร มีสังขารไปปราศแล้ว หรือพ้นไปจากสังขารแล้ว มิใช่เรื่องนิมิต จึงต้องทำความเข้าใจให้ดีโดยทางปฏิบัติภาวนา

กล่าวสรุปว่า การเห็นนิมิตนอกตัว อาจจะถูกหลอกได้ง่าย ความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้ อาจเล่ห์ได้ง่าย เห็นผิดพลาดได้ง่าย เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติภาวนาที่เห็นนิมิตนอกตัว อย่างเช่นพวกฤาษีชีไพร หรือแม้แต่พระธิเบต มหายาน ที่นิยมตั้งใจให้เห็นอยู่ที่กระหม่อม หรือเห็นที่หน้าผากก็มีโอกาสเห็นผิดจนได้ แต่ถ้าตั้งใจให้เข้ามาภายในตัว โอกาสพิจารณาเห็นถูกยิ่งมากขึ้น แต่ก็ไม่วายถูกปรุงแต่งมากมายหนักหนา ก็มีโอกาสพลาดได้เหมือนกันรู้ไปไม่ตลอด รู้เรื่องธรรมกาย แต่รู้ไม่ตลอด เคยได้ยินว่าพวกพระธิเบตดั้งเดิมเขารู้ธรรมกายตลอด แต่มาหลัง ๆ มาชักไม่ตลอด นิมิตติดอยู่ที่หน้าผาก เขาเรียกว่า "**ตาที่สาม**"

หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านมีประสบการณ์ ท่านทราบแน่ชัดเลยว่านิมิตได้แก่ปฏิภาคนิมิต หรือแม้ตั้งแต่บริกรรมนิมิตก็เถอะ ท่านให้เอาใจเข้ามารวมข้างในแล้ว จิตไม่ปรุงแต่ง เมื่อจิตไม่ปรุงแต่งแล้ว กิเลสก็เบาบาง เมื่อกิเลสเบาบาง ธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ได้แก่ **ธาตุละเอียดของขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ก็จะซ้อนกันอยู่กลางของกลางกันและกันตามลำดับ เป็นชั้นๆ กันเข้าไปข้างในตรงกลางของกลางกำนิดธาตุธรรมเดิม ความเห็น จำ คิด รู้ ก็เที่ยงขึ้น** ไปจนถึงคนที่ปฏิบัติภาวนาให้ใจหยุดนิ่งแน่วแน่ ถึงได้ปฏิภาคนิมิต หยุดนิ่งตรงนั้น จิตดวงเดิมก็จะตกศูนย์ ปล่อยนิมิต

เดิมไป จิตดวงใหม่ที่ผ่องใสก็จะปรากฏขึ้น นั่นเป็น**ธรรมในธรรม** และ**กลางธรรมในธรรม มีกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด** และยิ่งเมื่อเราเข้าถึงกายละเอียด ๆ ที่หนึ่ง ก็ผ่องใสทั้งกาย เวทนา จิต และธรรม

อาศัยใจของกาย เวทนา จิต และธรรม ที่ผ่องใสระดับนั้น เป็นพื้นฐานปฏิบัติให้ผ่องใสยิ่งขึ้นไปอีก หยุดนิ่งกลางของกลาง ดับหยาบไปหาละเอียดต่อไปอีก เข้าสู่กาย เวทนา จิต ธรรม ที่ละเอียด ๆ ต่อ ๆ ไปอีก จนสุดละเอียดก็จะถึง**ธรรมกาย** ทีนี้เหมือนกับแว่นขยายซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ โฟกัสตรงกัน **เมื่อโฟกัสตรงกันตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม การเห็นอะไร ๆ จะแม่นยำ แต่ที่ไม่แม่นยำ** ก็คือว่า**เคลื่อนศูนย์ เมื่อเคลื่อนศูนย์จิตก็ปรุง** หลวงพ่อท่านบอกว่า**กลางของกลางนั่นแหละถูกพระแล้ว ใครอยากเข้าถึงพระให้หยุด หยุดในหยุดกลางของหยุด ดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อยไป แต่ถ้าใครเอาใจออกนอกตัวก็ถูกถิ่นทำเลของมาร** เริ่มตั้งแต่จิตของเราออกไปยึดเกาะอารมณ์ภายนอก แล้วก็ปรุงแต่งอารมณ์นั้น ๆ แต่เมื่อใจหยุดนิ่ง มันก็หยุดปรุง นี่ธรรมชาติของใจเป็นอย่างนี้

เพราะฉะนั้น **การเอาใจไปวางไปหยุดไปนิ่ง ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือสองนิ้วมือนั้น ถูกศูนย์กลางกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม จากสุดหยาบไปสุดละเอียดถึงธรรมกาย ถึงพระนิพพานเลย** เพราะฉะนั้น บางคนนั่งภาวนา ๆ ไปจนจิตละเอียดขึ้นวูบหนึ่ง เห็นธรรมกาย เห็นพระนิพพานได้เลยก็มี บางคนนั่งไปเห็นดวงธรรมหยุดในหยุดกลางของหยุด ขยายดวงธรรม เห็นธรรมกายใสสว่างไม่ต้องผ่านกายมนุษย์ก็มี ข้อนี้ไม่เป็นประมาณ

เพราะฉะนั้น จึงขอสรุปไว้เท่านี้ก่อนว่า **ถ้าเอาใจออกนอกตัวนั้นเป็นถิ่นทำเลของมาร การเห็นด้วยใจ ความจำ ความคิด ความรู้ จะทำหน้าที่ปรุงแต่งได้มากขึ้น การเห็นอะไร ๆ จึงไม่เที่ยงร้อยเปอร์เซ็นต์** แล้วก็**มักจะผิดพลาดได้เสมอ** จึงต้อง**ให้รวมใจหยุดในหยุดกลางของหยุด** และ**ดับหยาบไปหาละเอียด เป็นกายที่ใสละเอียด ต่อๆไปจนสุดละเอียด จิตก็จะหยุดปรุงแต่งธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ก็จะซ้อนเป็นชั้นๆ กันเข้าไปข้างในตรงกันหมด ณ กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ก็จะเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** และ **ธรรมในธรรม** จากสุดหยาบถึงสุดละเอียด **จนถึงธรรมกาย** และ**เป็นธรรมกาย**

และถึง**อายตนะนิพพาน ให้ได้รู้เห็นทั้งสภาวะของสังขารธรรม และวิสังขารธรรมตามที่เป็นจริง** ให้เข้าใจจุดนี้ให้ดี นี้คือผลดีของการเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายที่ตั้ง "ใจ" ไว้ที่ศูนย์กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม

แท้ที่จริง กระบวนการของจิต เมื่อจิตดวงเดิมหยุดนิ่งตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม หยุดนิ่งถูกส่วน ก็จะตกศูนย์จากศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ไปยังศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ ถ่ายทอดกรรมเดิม ปรุงแต่งเป็นจิตดวงใหม่ (ซ้อนอยู่ตรงกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย) ลอยเด่นขึ้นมาตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ **เป็นธรรมชาติ เกิดดับๆ** อยู่อย่างนี้ นี่แหละ**ได้เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของกาย เวทนา จิต และ ธรรม ของสัตว์โลก**

เพราะฉะนั้น **จึงแนะนำให้เอาใจมาหยุดตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือขึ้นมา ๒ นิ้วมือ ซึ่งเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิมจริงๆ** และ**เป็นที่ตั้งถาวรของใจ** คือ **ใจเปลี่ยนวาระตรงนี้ ปรุงแต่งตรงนี้ หยุดปรุงตรงนี้ เข้าถึงมรรคผลนิพพานก็เข้ากันตรงนี้ เพราะเข้าด้วยใจ** และ**ด้วยธาตุธรรมละเอียด** มิได้เดินเข้าด้วยกายภายนอก แต่เข้าด้วยใจ ใจที่รับรู้ ทางปริยัติเรียกว่า "**วิญญาณ**" เป็นแกนกลาง ส่วน**เวทนา สัญญา สังขาร** ธรรมชาติอีก ๓ อย่างของใจอยู่ในกลางของกลางซึ่งกันและกันไปจนถึงวิญญาณ รวมเรียกว่า "**ใจ**"

ใจนี้ เมื่อถึงอรูปพรหมละเอียด สุดละเอียดแล้วตกศูนย์นี่แหละ "**วิญญาณดับ**" นั่นแหละ**สุดละเอียดของวิญญาณของกายในภพสาม** จึงปรากฏ "**ธรรมกาย**" รู้ของธรรมกาย ไม่ใช่วิญญาณ แต่เป็นญาณ นี้แหละ**ญาณหยั่งรู้ของธรรมกาย** เมื่อถึงธรรมกายแล้ว ดับหยาบไปหาละเอียดจนเป็นธรรมกายที่ละเอียด ทีนี้แม่นยำนักเชียว แต่ถ้าเคลื่อนศูนย์เมื่อไรก็หายแม่น หรือว่าโอ้อวด อยาก

จะอวด อยากจะโก้ อยากดัง จิตถูกปรุงด้วยกิเลสก็เคลื่อนจากศูนย์ ออกมาจากธรรมกาย โดยที่ตัวเองก็ไม่รู้ตัว พวกที่ธรรมกายมัวหมอง ไม่ก็ดับไปเลย ไม่รู้เท่าทันกระบวนการของจิต ไม่รู้เท่าทันกิเลส จึงบอกกัน ณ บัดนี้ว่า **มาปฏิบัติธรรม ณ สถานที่แห่งนี้ ไม่มีการพยากรณ์กันเว้นแต่ครูกับศิษย์** ไม่มีการพยากรณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ข้างหลังจะเป็นอย่างไร ไม่มีใครให้มาดูว่า พ่อแม่ไปอยู่ไหนนะ เราไม่พูด ที่วัดนี้ไม่ทำ และบอกต่อ ๆ กันว่า **อย่าทำเพราะใจท่านเริ่มออกไปถิ่นทำเลของมารแล้ว พอจิตปรุงปุ๊บ เดี๋ยวก็หลงลาภสักการะ** เสร็จภาคมารเขาเท่านั้นแหละ ฉะนั้น จงจำไว้ **เราปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดกิเลส**

อีกอย่างหนึ่ง โปรดทราบ คือว่า แม้ธรรมกายช่วยอะไร ๆ ได้มากพอสมควร แต่**ทุกคนต้องช่วยตนเอง มาศึกษามาปฏิบัติให้เป็นเอง ให้พอช่วยตนเองได้** เรื่องธรรมะเป็นเรื่องเฉพาะตัว **จงตั้งใจทำเอง ให้มันเป็นเอง ให้มันเกิดเอง** ถ้าจะขอความช่วยเหลือจากครูบาอาจารย์ ขอให้เป็นเรื่องจำเป็นจริงๆ เพราะ**กิจสำคัญคือเรื่องกำจัดกิเลส ใครเขามาขอให้ช่วยทำอะไร ท่านจงอย่ารับทำให้ทั่วไป เพราะมารเขาสอดละเอียดให้มีภาระมาก ๆ** เรื่องภายในมิใช่เรื่องธรรมดา **หลวงพ่อหลวงพี่ทั้งหลายที่ถึงธรรมกาย อย่าเมตตามาก** อย่าไปตั้งสำนักรับทำอะไรๆ ถ้ามีเมตตามากเกินอุเบกขา ระวังจะกลายเป็นเมตตุ๊บ คือหล่นตุ๊บลงได้ง่ายมาก อย่าอยากดังทางนี้เลยครับ จงปฏิบัติภาวนาเพื่อ กำจัดกิเลสลูกเดียวครับ ให้เขาฝึกปฏิบัติเองครับ เพียงแต่ทำใจให้หยุดให้นิ่ง สัมมาอรหัง ตรงกลางของกลาง ก็ช่วยได้พอสมควรแล้ว ช่วยตัวเองได้มาก ถ้าใจหยุดนิ่งสนิทจนเห็นดวงใสแจ่มละก็ช่วยได้มากเลย แม้โรคภัยไข้เจ็บก็หายได้มากทีเดียว ถ้าทำวิชชาชั้นสูงยิ่งขึ้นไปอีกช่วยได้มากอีก เพราะฉะนั้น **จงช่วยตัวเอง** และ**แนะนำผู้อื่นให้ฝึกปฏิบัติ ให้เข้าถึงธรรมในธรรม ถึงธรรมกายเอง ก็จะสามารถช่วยตัวเองได้.**

■■■■

ขอเชิญเป็นเจ้าภาพสร้างเสนาสนะถวายเป็นวิหารทาน

มูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ด้วย**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** จะได้จัดสร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์ เป็นเรือน ๒ ชั้น ๆ ละ ๑๒ ห้อง รวมเป็น ๒๔ ห้อง (มีห้องน้ำ-ห้องสุขาเบ็ดเสร็จ) คิดเป็นมูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๒๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อภายในบริเวณห้อง
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๑๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๑ ชื่อ
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๕๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๓ ชื่อ

ขอเชิญติดต่อบริจาคและรับพระเป็นที่ระลึกได้ที่

๑. **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘
๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ ๑๔ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

(* ๒๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สี่เหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๑๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สามเหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๕๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงสมเด็จพระธรรมกายฝังเพชร เป็นที่ระลึก ๑ องค์)

• •

สาธุชนผู้สนใจพระตระกูลวัดปากน้ำ โปรดทราบ

พระตระกูลวัดปากน้ำ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ และพระอาจารย์**มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สร้างขึ้นตามแนววิชชาธรรมกายที่รับถ่ายทอดมาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ทำบุญนั้น **ไม่มีขาย! แต่หาได้ไม่ยาก** เพราะผู้มาทำบุญที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี หรือที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. จะได้รับพระเป็นที่ระลึกตามที่กำหนดไว้ทุกท่าน

รายการสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง และวีดีโอเทป ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกาย

จัดทำโดย

มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

สิ่งพิมพ์

๑. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น	๑๐.-
๒. นิพพานให้แจ้ง (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม)	๘๐.-
๓. สวดมนต์ทำวัตร	๑๕.-
๔. นิตยสารธรรมกาย	๔๐.-
๕. อริยสัจ ๔	๕๐.-

เทปบันทึกเสียง

๑. ธรรมเทศนาหลวงพ่อวัดปากน้ำ	๓๐.-
๒. สาราณียธรรม หลักธรรมมหาเสน่ห์	๓๐.-
๓. พรสี่ประการ	๓๐.-
๔. อย่าประมาทในธรรมทั้งปวง	๓๐.-
๕. มาปฏิบัติธรรมเพื่ออะไร	๓๐.-
๖. วิชชาธรรมกายที่ว่ามีดีเพราะอะไร	๓๐.-
๗. จงทำตนเป็นเกาะที่พึ่ง	๓๐.-
๘. อะไรคือแก่นสารชีวิต	๓๐.-
๙. อานิสงส์บวชเณร-บวชพระ	๓๐.-
๑๐. เกิดเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนาเป็นของยาก	๓๐.-

• • • •

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ ๑-๑๕ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางวัดได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระและค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางวัดจึงขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของวัดก็ได้ และช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้วัดพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรมหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณวัด เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับวัดทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น.	ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม
๐๖.๓๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๐๗.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต
๐๘.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา
๐๙.๓๐ น.	ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
๑๑.๐๐ น.	รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๔.๐๐ น.	รับฟังธรรมบรรยาย
๑๗.๐๐ น.	ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว
๑๙.๐๐ น.	เจริญภาวนาธรรม
๒๑.๓๐ น.	ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐานของ พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๒. ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น ที่วิหารเจริญภาวนา(ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี**

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับ

๔. ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุ

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุต่าง ๆ

๑. **สถานีวิทยุ ททท.(ภาคปกติ)** อสมท. กรุงเทพฯ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น.

๒. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** กรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ เวลา ๒๒.๕๐ น.

ขอเชิญตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาอบรมและเผยแพร่ธรรมปฏิบัติ

ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้ (๑) ในกิจกรรมการศึกษาภาคปริยัติธรรม (๒) การอบรมภาวนาธรรมแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรมและเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ (๓) เป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรมปฏิบัติแก่ประชาชนโดยทั่วไปทั้งทางสื่อมวลชน และการให้การอบรมภาวนาธรรมและจริยธรรมทั้งภายนอกวัดและ ณ ภายใน **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลอดไปนั้นโดยที่

๑. **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

๒. **ได้ดอกผลมาใช้จ่ายในการให้การศึกษาภาคปริยัติ แด่พระภิกษุ สามเณร ในการให้การอบรมธรรมปฏิบัติและเผยแพร่ธรรมเป็นธรรมทานอันเป็นบุญเขตอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณเป็นบุญและบารมีที่หลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลมและเจริญรุ่งเรืองสุขสมบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ และคุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัย ให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

๓. เมื่อนึกถึง**ธรรมทาน** อันมีอานิสงส์สูงส่งยิ่งและเป็น **"บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยสติปัญญาสามารถและเฉียบแหลม จึงไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา

๔. ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิการศึกษาฯ"** ได้ทุกวันด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน (ครั้งละไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท ตามระเบียบของธนาคาร) ได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปที่

๑. สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ริมถนนบางแพ-ดำเนินสะดวก กม. ที่ ๑๔ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่:

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

ส่งเงินโดยธนาณัติโปรดสั่งจ่ายในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยสั่งจ่ายเงินทาง **ไปรษณีย์ หลานหลวง** กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ ถ้าสั่งจ่ายเงินโดยเช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อม ให้ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ด้วย **ขออนุโมทนา**

✂ -

ใบปวารณา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

นามผู้บริจาค.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

ประสงค์จะ

☐ รับเป็นเจ้าภาพที่ดินเป็นที่ตั้งวัด เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์

☐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยตลอดการอบรม รูปละประมาณ ๑,๕๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ ค่าภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่จะมาเข้ารับการอบรม รุ่นละประมาณ ๕๐๐-๘๐๐ รูป เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา ประจำวันที่.....เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพถวายกลดแด่พระสงฆ์ ชุดละ ๘๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพกิจกรรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทั่วไป เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพร่วมสร้างโรงภัตตาหารและโรงครัว เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพ..... เป็นจำนวนเงิน.....บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน.....บาท

การนินทาว่าร้าย

ญาณรัตนะ*

การนินทาบุคคลอื่นดูจะเป็นเรื่องปกติธรรมดาในสังคมไทย การสนทนากันจะมีการพูดเรื่องของชาวบ้านมากกว่าเรื่องของตัวเอง หากมองในแง่ดีอาจจะเป็นเพราะคนไทยมีจิตใจที่ค่อนข้างจะห่วงใยบุคคลอื่น ห่วงใยธุระของคนอื่นมากกว่าธุระของตนเอง จึงมักจะหยิบยกเรื่องของคนอื่นที่เรียกว่าเรื่องของชาวบ้านมาสนทนา **แต่การสนทนาที่เป็นเหตุของความไม่ถูกต้องคือ เรื่องที่นำมาสนทนานั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องเสื่อมเสียมากกว่าเรื่องดีงาม** ซึ่งในสังคมชาวตะวันตกแล้วถือว่าการนำเรื่องชาวบ้านมาสนทนา เป็นการเสียมารยาทที่ไปยุ่งกับชีวิตของคนอื่นที่ไม่ใช่ธุระของตัวเอง และเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ การนินทาถ้ายิ่งจะให้ออกรสออกชาดจะต้องมีผู้ร่วมนินทาคอยผสมโรง คือเมื่อมีคนหนึ่งพูดขึ้นแล้วจะต้องมีคนต่อเติมเสริมแต่งให้มีสีสรร จนจากเรื่องที่มีมูลเพียงนิดเดียวจะถูกขยายความไปไกลจนเกินความจริง และยิ่งพูดกันต่อไปแล้วก็มักจะมีการต่อเติมเสริมแต่งเพิ่มยิ่งขึ้นตามความเห็นของผู้เล่า ถ้ายิ่งผสมความไม่ชอบ ความไม่พอใจด้วยแล้วก็จะเป็นการว่าร้ายให้เสื่อมเสียในที่สุด

การนินทาหากจะพิจารณาในแง่ของสาเหตุ เกิดจากผู้นินทามีจิตใจหรือเจตนาที่ต้องการเปิดเผยเรื่องของผู้อื่นให้เสื่อมเสียด้วยจิตใจที่เป็นอคติ ด้วยจิตใจที่ริษยาและไม่ต้องการให้คนอื่นได้ดีกว่าตน หรือด้วยโมหะความหลงว่าการนินทาเป็นสิ่งดีงาม เป็นการสร้างความสำคัญแก่ตัวเองว่าเป็นผู้รอบรู้ (โดยเฉพาะเรื่องชาวบ้าน) ยิ่งถ้าขาดเหตุผลและการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วก็จะมีแต่การคาดเดาเข้าใจไปเอง

การนินทาว่าร้ายเป็นเหตุให้เกิดความบาดหมางในหมู่คณะ เพื่อนร่วมงาน และสังคมที่อยู่ร่วมกันบางครั้งถึงกับเสียเพื่อน เสียงาน เพราะผู้ที่กล่าวคำนินทาว่าร้ายไว้ย่อมรู้ถึงหูของผู้ถูกนินทาในที่สุดจนเป็นเหตุให้โกรธเคืองแก้แค้นอาฆาตพยาบาทเป็นศัตรูกัน ในที่สุดอาจจะพยาบาทข้ามปีข้ามชาติกันต่อไป

การนินทาว่าร้ายจัดเป็นอกุศลกรรมบถ หนึ่งใน ๑๐ ประการในเรื่องของวจีสุจริต คือการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล อาจถึงขั้นไร้สาระ บางครั้งก็ส่อเสียดประทุษร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายเสื่อมเสียโดยเจตนา เป็นการพูดสิ่งที่ไม่สมควรจะพูด ยิ่งเรื่องที่เป็นเท็จด้วยแล้วเท่ากับเป็นการพูดปดด้วย **ในส่วนของผู้นินทานั้นย่อมสร้างเหตุที่เป็นอกุศลกรรม** นับแต่ภายในจิตใจที่คิดและกระทำออกมาทางวาจาต่อบุคคลอื่น จิตใจย่อมไม่ผ่องใส เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมและเข้าถึงธรรมแม้นานวันและบ่อยๆ เข้าร่างกายก็

---

* *กรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอัครราชทูตที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี*

จะพลอยได้รับผลอันเกิดจากจิตใจภายในที่ไม่สุขสบาย จนถึงขั้นโอษฐภัยในที่สุดในส่วนของผู้ถูกนินทาแล้วหากไม่รู้หนทางระงับก็เหมือนถูกไฟสุมรุมเร้าให้ร้อนใจ หงุดหงิดโกรธพยาบาทอันจะได้รับทุกข์เช่นกันเมื่อรู้ว่าถูกนินทาว่าร้าย

หนทางแก้ไม่ให้คนอื่นนินทาว่าร้ายนั้น การจะไปแก้ที่บุคคลอื่นคงจะเป็นเรื่องยากเพราะกิเลสของใครก็เป็นกรรมของบุคคลคนนั้น แต่ในส่วนของตัวเราเองควรสำรวจตัวเองว่ามีเรื่องบกพร่อง ผิดพลาด หรือประพฤติเสื่อมเสียหรือไม่ เพราะถ้ามีการกระทำที่เหมือนบาดแผลเกิดขึ้นจริงแล้วก็ยากที่จะมิให้บุคคลอื่นล่วงรู้และนำไปกล่าวนินทาได้แต่ถ้าได้สำรวจตัวเองและป้องกันการกระทำอันมิชอบแล้ว ยังโดนกระหน่ำด้วยแรงริษยาและอคติอีก ก็ขอให้พิจารณาในหลักของพระพุทธเจ้าที่ปฏิบัติต่อพราหมณ์ใน **"อักโกสกสูตร"** ที่ได้กล่าวไว้อย่างแยบคายว่ามีพราหมณ์ผู้หนึ่งได้มาด่าทอพระพุทธเจ้าอย่างเสียหาย พระพุทธองค์ทรงใช้ขันติและเมตตาธรรมตรัสถามพราหมณ์ภายหลังจากที่ได้ด่าเป็นที่พอใจแล้วว่า พราหมณ์เคยมีญาติพี่น้องมาเยี่ยมที่บ้านไหม พราหมณ์ก็ตอบว่ามี พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่าเมื่อเวลามีญาติพี่น้องมาเยี่ยมที่บ้านแล้ว พราหมณ์เคยจัดน้ำให้ดื่ม อาหารให้กิน ถ้าแขกไม่ดื่มน้ำและไม่กินอาหารของพราหมณ์ทั้งน้ำดื่มและอาหารจะยังเป็นของใคร พราหมณ์ก็ตอบว่าก็เป็นของข้าพเจ้าตามเดิม **เมื่อถึงตอนนี้พระพุทธเจ้า จึงตรัสเตือนสติแก่พราหมณ์ว่า ถ้าอย่างนั้นคำด่าทอของพราหมณ์หากเราไม่รับคำด่าทอนั้น คำด่าทอก็ตกเป็นของพราหมณ์นะสิ** ทำให้พราหมณ์ถึงกับจนปัญญาสำนึกตนว่าผิด และได้ขอขมาหันมานับถือพระรัตนตรัยขอบวชในพุทธศาสนา หลังจากนั้นไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

จากเรื่องของพราหมณ์ในพระสูตรที่ชื่อว่า **"อักโกสกสูตร"** เป็นอุทาหรณ์ให้เห็นว่าหากเราไม่รับคำด่าทอ หรือการนินทาว่าร้ายนั้นโดยจิตไม่ไปผูกพันรับเข้ามาเป็นอารมณ์และโดดโลดเต้นไปตามกระแสของกิเลสและโทสะแล้วก็สามารถดับทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตัวเราได้ทันที หรือที่เรียกกันว่า **"ปล่อยวาง"** การปล่อยวางก็คือ หลักธรรมในเรื่องของ **"อุเบกขา"** ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกับคนที่ไม่รู้ภาษาต่างชาติ แต่ถูกด่าด้วยภาษาต่างชาติจิตใจไม่รับรู้คำแปลก็ไม่ขุ่นเคืองการปล่อยวางหรืออุเบกขาก็เกิดขึ้นได้ การปล่อยวางหรืออุเบกขาจะกระทำได้ในชีวิตประจำวันต้องหมั่นมีสติและเตือนตนเองพร้อมทั้งฝึกฝนเป็นประจำ โดยเฉพาะการทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการปฏิบัติธรรมภาวนาจะช่วยได้มาก **คนส่วนใหญ่รู้ทฤษฎีรู้หลักธรรมคำสอนมากมายแต่ไม่เคยนำหลักธรรมเหล่านั้นมาใช้ปฏิบัติ** เพราะขาดการฝึกฝน กว่าจะได้สติรู้ทันกิเลสก็ช้าไปเสียแล้วเพราะกิเลสเข้ามาครอบครองจิตใจจนหมดสิ้น **เรียกว่ารู้ทฤษฎีแต่สอบตกภาคปฏิบัติ** การชนะใจ**บุคคลอื่นได้เป็นเรื่องดี แต่การชนะใจตนเองได้เป็นเรื่องดีกว่าดังพุทธภาษิตที่กล่าวว่า "อัตตา หะเว ชิตัง เสยโย"** แปลว่า "การชนะตนเองได้ประเสริฐนัก" การปล่อยวางหรืออุเบกขาจึงเป็นการชนะกิเลสในตน

■ ■ ■ ■

การบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันคล้ายวันเกิดและฉลองตราตั้งพระอุปัชฌาย์ ของ หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

๑.

๒.

๓.

๔.

๑. **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ** ได้มีรับสั่งให้ผู้แทนพระองค์เชิญแจกันดอกไม้มาถวายสักการะแด่หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดและได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์(สามัญ)

๒. **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** วัดสระเกศ องค์ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ผู้เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ของหลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ได้เมตตาศิษย์ มาเป็นประธานเททองหล่อพระประธานและรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙

๓. **พระเดชพระคุณ พระราชวรเวที** เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี ได้เมตตามาเป็นประธานสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ในวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ขณะมีปฏิสันถารกับ หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

๔. **พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ผู้เป็นพระอาจารย์วิปัสสนาของหลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ได้มาเป็นประธานในพิธีบำเพ็ญกุศลอย่างนี้ทุกปี ด้วยจิตเมตตาในศิษย์

วัดจะมีความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข
และมั่นคงดี ก็เพราะ
๑. มีสมภารดี
๒. มีธรรมดี
๓. มีพระดี (ปูชนียวัตถุ)
๔. มีวัดดี (สะอาด, สวย, ร่มรื่น,
เป็นระเบียบ)

มุมหนึ่งในเขตพุทธาวาส ที่
วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
...มีบรรยากาศ ร่มรื่น สะอาด สงบ
เรียบร้อย เป็นระเบียบ...